

הישיבה השלוש-מאות-ושמונים-ותשע של הכנסת האחת-עשרה

יום שני, כ"א בטבת התשמ"ח (11 בינואר 1988)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:02

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הצעת חוק סדרי המינהל (החלטות והנמקה) — פטור מחובת ההנמקה, התשמ"ח — 1988, מטעם חבר הכנסת ד"ר עזריאל שרון; הצעת חוק שירות הציבור (תיקון) — מניעת כפל אורחות, התשמ"ח — 1988, מטעם חבר הכנסת דוד מנן; הצעת חוק יסוד: הממשלה (תיקון), מטעם חבר הכנסת אבי לוי; הצעת חוק יסוד: מוקדע ישראל (תיקון), מטעם חבר הכנסת מאיר כהן אבידב.

עוד הונח על שולחן הכנסת דין-וחשבון 37 מטעם נציבות שירות המדינה, משרד האוצר.

היו"ר ש' הלל:

אני מחבר לפתוח את ישיבת הכנסת. הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות היושב-ראש, אני מחבר להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת, לדיון מוקדם: הצעת חוק-יסוד: גבולות מדינת ישראל, מטעם חבר הכנסת רפאל איתן; הצעת חוק זכריה החולה, התשמ"ח — 1988, מטעם חבר הכנסת רן כהן;

ב. שאלות ותשובות

כלומר, מה היה סכום הפרמיה ששולם לקרן הביטוח בשנת 1986.

שאלה שנייה: האם היתה הצדקה להגמל את הענף בסכומים כל כך גדולים, שעה שבשנת 1985 היו התשלומים לקרן, לפי תשובת השר, בסך-הכול 628,000 דולר?

מטרת השאלה היתה למעשה להוכיח, ואני חושב שעשיית זאת, שענף שאיננו ממלא את חובותיו לקרן לביטוח, וזכה מהממשלה לסכומים גדולים של תגמול.

שר החקלאות א' נתמקין:

בשנת 1986 לא היה ענף הכותנה מבוטח. הביטוח בקרן לנזקי טבע אינו חובה אלא זכות. בשנה זו החליט הענף שלא לבטח מסיבות לא מוצדקות. לדעתי, ומתוך הערכה שהוא יכול להשיג ביטוח זול יותר וטוב יותר בחוץ-לארץ, במשא-ומתן לא אפשרתי להם להוריד ולו שקל אחד בפרמיה. זו היתה הסיבה שהם החליטו שלא לבטח, ולכן לא עניתי על שעיף ה'. אפשר לרשום אפס פרמיה, ומאז אפס דמי ביטוח. אין לזה קשר להחלטת הממשלה על הסיוע למחיר, ולא לנזקים, ואילו הם שני נושאים שונים. יש נושא שנסגר עליידי כל אחד מהענפים, ואין קשר בין הנושא הזה לנושא האחר. המבוטס על הסכם בין הממשלה לענף, ומוכרח להיות בגוי על הפרמיות שהענף משלם. ענף אינו יכול לחיות מפרמיה שמשלם ענף אחר.

באותה שנה היה משבר גדול מאוד במחירים, כאשר ממשלת ארצות-הברית סבסדה את הכותנה שלה ב-70% ואנחנו ב-15% בקירוב. זה הסכום שמופיע בשנה אחת כ-17 מיליון ובשנה השנייה כ-12 מיליון. אין לו קשר עם הביטוח. מאז אינני מאפשר לקרן לשלם אף לא שקל אחד, אף שהיו להם נזקים גדולים, נערכו הפגנות וביקרו אצלי משלחות. בשנה שעברה, חודש לאחר שהם החליטו סופית שלא לבטח, ירד גשם חזק מאוד, שגרם להם נזקים גדולים. אבל אמרתי להם: בקשו פיצוי מאותו מקום שרציתם לבטח אצלו, לא מאתנו.

היו"ר ש' הלל:

תודה. אנו עוברים לשאלות ותשובות. אני מחבר להזמין את כבוד שר החקלאות להשיב על שאלות.

3334. ביטוח ענף הכותנה

חבר הכנסת א' וינשטיין שאל את שר החקלאות ביום כ"ו בסיון התשמ"ו (23 ביוני 1987):

אבקש מכבוד השר להשיב על השאלות האלה:

1. מהו סכום הפרמיה ששולם לקרן לביטוח נזקי טבע עליידי ענף הכותנה: א. בשנת 1982? ב. בשנת 1983? ג. בשנת 1984? ד. בשנת 1985? ה. בשנת 1986?

2. מה היתה ההוצאה החקציבית לענף בכל אחת מן השנים הללו בגין הפסדים, נזקי טבע וכדומה?

שר החקלאות א' נתמקין:

1. סכומי הפרמיה ששולמו לקרן לביטוח נזקי טבע עליידי ענף הכותנה הם כדלהלן:

בשנת 1982 — 320,000 דולר; בשנת 1983 — 250,000 דולר; בשנת 1984 — 251,800 דולר; בשנת 1985 — 628,900 דולר.

2. בשנת 1982 שולמו תגמולי ביטוח בסך 12,000 דולר; בשנת 1984 שולמו תגמולי ביטוח בסך כ-13,198,000 דולר; בשנת 1985 שולמו תגמולי ביטוח בסך כ-539,900 דולר.

מלבד זאת, עליי החלטת הממשלה ניתן סיוע מיוחד של 17 מיליון דולר בשנת 1985 ו-12 מיליון דולר ב-1986, בגין התמוטטות מחירי הכותנה הבין-לאומיים.

היו"ר ש' הלל:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת ויינשטיין.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

כבוד השר, לא קיבלתי תשובה על שעיף ה' בשאלה 1.

3. משרד החקלאות עוסק במחקר. כדי שמשקים יוכלו לגדל ליצוא יהיה להם מקור פרנסה נוסף.

4. אין בדעתי להפסיק את המחקר. יש בדעתי לשמור שהגידול לא יהיה לשוק מקומי.

3487. השתלטות על שטחים נטושים

חבר הכנסת ר' איתן שאל את שר החקלאות ביום י"ט בתמוז התשמ"ז (16 ביולי 1987):

במקום ששמו נבייהודא בשיפולי רמת-הגולן, מול שאר-ישוב, ניכרת פעילות של תושבי רמת-הגולן להשתלטות על השטח.

אודה לך אם תשיב לי מעל במת הכנסת:

1. האם ידוע לך על פעילות זו, הכוללת הקמת מבנים?
2. האם פעילות זו חוקית והאם היא מאושרת על-ידי הגורמים המוסמכים?
3. אם לא — האם נוקט משרד צעדים, כדי שלא ייווצר במקום תקדים של השתלטות על שטחים נטושים?

השובת שר החקלאות א' נחמקין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. ידוע לי על פעילות זו.

2. הפעולה אינה חוקית ואינה מאושרת.

3. נקטנו את כל הפעולות הדרושות בחקירה שיימנעו מעשים נוספים כאלה.

3488. מצב החקלאות בבקעה וברמת-הגולן

חבר הכנסת א' נחמיאס שאל את שר החקלאות ביום י"ט בתמוז התשמ"ז (16 ביולי 1987):

בימים אלו נתונה החקלאות בבקעה וברמת-הגולן במצוקה.

שאלותי לשר:

1. האם קיימת נטישת יישובים על-ידי המתישבים בשל מצוקה כלכלית?
2. אילו צעדים נוקט משרד החקלאות לנוכח משבר זה?

השובת שר החקלאות א' נחמקין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. קיימת נטישת יישובים בשני האזורים.

2. משרד החקלאות עשה את כל מה שיש ביכולתו לעשות, אך בלא ההסדר שמדברים עליו זה שנחיים לא יהיה שינוי.

3847. טיהור מיהקולחין של אילת

חברת הכנסת ע' סולרד שאלה את שר החקלאות ביום ד' בכסליו התשמ"ח (25 בנובמבר 1987):

אילת מפיקה כל שנה 2.5 מיליוני קוב מיהקולחין. מיהקולחין מועברים לאגני חמצון, הנמצאים כ-6 ק"מ מצפון לאילת. לאחר טיהורם הם עוברים לכריכת אגירה, שתכולתה כ-400,000 קוב. מים אלה מיועדים בעיקרם לשימוש חקלאי.

לפני חודשים מספר התחילה הבריכה לעלות על גדותיה, ויש סכנה של גלישת המים לים. נעשו סידורים זמניים למניעת

3377. ייבוא בשנת שמיטה

חבר הכנסת מ' וירשובסקי שאל את שר החקלאות ביום ג' בתמוז התשמ"ז (30 ביוני 1987):

1. אילו סוגי תוצרת חקלאית מיובאים לישראל עקב הצרכים המיוחדים של שנת השמיטה?

2. מה הוא עודף היבוא הנדרש בכל אחד מסוגי התוצרת מבחינת הכמות, מחירי הרכישה וההוצאה במטבע-חוץ?

3. האם קיבל משרדך דרישה מחוגים חרדיים לייצא את התוצרת המקומית וליבא תוצרת חוץ?

4. האם יש כוונת משרדך לבצע עסקות יבוא נוספות בדומה לעסקת יבוא הגז?

השובת שר החקלאות א' נחמקין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. עקב הצרכים המיוחדים של שנת השמיטה יובאו עד היום לארץ: תפוחי-אדמה, גז, מין ענבים.

2. הכמויות שיובאו עד עתה: תפוחי-אדמה — 5,000 טונות במחיר כ-500 דולר לטונה; גז — 1,800 טונות במחיר כ-500 דולר לטונה; מין ענבים — 100 טונות במחיר 380 דולר לטונה.

3. לא.

4. א. לא יהיה צורך ביבוא נוסף של ירקות טריים; ב. קיימות בקשות ליבוא חמצה, שמן-זית לפסח ומין ענבים. בקשות אלה נבדקות עתה במשרד.

3486. גידול חסילונים

חבר הכנסת א"י שפירא שאל את שר החקלאות ביום י"ט בתמוז התשמ"ז (16 ביולי 1987):

בעיתון "ערב שבת" מיום כ"ב בסיוון התשמ"ז, 19 ביוני 1987, פורסם כי במכונים לחקר הדגה של משרד החקלאות, בחוף דור שליד עתלית, ליד קיבוץ גינוסר ובמכון חלקני שליד בית-דגן, מגדלים חסילונים (סרטנים ממשפחת חסרי החוליות ופרוקי הרגלים), שהם חיות מים שהוגדרו טרפה.

בכתבה נאמר, כי במכונים של משרד החקלאות מגדלים את חיות המים בבריכות מיוחדות ובמדרגות, ומשם הן עוברות לבריכות בקיבוצים ואחר כך לשווקים.

אודה לך אם תשיב לי:

1. האם ידועים לך הפרטים האלה?
2. האם עוסק משרד החקלאות בגידול חיות מים, והאם הן מנוצרות לשוק המקומי?

3. אם אכן אין המשרד עוסק בשיווקן בישראל, אלא רק בייצואן, לשם מה יש צורך במחקר ובגידול?

4. האם יש בדעת השר להורות על הפסקת גידולן והפסקת המחקר בנושא זה בחסות משרד החקלאות?

השובת שר החקלאות א' נחמקין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. ידוע לי על המחקר.
2. משרד החקלאות עוסק במחקר ולא בגידול ובשיווק.

3. חברת "מקורות" היא החברה המייצגת אותנו במשאומתן.

היור"ר ש' הלל:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

ארוני השר, פורסם ש"מקורות" התחייבה לחשלוש של 35 סנט לקוב מים שיפיקו מהקידוח הזה. הסכום המקסימלי שהיתה "מקורות" מוכנה לשלם עד כה היה 10 סנט. מה ההסבר לנכונות הזו?

שר החקלאות א' נחמקין:

סליחה, לא הבנתי. איזה סכום של 10 סנט?

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

המחיר שחברת "מקורות" היתה נוהגת לשלם בעבור קוב מים, הסכום הגבוה ביותר שהיא היתה מוכנה לשלם היה 10 סנט.

שר החקלאות א' נחמקין:

למי?

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

לבעלי המים. לחישוב הקידוחים הנעשים בארץ. ואילו במקרה זה התפרסם שהיא קיבלה על עצמה לשלם 35 סנט בעבור קוב. השאלה שלי: על יסוד מה באה ההתחייבות הלא-רגילה של "מקורות"?

שר החקלאות א' נחמקין:

ראשית, שיהיה ידוע וברור: החשבון הוא חשבון כלכלי בלבד. אותה חברה התחייבה שהקידוח, ההפקה, החזר המים, אם אכן ייזנקו בארות אחרות, יהיו על חשבונה. רק הקובים שישווקו נטו מאותו קידוח אחרי האכזבות, אם תהיינה, אחרי שיעבירו מים למי שייזנק, אם ייזנק — יהיה 35 סנט, ומחיר זה נמוך מהמחיר שעולה היום קוב מים בירושלים.

יש להבדיל בין מה שמשלם האורח בעד מים לכין עלות המים. לירושלים אנחנו מובילים מים מהכינרת. האם אתה מעלה על דעתך, שהמים המועברים מהכינרת דרך "המוביל הארצי" ודרך הבוסטרים, המרחפים לירושלים, עולים בסך הכול 10 סנט לקוב? 10 סנט — זה חצי ממחיר המים בנגב. בירושלים עולים המים הרבה יותר.

אני מעריך שהיום — יש לנו כמה בארות זולות יותר, שנקדחו בזמן — קוב מים עולה 40 סנט. אלה מים שחסרים לנו ואנחנו צריכים להוביל אותם מהכינרת, במקום לירושלים, לנגב, כי הם נחוצים מאוד שם.

3983. הרווחיות בענף ההדרים

חבר הכנסת ב' שליטא שאל את שר החקלאות ביום ג' בטבת התשמ"ח (24 בדצמבר 1987):

חקלאים מעמקי-הירדן שיווקו בחודש נובמבר לימונים לשוק המקומי וליצוא. התמורה שהתקבלה לאחר שלושה שבועות היתה 19.2 אג' לק"ג יצוא ומקומי. במשך כל התקופה לא ירד המחיר ב"היפרמרקטים" ובכל מקומות המכירה לצרכן מ"3 ש"ח לק"ג. יש הערכה שבחקכול האמור אין כדאיות לעבד את הפרוס ולהחזיק בו.

ברצוני לשאול:

1. האם מצב זה ידוע לכבודו?
2. מה בדעת המשרד לעשות כדי להגדיל את הרווחיות הענף?

הגלישה, אך באיחור, תוך עיסוק בתכנון פתרונות קבע. ריבוי הסמכויות המעורבות בנושא ואי-הסכמות דחו פתרון קבע.

שאלתי:

האם כבר הוחלט על דרך ניצול מיהוקולחין, ומה היא?

שר החקלאות א' נחמקין:

רוכ"רובה של ההתיישבות באזור היא קיבוצית. לצערי, היא הוכיחה חוסר כל רצון להתמודד עם הבעיה, ואנו ניאלץ להעביר חלק מהמים והקרקע לגורמים פרטיים, שיהיו מוכנים להשתמש במיהוקולחין.

עד היום אין פתרון מלא לבעיה.

היור"ר ש' הלל:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, כבוד השר, למיטב ידיעתי ההתיישבות הקיבוצית, היות שהיא התיישבות חקלאית, ניצלה במשך שנים את מיהוקולחין של אילת, לאחר שעברו תהליך טיהור, לגידולים באזור. אבל, המידות של מיהוקולחין השתנו, והאזור לא היה ערוך לה; הממדים השתנו. השאלה היא: האם ניתן הסיוע לצורך זה? כדי לשנות את הממדים, צריך גם סיוע, כדי ליצור תנאים שיאפשרו ניצול מיהוקולחין בממדים כאלה. האם נעשה ניסיון לעזור להם כדי לפתור את הבעיה?

שר החקלאות א' נחמקין:

לדעתי, נעשה הרבה מעבר לניסיון. ניתן סיוע רב. לפליאתי, הודיעו לי קיבוצי האזור, שכדאי להם, או משתלם להם, להוביל אספסת מהגליל יותר מאשר לגדל חציר באזור הזה במיהוקולחין. אני הודעתי, שכל זמן שלא נעסוק בקלקולציה, הם לא ישלמו בעד המים כלל. אין להם מי שישקה במים האלה חינם. למה? זו עובדה. לא חסר להם ציוד השקיה, לא חסר להם שטח, חסר להם גידול שיהיה טוב יותר ורגטבילי יותר מחציר לבעלי-חיים. הרבה יותר קל להוביל אספסת מהגליל, אף ששם המים עולים פי-שלושה. הם טוענים שהיכולים שם גבוהים יותר. עכשיו אנחנו יושבים אתם על המדוכה.

יש לי הערכה שהם לא יוכלו להתמודד, ואנחנו נצטרך למצוא באזור הזה פרטנרים חרצים יותר וגמישים יותר, שישמחו לקבל מים מטהרים ברמה שמאפשרת להזרים אותם לים, אלא שאיננו עושים זאת כדי שלא תהיה תחרושה שמהמים את מי הים באילת.

3848. הקידוח בהרדיון

חבר הכנסת מ' פלד שאל את שר החקלאות ביום ד' בכסליו התשמ"ח (25 בנובמבר 1987):

ברצוני לשאול:

1. באיזה שלב עומד הפריקט של קידוח הרדיון?
2. האם הושקעו כספים בקידוח, כמה ועל-ידי מי?
3. האם קיבלה על עצמה חברת "מקורות" התחייבות כלשהי ביחס לפריקט?

שר החקלאות א' נחמקין:

1. בשלב משאומתן.
2. על-ידי הגורמים המתאימים וככל שנתון לקידום הניסיונות.

ואחר כך זה יהיה סיפור גדול מאוד להעמיד את הענף שוב על הרגליים. אני יודע על חקלאים שלא יכולים לעמוד בהפסד אפילו שנתיים, והם עוקרים את הפרדים.

שר החקלאות א' נחמקין:

אביא שלוש דוגמאות. בשנה שנכנסתי לחפקירי היה מאזן הענף כולו 12 מיליון דולר מינוס. שנה אחרי זה — 120 מיליון פלוס. שנה לאחר מכן — 98 מיליון דולר פלוס. שנה נוספת לאחר מכן — 74 מיליון דולר פלוס. הסיבות למצב זה הן בעיקר שיווקיות. ענף הפרוס הוא הענף היחיד שבו אנחנו נמצאים בפיגור אחרי הארצות המתחרות בנו — ספרד, איטליה וקפריסין. למשל, זאת לא בהוצאות אלא בונים, בעונות וביכולת ההתמודדות בשוק.

היום אנחנו משפרים באינטנסיביות את הונים, וההוצאות טובות מאוד. זה ייקח זמן, והלוואי שהחקלאים לא יישברו בדרך הייסורים הזאת. אשמח מאוד אם תיוס, מעבר לשאלת אל, ידון בכנסת, שכתוצאה ממנו אולי נעשה מה שעושות הממשלה הספרדית והממשלה האיטלקית וניתן מעט סיוע לחקלאים שמחזיקים פרס.

היו"ר ש' הלל:

אני מודה מאוד לשר החקלאות על תשובותיו על השאלות.

ג. הצעה לסדר-היום התגברות התופעה של עבודה זולה

285,600 — שהם 39% מכלל האוכלוסייה — המוגדרים ככוח עבודה. המועסקים מונים 279,900 איש, שהם 98% מהשייכים לכוח העבודה. עליפי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, ברכעון השני של 1987 עבדו בישראל 106,900 מתושבי השטחים. לשירות התעסוקה ידוע על כ-46,000 מועסקים, שהם 43% — — —

שבח יים (המערך):

תושבי מזרח-ירושלים — — —

אורה נמיר (המערך):

מזרח-ירושלים, עליפי חוק מלפני 1987, אינה שייכת עוד למסגרת של יהודה, שומרון ועזה. לצורך זה ודאי, וגם לצרכים אחרים, אורחיה הם אורחים לכל דבר.

היו"ר ש' הלל:

תושבים.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, הם במעמד שבין תושבים לבין אורחים — מעמד שעדיין לא הוגדר.

לשירות התעסוקה ידוע על כ-46,000 מועסקים, שהם 43% מכלל המועסקים, והם עובדים באמצעות שירות התעסוקה. 60,900, שהם 57% מכלל המועסקים, עובדים באמצעות קבלנים, ראסים, בלא כל פיקוח על שכרם ועל תנאי עבודתם. עתה נערכים עליידי שירות התעסוקה מבצעים להגדלת חלקה של העבודה המאורגנת. כאשר המגמה היא להגיע עוד לכ-20,000 עובדים, כלומר כשליש מהנתון של עובדים בלתי מאורגנים. אני מדגישה שזהו נתון רשמי.

בממצע של 1987 מדובר על סך הכול חקבולים מעבודה זו כ-37 מיליון שקל לחודש — כאשר ההפרשות והניכויים

שר החקלאות א' נחמקין:

1. מצב זה ידוע לי, והוא תוצאה מהשמירה שהשוק המקומי לא יוצף בסחורה. המחיר שמשלמת עקרת-הבית הוא שקלול של מחיר הפרי בחוץ-לארץ ומחיר הפרי בארץ.

2. אנו עושים הכול כדי להעלות את הרווחיות בענף-ייצוא גדול וחשוב זה. חסכנו בהוצאות בעשרות מיליונים ושיפרנו את דרכי השיווק, אך הכמירות הגדולות והתחרות בשוק מקשות עלינו מאוד. מובן שאני יכול להוסיף כהנה וכהנה בדברי התשובה על השאלות, אבל החלטתי לעשות זאת בקיצור.

היו"ר ש' הלל:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת בני שליטא.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני השר, ענף ההדרים היה ענף מרכזי עד לפני שנים אחדות, וגם היום הוא עדיין ענף רווחי.

שר החקלאות א' נחמקין:

לפני כמה שנים, אתה זוכר?

בני שליטא (הליכוד):

כמשך הרבה שנים, וגם היום הוא עדיין נחשב לענף מוכיל. הבעיה היא, שהחקלאים עוקרים לאט לאט את הפרדים,

היו"ר ש' הלל:

אנחנו עוברים לסעיף הבא: הצעות לסדר-היום. רשות הדיבור לחברת הכנסת אורה נמיר להציג את הצעתה לסדר-היום מס' 6784 בנושא: התגברות התופעה של עבודה זולה.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, כאשר מעביד מעסיק עובדים מהשטחים באמצעות שירות התעסוקה, אגף מדורי החשלושים, הפועל על-פי החלטת הממשלה מאז 1970, מחשב שירות התעסוקה את השכר והנלוות לשכר על-פי הסכמי העבודה ותוקי מדינת ישראל. העובד כאילו מקבל את שכרו כמו עובד ישראלי. כאילו — משום שאין על ציבור זה הגנה של ועדי עובדים, להוציא מקרים יחידים, ואין לגביו קידום בעבודה כנהוג לגבי עובדים אחרים.

כאשר המעביד אינו מעסיק עובדים באמצעות שירות התעסוקה, לא חלים עליו שום כללים, ואז שומעים על שכר שאינו שכר, על תנאים תת-אנושיים, על העסקת ילדים ועל תנאי מגורים מחפירים. לעובדים אלה אין זכויות חופשה, מחלה, תאונות, כראות. חלקם עובדים באמצעות ראסים, הגובים דמי תיווך משכרם הנמוך.

בענף הבנייה, לדוגמה, חלה נסיגה קשה. היעילות ירדה, משך הבנייה הוכפל, אין התחדשות ציד, אין מחקרי פיתוח. הכול מתבסס על עבודה זולה. קבלנים רבים — מקור רווחם הגדול הוא עבודה זולה, עבודה בלתי מאורגנת. חלק גדול מהפועלים מועסקים כקבלני-משנה. אז הם חוזלים להיות עובדים שכירים וחוק שירות התעסוקה אינו חל עליהם.

האוכלוסייה, גילאי 15 ומעלה ביהודה, בשומרון ובעזה, מנתה ברכעון השני של שנת 1987 730,000 תושבים, מהם

בקרוב חלק לא מבוטל של המעסיקים הישראליים הפך כוח העבודה הערבי הוול למרכיב משמעותי ביותר בחישוב רווחיות וכדאיות מפעליהם. תופעה זאת חייבת להדליק בקרבנו נורה אדומה ולהדאיג אותנו. בצד הרגה והסכנה הכיטחונות, והאיום הדמוגרפי מהמשך החזקת השטחים, קיים החשש מפני התרגלות של הכלכלה הישראלית לכדאיות השימוש בכוח עבודה ערבי זול — ולחלק מהמעסיקים הישראלים זו עשויה להיות כמעט משימה בלתי אפשרית לקיים משק וכלכלה בלעדיהם.

מכל הסיבות הללו, אדוני היושב־ראש, אבקש לקיים דיון בנושא זה במליאת הכנסת.

היו"ר ש' הלל:

תודה לחברת הכנסת אורה נמיר. אני מזמין את מנ"ח שר העבודה והרווחה, חבר הכנסת פנחס, להשיב על הצעה לסדרהיום.

מנ"ח שר העבודה והרווחה ר' פנחס:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, הבסים החוקי, המאפשר להעסיק בארץ עובדים זרים, מעגון בתקנה 5 לחקנות הכניסה לישראל, התשל"ד — 1974. תקנות אלה מקנות סמכות הרשאה לשר הפנים, שכפוי מובאות המלצות שירות התעסוקה, להוצאת אשרה ורשיון לשיבת ביקור 1/2 — הרשאת עבודה זמנית למי שאינו תושב.

העקרונות המנחים את שירות התעסוקה הם נדבך כמבנה תעסוקתי שלם, ויש לראות את תופעת העובדים הזרים כהשלמה זעירה של צרכים תעסוקתיים רכי-אנפין, שמציב שוק העבודה בפני העובד בישראל.

שבח וייס (המערך):

כמה עובדים זרים יש?

מנ"ח שר העבודה והרווחה ר' פנחס:

בהמשך דברי אתן מספרים מדויקים.

הרעיון היסודי הוא, שהעבודה בישראל היא בבחינת מקור לקיום כלכלי, שממנו יונקת תפנית הרכים והיא תורמת לעיצוב הצביון החברתי של חברה פעילה ומתפקדת.

אמות המידה לבחינת הבקשות לאישור עובדים מחוץ-לארץ, הניתנות מהמעסיקים, אמורות להוכיח, בין היתר, שהן כרוכות בשלושה תנאים קומולטיביים: מקצועיות מובהקת, נדירות תעסוקתית וחיוניות משקית-כלכלית. צירוף זה של תנאים אינו מעיד על עבודה זולה. נהפוך הוא, אנו משתדלים לגרום לכך שהנחיצות לכוח עבודה זר תהיה חד-פעמית, ושהידע המקצועי יוקנה לעובדים ישראלים מקומיים.

ביסודו של דבר ומטבע הצרכים החברתיים וההכרה, כי העבודה במדינת ישראל היא קניין של העובדים בני המקום, ראוי לנקוט עמדה קשוחה ולמצות מיצוי מרבי את האפשרויות הנתונות. זאת, נוסף על ההיבט הדמוגרפי, שהוא בעל משקל ונגזר ממציאותה של אוכלוסייה זרה בארץ, העשויה להכות שורשים וליצור פרובלמטיקה נוספת על זו הקיימת כבר בארץ.

במצבי חירום המתרחשים לעתים, כמו למשל כאשר יש לעמוד בהתחייבות לייצור לייצוא, מגמישים את העקרונות, כי מניעת עבודתם של עובדים זרים באותם מצבים עלולה להיות מטריד כלכלי-תעסוקתי מכאיב וקשה.

בדרך-כלל מוצאות הרשאות לעובדים זרים אחרי בדיקה

משכר העבודה הם כ-12 מיליון שקל לחודש. ההפרשות הן לקרנות ביטוח, השתלמות, טיפול ארגוני, ביטוח לאומי ומס הכנסה. אלו הפרשות משכרם של עובדים מאורגנים בלבד והן מגיעות לשליש משיעור השכר, כאשר אצל עובדים ישראלים אזרחי המדינה ההפרשות מגיעות לכ-50%.

המסקנה ממצב זה היא שהעסקה בלתי מאורגנת היא חלק מכלכלה שחורה, הפוגעת בשכרם, בתנאיהם וזכויותיהם של העובדים מחד גיסא, ומעשירה קבלנים סרסורים מאידך גיסא, גם בדרך של העלמות מס.

תופעה זו פוגעת ברמה של ענפים רבים, אחד מהם הוא ענף הבניין שרמתו נמצאת בסביבה מראינה. יחידה מכך, אין מספרים מדויקים אשר לעובדים הכלתי-מאורגנים בשטחים. הידע הבלעדי הוא ממבצעים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, והוא בנוי על סקרים מרגמיים. ייתכן מאוד שמספר העובדים הכלתי-מאורגנים מהשטחים גדול בהרבה מהנתונים המדגמיים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אפשר להעיר?

אורה נמיר (המערך):
ברשות היושב־ראש.

היו"ר ש' הלל:
בבקשה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
יש גם נתונים של בנק ישראל על אותה סוגיה, וההערכות שם גבוהות יותר.

אורה נמיר (המערך):

חבר הכנסת צוקר, לצורך הטיעון במסגרת הצעה לסדרהיום רציתי להסתמך על הנתונים של שירות התעסוקה והלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. אבל זה לגמרי ברור שכאשר מדובר בעבודה בלתי מאורגנת ובלתי מפקחת המספרים הם הרבה יותר גדולים, כמיוחד נוכח העובדה של התרחבות התופעה של קבלני-משנה. על כל שניים-שלושה עובדים יש קבלני-משנה. רשמית, על-פי נתוני שירות התעסוקה, אני מדיגשה, למעלה ממחצית העובדים מהשטחים — 57%, שהם 60,900 עובדים — כמעט 61,000 הם עובדים בלתי מאורגנים.

רבותי חברי הכנסת, ב-1986 היה כוח העבודה האזרחי 1,471,000. מספר המועסקים — 1,367,000 מיליון. אחוז השינוי השנתי הממוצע בכוח עבודה אזרחי בשנים 1955 — 1960 היה 3.1%, ובשנת 1987 הוא ירד ל-1.8%. יש המייחסים זאת לתופעת הידידה. ברור שהסיבה איננה רק הידידה, אבל גם הידידה. לפי הממצאים של שירות התעסוקה הנמצאים בידי, אם רק אתבונן בנתונים האחרונים מאוקטובר ומנובמבר, חלה עלייה די משמעותית במספר המועסקים.

רבותי חברי הכנסת, ההכרה הבומבסטית של שר העבודה והרווחה על קליטת אלפי פועלים, עשרות אלפי פועלים מחוץ-לארץ, אם יסרבו תושבי השטחים לעבוד, היא דמגוגיה פוליטית חסרת אחריות ומשמעות עניינית. מפעלים גדולים ושירותים רבים לא יעמדו בטל של קליטת עשרות אלפי פועלים מחוץ-לארץ, כראגה להכשרתם, להסתגלותם, לשיכונם ולרווחתם. מה גם — זה ייזה הנזק המרכזי — שעלות הפועלים הזרים למעסיק הישראלי תהיה יקרה בהרבה מכוח העבודה הערבי הוול.

36,938 דורשי עבודה, ומובטלים 6 ימים פלוס — 15,849;
בספטמבר — בחודש זה יש כבר גידול ניכר — 44,844 דורשי
עבודה, ומובטלים 6 ימים פלוס — 20,167; באוקטובר —
42,126 דורשי עבודה, ומובטלים 6 ימים פלוס — 19,992;
בנובמבר — 45,892 דורשי עבודה, ומובטלים 6 פלוס —
20,362; בדצמבר — 43,680 דורשי עבודה, ומובטלים 6 פלוס
— 18,734.

אשר לעובדי השטחים ומה שיש לעשות כעניינם, אני
מציע להעביר את ההצעה לוועדת העבודה והרווחה.

היו"ר ש' הלל:

תודה. חברת הכנסת אורה נמיר, האם את מסכימה להעביר
את הנושא לוועדת העבודה והרווחה?

אורה נמיר (המעורר):

כן.

היו"ר ש' הלל:

ובכן, לפנינו רק הצעה אחת — להעביר את הנושא
לוועדת העבודה והרווחה. אני מעמיד את ההצעה להצבעה.

ה צ כ ה

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה

והרווחה נתקבלה.

היו"ר ש' הלל:

אני קובע, שההצעה הועברה לוועדת העבודה והרווחה
פה אחר.

ד. הצעה לסדר-היום פריון העבודה בישראל

העולים במליאת הכנסת מדי שבוע בשבוע; נושאים, שאנחנו
קורעים את עצמנו כדי לתת עליהם חשוכה תקציבית. אילו היו
רק 30% מהסכום הזה מופנים להשקעה בפריון העבודה,
במקום 33% — 37% מההוצאה שהושקעה בתקופה קודמת, היה
הפוטנציאל של הצמיחה שלנו יכול לגדול כ-10 מיליארד דולר
יותר בשנה.

השאלה היא, האם מצב זה הוא הכרח המציאות? האם
א-אפשר להתגבר על כך? מה קורה לנו? איפה התעוזה
וההתייעלות, שאפיינו כל כך את הארץ שלנו בשנותיה
הראשונות? מה הסיבות למצב זה? מה הדרך לשנות כיוון
בנושאים אלה?

אפשר להביא מעט מהממצאים של הרוח רק לשם סיכור
האוזן, כי אני מניחה שחברי הכנסת עיינו ברוח, וגם בקריאתו
של מנכ"ל המכון לפריון העבודה והייצור, האינג'ניר יוסף
דוראל, במכתבו האישי, שבו פנה אל כל אחד מאתנו וביקש
את עזרתו בטיפול בנושא הזה.

ב-1986 היה התוצר למועסק בישראל הנמוך ביותר בין
המדינות התעשייתיות המפותחות. בישראל היה התוצר
למועסק 18,900 דולר, שהם כ-45% מההוצאה למועסק
בשווייץ, כ-49% מההוצאה למועסק בארצות-הברית, וכ-54%
מההוצאה למועסק בגרמניה. הודי אומר, בישראל יש צורך בשני
עובדים כדי להשיג את התפוקה שמשגי במדינות שהזכרתי
עובד אחד.

מוקדמת במגזרי התעשייה, ובכללם התעשייה הביטחונית,
תיירות, סיעוד, השכלה גבוהה ובמקרים הומניים.

נשיג הבנה עמוקה יותר מהשוואת מצב ההרשאות
לעובדים זרים בשלוש נקודות זמן כדלהלן: ב-31 בדצמבר
1985 היו 2,401 עובדים זרים; ב-31 בדצמבר 1986 היו 1,859
עובדים זרים; וב-31 בדצמבר 1987 היו 2,208 עובדים זרים.

הנתונים על מידת ההזיקקות של מפעלים שונים במשק
לעובדים זרים, על-פי אמות המידה שנקבעו בנדרן, מלמדים על
מצב תעסוקה שיש בו פוטנציאל תעשייתי וטכנולוגי רציני.
מציאותם של עובדים זרים בכל אחת מנקודות הזמן האלה
מלמדת על מחסור ולא על אכטלה, קל ותומר — לא על עבודה
זולה.

הריני לציין בסיפוק, כי השנה נרשמה מגמת ירידה
באכטלה לעומת שנת 1986. הממוצע השנתי של דורשי
העבודה בשנת 1986 היה 42,269, ומהם מובטלים 6 ימים
פלוס — 21,807; הממוצע השנתי של דורשי העבודה בשנת
1987 היה 37,597, ומובטלים 6 ימים פלוס — 16,822.

ההתפלגות לפי חודשים בשנת 1987: בינואר — 35,620
דורשי עבודה, ומובטלים 6 ימים פלוס — 16,217; בפברואר
— 35,290 דורשי עבודה, ומובטלים 6 ימים פלוס — 16,085;
במרס — 33,322 דורשי עבודה, ומובטלים 6 ימים פלוס —
15,914; באפריל — 28,819 דורשי עבודה, ומובטלים 6 ימים
פלוס — 14,294; במאי — 33,792 דורשי עבודה, ומובטלים
6 ימים פלוס — 15,012; ביוני — 34,103 דורשי עבודה,
ומובטלים 6 ימים פלוס — 14,171; ביולי — 36,736 דורשי
עבודה, ומובטלים 6 ימים פלוס — 15,067; באוגוסט —

היו"ר ש' הלל:

אנחנו עוברים עתה להצעה הבאה לסדר-היום מס' 6715:
פריון העבודה בישראל. אני מתכבד להזמין את חברת הכנסת
עדנה סולודר.

עדנה סולודר (המעורר):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני שבוע הוגש לנו דוח
פריון העבודה מס' 13, ובו סיכומי שנת 1986. ממצאיו
המדאיגים חייבים לזעזע את כולנו ולחייב אותנו לאיזו חשיבה
על שינוי הממצאים המדאיגים האלה.

מדינת ישראל, שבעבר השתחו הישגיה בתחום פריון
העבודה לאלה של יפן; ישראל, שההוצאה הלאומית שלה
למחקר ולפיתוח היא הגבוהה בעולם, הולכת ויורדת לתחתית
הסולם בכל הקשור להתייעלות ולהעלאת פריון העבודה. אולי
יש קשר בין הדברים שהעלתה קודם לכן חברת הכנסת אורה
נמיר לבין הממצאים האלה.

המשק הישראלי, שכה זקוק לצמיחה, מפגר וצועד כשנים
האחרונות אחורנית, חרף הטכנולוגיות והידע שאנחנו מצוידים
בהם. אנחנו, הרוצים באיכות חיים וברוחה כדומה לרמת
החיים בארצות המערב, או בארצות המפותחות, איננו מבינים
כנראה שפריון העבודה וההתייעלות הם התנאי לכך, וזה שנים
שאנו משלימים עם הממצאים העגומים, המראים שבעשר
השנים האחרונות הפסדנו כ-35 מיליארד דולר. סכום זה יכולנו
דאי לנצל לחלק מהנושאים הכוערים והחיוניים כל כך,

אני רוצה לחזור ולנסות לראות מה הן הסיבות ומה היא בכל זאת הדרך לשנות את הכיוון. בעבר חיפשו תמיד גורם תורן — האינפלציה, משבר האנרגיה, אבל, נדמה לי שאנחנו עשירים גם באבטלה סמויה, אף שאנחנו מדברים על מובטלים. בין הגורמים יכולים להיות גם הממדים הגדולים של הביורוקרטיה, אבל נדמה לי שאתה הסיבות העיקריות היא חוסר מודעות וחוסר הרגשת שייכות של העובדים, הרגשת ניכור לעבודה, שתיקה, אולי גם כיטול של תמריצים שניתנו בעבר, בשנות ה-60, כגון העלאת שכר, או שכר עידוד מיוחד שהיה ניתן לפי פרמיות ושחרור ממס לשכר זה, עידוד שבוסל בשנת 1975. ואגב, מאז אנחנו רואים הרעה במצב.

אם ננעתי בנושא של שתיקה בעבודה אציין, ששתיקה נמדדת בדרך כלל על-פי שלושה מרכיבים: פסי, רגשי ומחשבתי. במחקרים שנעשו לאחרונה התברר, שלא האדם המתמסר כל-כולו לעבודתו ולמקצועו ודואה בהם שליחות ייעוד הוא הנשחק, כפי שחשבונו, אלא דווקא להיפך, האדם הרואה את העבודה כתחום גלוי, והפנאי והמשפחה הם העיקר בחייו, שתיקתו גדולה הרבה יותר. הרגשת השייכות, גאווה היחידה, חוסן גופני ובריאות, כמובן, מביאים להתייעלות, ואילו ניכור בין בעלי המפעל ובין עובדיו מקטין את התפוקה. מכאן שיש חשיבות גדולה מאוד, לא רק מטעמים אידיאולוגיים אלא גם מטעמים פרקטיים, לשיחוף העובד כהנהלת המפעל, כמודעות למתרחש בו ובנשיאה באחריות לו.

אגב, ב-24 בדצמבר 1987 התפרסמה בעיתון "דבר" — אם אינני טועה — כתבה על ניסיון מעניין שנעשה במפעל של קרמני. שלושה חודשים לאחר שהעבירו את הבעלות על המפעל לידי העובדים התברר, שנעשה בו עבר כחמש שעות, מתבצעת כשעתיים. אני רוצה להזכיר לכם, שהצענו הצעת חוק בכיוון הזה, אם כי הסיבה לה היתה המצב שבו עובדים מוצאים את עצמם במפעל שאינו יכול להמשיך לעבוד. יש היום בעולם הגדול ניסיונות רבים להעביר מפעלים לידי עובדים, או לשותף עובדים בניהולם. כך נוכרות, כמובן, ההתייחסות ותחושת ההשתייכות של העובדים למפעל, ואלה ניכרות גם ביעילותו.

נדמה לי, ששינוי הכיוון לא יכול להיעשות בבת אחת, ולא ייעשה בבת אחת, אלא בדרכים שונות: על-ידי גיבוש מדיניות שתעודד את העלאת הפריון והתפוקה ותחלק נכון את כוח העבודה שיש לנו ועל-ידי שיחוף יתר בין המעסיקים ובין העובדים.

יום לאחר שהגשתי את ההצעה לסדר-היום מצאתי על שולחן הכנסת הצעת חוק של חבר הכנסת דוד מגן באותו נושא. הצעת החוק שלו, והוא יעלה אותה כאן בוודאי, נקראת חוק ייעול המשק, התשמ"ח — 1987. אינני יודעת אם נתמך בכל ההצעות, אבל דאי שפעולה בכיוון של חקיקה, המחייבת לעסוק בנושא, יכולה גם היא לתרום תרומה חשובה לשינוי הקו.

אני רוצה לסיים בדבריו של מנכ"ל המכון לפירוק העבודה, שפנה אישית, פעמיים, לכל אחד מאתנו, הן בחוברת ששלח לנו, העוסקת בנושאים של פירוק עבודה, והן בדוח. הוא מבקש מאתנו להיות מעורבים יותר, כחברי הכנסת, בפעולות לשינוי הכיוון בנושא זה. הוא אומר, שתוספת של 10% כלכד בפירוק המשק יכולה לתרום לשינוי מהפכני בכלכלתנו, והיא בהישג ידנו. מה שחסר, כמובן, הוא הכיוון האופרטיבי, ההצעות המעשיות.

לכן אני מציעה שאנחנו ניקח לעצמנו את החובה ואת הזכות לדון בנושא הזה בכל כוכד הראש.

בין השנים 1981 — 1986 עלו הוצאות העבודה ליחידת-תוצר כמגור העסקי בישראל בממוצע שנתי ב-3.8%. ב-1986 עלה יחס זה ב-11%. זה גרם, כמובן, להרעה משמעותית בכוח-התחרות שלנו.

בשנים האחרונות ניכרת מגמה של ירידה בהשקעה בנכסים קבועים — כ-1% מהתוצר. בין 1981 — 1986 ירד שיעור ההשקעה מ-23% בתחילתה לכ-17% בסופה.

מבין המדינות שהשווה ברוח, שיעור ההשתתפות בכוח העבודה האזרחי מסך כל האוכלוסייה הוא הנמוך ביותר בישראל. ב-1986 — 34% השתתפות בכוח העבודה האזרחי, בהשוואה לשכדיה — 52%, קנדה — 50%, בריטניה — 49%. משמעות הדבר היא, שבישראל כל עובד מקיים לצדו עוד שתי נפשות שאינן עובדות. זה משפיע, כמובן, לרעה על רמת החיים הנמדדת לפי התוצר הממוצע לנפש. אינני נכנסת לסיבות לאחוז הנמוך של ההשתתפות בכוח העבודה האזרחי. יש לכך סיבות, אבל לא כאן המקום לפרט את כל הדברים. אני רוצה לתת רק כמה אינדיקציות למצב.

היחס בין שיעור המועסקים בענפים יצרניים לעומת שיעור המועסקים בענפי השירות, גם הוא לרעה הענפים היצרניים. לכוח העבודה בישראל היתוספו בין השנים 1981 — 1986 כ-88,000 מועסקים. וכפי שאמרתי, מספר המועסקים בענפי השירותים השונים, העסקיים והציבוריים, גדל בתוספת זו כ-91,000, ומוכך שזה על חשבון הצמצום בענפים יצרניים. אינני רוצה להביא דוגמאות נוספות. אולי כדאי רק להזכיר את הירידה הגדולה בענף הבניין, ובענף החקלאות — שבו עלה הפריון.

מנכ"ל המכון לפירוק העבודה והייצור אומר, בחוברת שהוגשה לנו, בין השאר: "נוצרת תמונת-מצב קודרת למדי לגבי המשק הישראלי. המשק הישראלי כיום הוא משק לא יעיל, משק אשר המשאבים אשר עומדים לרשותו אינם מנוצלים במידה מספקת, וכחלק מהמקרים הם מופעלים בצורה לא נכונה. כל אלה יחד גורמים לכך שהתוצר המתקבל בפועל הוא פחות מזה שניתן היה להשיג אילו היו משאבי המשק מופעלים בצורה יעילה יותר. יש לזה השלכות על חיינו היוםיומיים — רמת חיים נמוכה יותר ושכר נמוך יותר מאלה שיכולנו לקבל אילו היו הביצועים שלנו טובים יותר".

הדבר החמור ביותר, כפי שאמרתי, הוא שהכול כנראה משלימים עם המצב, גם הממשלה וגם אנחנו, שאם לא כן השאננות איננה מוכנת.

אני רוצה לציין, שהתחזיות לשנת 1987 מעודדות יותר, ותודים גידול של 4% בתוצר הנקי, ושל כ-2% לשעת עבודה, וגם עלייה במספר המועסקים. האבטלה תגיע כנראה ל-6% — 6.5%.

היורר ש' הלל:

ב-1987 או ב-1988?

עדנה סולודר (המערך):

ב-1987, כי הסיכומים של המכון לפירוק העבודה והייצור הם לשנת 1986. את הסיכומים עושים בסוף כל שנה, כבוד היושב-ראש.

האבטלה חדר לעומת 1986. ועם זה חלה מגמה של עלייה באבטלה כמהלך השנה, ברבע הראשון ב-5.7%, וברבע השלישי — ב-6.9%. השכר הראלי עלה כשנתים האחרונות ב-7% בממוצע, וב-1987 צפוי גידול בשיעור של 8% בשכר הראלי.

הו"ר ש' הלל:

תודה לחברת הכנסת עדנה סולודר. אני מתכבד להזמין את סגן שר העבודה והרווחה, חבר הכנסת ראובן פנחס, להשיב על הצעה לסדר-היום.

סגן שר העבודה והרווחה ר' פנחס:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הרוח האחרון של המכון לפריון העבודה והייצור שליד משרד העבודה והרווחה חוזר ומתריע על גמגמ הפיגור בפריון העבודה בישראל, הגמגמ שזה 12 שנים.

מסיכומי השנה שעברה נובע, שהתוצר למעסק בישראל היה 18,900 דולר, כאשר בשווייץ הוא הגיע ל-42,100 דולר. אם כן, להשגת התפוקה של עובד אחד בשווייץ, שהיא, כמונו, דלה באוצרות טבע והשוק הפנימי שלה קטן, אנו זקוקים לשני עובדים ורבע, בערך. גם לעומת ארצות מתועשות אחרות, שהפריון בהן נמוך מזה של שווייץ, אנו זקוקים לעובד וחצי להשגת התפוקה של עובד אחד שם. זה אומר, שאם ננסה לעזור ליצוא שלנו על-ידי פיתוחים או טכסידיות, הם יזמינו פיתוחים נוספים וטכסידיות נוספות, כל עוד לא יעלה פריון העבודה אצלנו לרמה קרובה לזו של הארצות שעם תוצרתן עלינו להתחרות בשוקי העולם.

הממוצע השנתי של עליית פריון העבודה אצלנו מתחילת העשור הנוכחי, בשנים 1981—1986, הגיע ל-0.5% בלבד, ובארצות התעשייה המובילות האחרים הם: 2.2% באיטליה, 2.1% בבריטניה, 2% בצרפת ובשבדיה, 1.7% ביפן, 1.4% בגרמניה המערבית — ובכולן בסיס תפוקה לעובד שהיה גבוה משלנו עוד קודם.

התחתית שלנו לסיכום שנת 1987 מורה על התחלת תזוזה לקראת שיפור פריון העבודה, והיא תחבטא בכ-2% עליית התוצרת לשעת עבודה במשק. אלא שבאותו זמן ניתנו במגזר העסקי תוספות שכר העולות על המתחייב מההסכמים הקיבוציים, ולכן אנחנו בסך הכול יקרנו את העלות של יחידת התפוקה הממוצעת במשק בכ-11% והתרחקנו עוד יותר מהיכולת להתחרות בשווקים הבין-לאומיים.

החלט העבודה בישראל באמצעות הביטוח הלאומי: כשנה האחרונה החלט להויל את עלויות העבודה במשק על-ידי הפחתת תשלומי החובה לביטוח הלאומי. הפחתה זו כבר עלתה לאוצר למעלה ממיליארד שקלים חדשים, שבהם הוא צריך לפצות את הביטוח הלאומי. אולם הוזלה זו נעשתה בלא הבחנה, לכל סוגי התעסוקה, ואין בה תמיכה מיוחדת לעידוד הייצור המועיל והייצוא.

לפי הלצות המכון לפריון העבודה והייצור יש דרכים להוזלת העבודה, כמיוחד בייצור, בלא סבסוד מסיבי כזה מקופת המדינה, כפי שיוסבר להלן, ולהיפך, תוך הגדלת ההכנסות לאוצר המדינה ולעובדים היעילים כאחד.

אם נסתמך על הדוח של קרן המטבע הבין-לאומית מפברואר 1987, הגיע היצוא לנפש בישראל לסך של 1,557 דולר לשנה. אביא לשם השוואה ארצות אחרות שעברו את ישראל בתחום זה: אירלנד — פי 1.86; דנמרק — פי 2.15; שוודיה — פי 2.32; הולנד — פי 2.76; בלגיה — פי 3.07; שווייץ — פי 3.69; סינגפור — פי 5.39. כדי להתגבר על פיגור כה גדול לא ניתן להסתפק באמצעים שגרתיים, ובכללם פיתוחי מטבע פעם אחר פעם, וטכסידיות ישירות או עקיפות כמו זו שבאמצעות הביטוח הלאומי.

אפשרויות הוזלת העבודה היוצרת על-ידי תמריצי מס:

המכון לפריון העבודה והייצור עיבר הצעה שלפיה ניתן להשיג תפנית בקצב עליית פריון העבודה במשק בשנה הקרובה. לשם כך אין צורך בשום הוצאה מקופת המדינה, גם לא מתבקשת הקטנת של הכנסות האוצר ממסים ביחס למצב הקיים. ההצעה האמורה נועדה להתגבר על א-יכולתן של הנהלות המפעלים להעלות את פריון העבודה, הנובעת, בין היתר, מסיבות אלה: 1. מערכות השכר שלנו הן מן הנוקשות ביותר בעולם, עם הצמדות בין מקצועות ותפקידים, כך שאין להנהלות אפשרות להגדיל את שכרם של עובדים יעילים בלי לזעזע את כל המערכת. כתוצאה מכך נוצרים מצבים מתסכלים, כאשר הפחות יעילים עולים אוטומטית בדרגה, כתוצאה מהסכמים קיבוציים שאין להם ולא כלום עם צורכי ההתייעלות במשק; 2. כמדינה קטנה יש למפעלים רבים בארץ מעמד של מונופול, גם אם לא התכוונו לכך מלכתחילה. האינטרס הישיר של מונופול הוא להגן על זכויות היתר שלו, לפני הדאגה ליעילות ולחיסכון. וכך, כפי שמלמד ניסיון העבר, רק רצון העובדים שאינו תלוי בהנהלה יכול להזיז מפעל כזה להתייעלות.

ניסיון העבר מלמד, שניתן להגיע את העובדים להעלות נורמות עבודה מפגרות לרמת יעילות סבירה, אם יהיה התשלום בעד תוספת התפוקה פטור כעיקרו ממס. זו גם הדרך היחידה להעלות שכר בלי לייקר את העבודה. גם עידוד העבודה במשמרות, לשיפור ניצול הציוד, יהיה נכון יותר אם הנחות המס עליו יחושבו כפונקציה של עליית תפוקה יריאלית ולא רק כתוצאה מדיווח על נוכחות העובד במשמרת ערב או לילה.

כיום ערוך המכון לפריון העבודה והייצור למדוד ולדווח לשלטונות המס על התייעלות אמיתית של מפעלים, לצורך קבלת תמריצי המס האמורים, הרבה יותר משהיה בשנות ה-60, כשתמריצי המס היו הגורם המכריע בהכפלת התפוקה לעובד באותו עשור. תמריצים אלה בוטלו בשנת 1975 על-ידי ועדת בן-שחר, כלי שנקבע להם תחליף. ואכן, זו אחת הסיבות לנסיגה שהחלה בפריון העבודה בישראל מאז שנת 1975. על כך נוספה גם האינפלציה, שהחלה לצמוח באותה תקופה והעבירה את מרכז הכובד של ניהול המפעלים מניהול יעיל של תהליכי העבודה לניהול מחוכם של העבודה עם הבנק.

הדוח של מנכ"ל המכון לפריון העבודה והייצור שהוגש לממשלה ולכנסת קובע, שבגלל פיגור בקצב עליית פריון העבודה בישראל לעומת הארצות המפותחות הפסדנו בתוצר מקומי גולמי מאז שנת 1975 כ-35 מיליארד דולר. שר העבודה והרווחה אימץ את המסקנות של מנכ"ל המכון, כי ההפסד התיאורטי הגל מתבטא בהפסד של למעלה מ-10 מיליארד דולר לפוטנציאל הצמיחה של המשק, בהנחה סבירה שכ-30% מהתוצר המקומי הגולמי יכלו להיות מיועדים להשקעה בנכסים קבועים. כאן המקום גם להעיר, שבחקפונות הצמיחה הכלכלית בעבר הגענו גם ל-37% השקעה בנכסים קבועים, מסך כל התוצר.

השר יוזם פעולות חקיקה והתארגנות ממלכתיות להתמודדות עם מצב זה, שהמשכחו מסכנת את הכלכלה הלאומית שלנו. עיקרי הפעולות הם: א. לחזק את המעמד המקצועי של המכון לפריון העבודה והייצור ודרכי השפעתו על קידום הפריון במשק. על-ידי הרחבת המעגל של אנשי המקצוע הבכירים הקשורים במכון, בארץ ובחוץ-לארץ.

ב. לתת פטור ממס לעובדים בענפי המשק השונים על מענקים בעד פריון עבודה מוגבר, ובתנאי שאלה יחושבו על בסיס מקצועי או ביקטיבי, בשיטות שיאשרו על-ידי המכון לפריון העבודה והייצור.

אני מציע להעביר את ההצעה לוועדת העבודה והרווחה.

היו"ר ש' הלל:

תודה. אני שואל את המציעה, אם היא מסכימה להעברת הנושא לוועדת העבודה והרווחה.

עדנה סולודר (המציעה):

כן, מסכימה ברצון.

היו"ר ש' הלל:

אם את מסכימה ברצון, זה טוב יותר.

אני מעמיד את ההצעה היחידה שלפנינו להצבעה. מי להעברת הנושא לוועדת העבודה והרווחה? מי נגד?

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

ה. הצעת חוק הגמלאות (תעודת גמלאי), התשמ"ח — 1987 * (הצעת חבר הכנסת א' ויינשטיין)

רב — שבהם יתבקש הקהל לתת לאנשים האלה לקנות את הכרטיסים בלא תור. יהיו ודאי בתי-קולנוע, תיאטראות וגורמים אחרים, שכדי למשוך קהל ידעו גם לתת הנחה לאנשי קבוצה זו.

אני מקווה ובטוח, שאם תתפתח המערכת הזאת וההכרה תתדור לתודעת הציבור, יוכל כעל התעודה — אם הוא יצטרך ירצה להציג אותה — לקבל העדפה בתור לאוטובוס, בתורים בכניסים, בגנים לאומיים, כמוזיאונים ובמוסדות אחרים, והכול מיוחמתם.

אני יודע את הבעייתיות התקציבית, ולכן הצעת החוק היא הצעת מסגרת. היא אינה קובעת שבעל התעודה, מתוקף היותו בעל התעודה, יזכה בהקלות. המועצה למען הזקן, שמונתה על-ידי שר העבודה ופעילותה רבה — ואומנם אין רבים יודעים על פעילותה, אבל אני יודע שפעילותה רבה ומבורכת — תשמש כמתעצה ציבורית. היא תמליץ, ושר העבודה, הממונה על ביצוע חוק זה, יתקין תקנות שיעלו בקנה אחד עם החוק.

אבקש לספר לחברי הבית, שלפני כשנה וחצי העליתי הצעת חוק, ובהצעת החוק הזאת נאמר, שהתעודות תונפקנה על-ידי המדינה. טרם הגעתה לכנסת נפלה ההצעה, משום שעלות הנפקת התעודות היתה 350,000 דולר, ואמר: מנין ניקח? האוצר התנגד והממשלה התנגדה. סיפורי זאת באחת ההוצאות שלי — דומני כבאר-שבע — ואמרתי: ראשית כמה דלה קופתנו. הנה הצעת חוק פשוטה כל כך, המציעה להנפיק תעודה חר'פעמית, חתיכת נייר, אינה מגיעה לכנסת מחמת ההוצאה של 350,000 דולר. יצאתי החוצה, עמדו שם כמה תושבים ותיקים ואמרו: הדבר הזה כל כך חשוב לנו, אנחנו מוכנים לשלם אגרה. אחרי זה שיניתי את ההצעה, וכל התהליך התנהל חודשים מספר עד שהגיעה ההצעה לבית, כשכלולה בה הצעה מפורשת, שבעל התעודה יישא בתשלום אגרת כיסוי ההוצאות ההנפקה.

אני מבקש לקבוע, שאין לחשוש מהוצאה תקציבית בגין הצעת חוק זאת. אם יש מי שחוששים, אולי יש מקום שלא

ג. לחייב את משרדי הממשלה ומוסדות ומפעלים הקשורים בממשלה לשתף במכרזים שלהם לרכישת מוצרים רק מפעלים שיוכיחו כי הם מקיימים פעילות התייעלות שוטפת להוזלת מוצריהם ולשיפור טיבם. תנאי כזה מקובל בארצות-הברית לגבי מפעלים הרוצים להיכלל ברשימת הספקים של הצבא האמריקני.

ד. למנות בכל משרד ממשלתי קצין התייעלות, הכפוף ישירות למנכ"ל המשרד, שיהיה אחראי לפעולות התייעלות במשרד ולדיווח על הצלחתן להנהלה. המכון לפירון העבודה והייצור יעמיד לרשות קציני התייעלות אלה את החומר התורתי הדרוש לנושא זה.

ה. לקבוע נהלים שלפיהם תאשר הממשלה השקעות ממלכתיות בפרויקטים רק אם תוכה יעילותם באמצעות ניתוח מקצועי של מומחים בלתי תלויים.

ו. לקיים אחת לשנה דיון בכנסת על פירון העבודה בישראל ועל הדרכים לקידומו.

היו"ר ש' הלל:

אנחנו עוברים עתה להצעת חוק תקצי"ח, הצעת חוק הגמלאות (תעודת גמלאי), התשמ"ח — 1987. אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת אריאל ויינשטיין.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת חוק הגמלאות (תעודת גמלאי), שאני מתכבד להגיש בפני הבית, באה לענות בצורה חלקית על חוב שכולנו חייבים לגמלאים, לאנשים שהגיעו לגיל הזהב, או אם תרצו — לגיל הפרישה מן העבודה, לתושבים ותיקים, אנשים שחיו במדינה ואמורים לחיות בה את שארית ימיהם, אנשים שדרך כלל כוח העמידה שלהם איננו כפי שהיה בשנות פעילותם. איננו מפנקים אותם בפנסיה ראויה. אנו מדינת סעד, אבל שידווחים רבים וזקים בחסר מחמת חסרון-כיס. שאלתי את עצמי, כיצד אנו כולנו יכולים לתת להם תימוכין נוספים בלי לפגוע בקופה. אני יודע, שחברי הכנסת ערים וחורים לשלומם ולרווחתם של בני קבוצה זו.

בארצות שונות בעולם קיים מושג של senior citizen — לביטוי הזה אין תרגום בעברית ובפרפרזה מדובר באזרחים שיש להם זכויות, שהם קבוצה מיוחדת הוזכה להכרה. אצלנו יש שתי קבוצות מודפנות: חיילים וסטודנטים. הם זוכים להנחות שונות כתחומים שונים. אני מעריך שכולנו רוצים לתגמל את הזקן בכבוד, ובהצעת חוק זו אני מציע ליצור מעמד חדש של תושב ותיק, הוא יקבל תעודה חר'פעמית בהגיעו לגיל הפרישה, ותעודה זו תשייך אותו למעמד המודרך המוכר, ותכלול אותו בקבוצות שמניות.

השאלה, מה תהנה לו תעודה זו כשהיה בידו, היא שאלה מורכבת מאוד, שהרי מתן התעודה כלול בתוספת תקציבית, וקשה היום לבוא לכנסת ולהציע הצעה הכרוכה בהוצאה תקציבית בלי להציע את מקור המימון שלה. ברם, אני בטוח ומקווה, שיהיו חברות ומוסדות שהם עצמם ילכו לקראת התושב הוותיק. אני בטוח ומקווה, שקאופרטיבים כגון "אגוד ו"דן" יקצו מקומות ישיבה ראשונים לתושב הוותיק. אני מקווה, שבתוך לקולנוע יוצבו שלטים — ואין זה עולה כסף

ובכך, אני מקווה, נוכל לפרוע חוב מוסרי לקבוצה שייסדה ובנתה את המדינה — לזקני ישראל.

במדינת ישראל כיום יש כ-380,000 איש מגיל 65 ומעלה. במעגל מקבלי קצבאות זיקנה מהמוסד לביטוח לאומי מצויים כ-320,000 קשישים, ונוסף על כך כ-93,000 אלמנות, שבחלקן הגדול הן מעל לגיל 60.

כ-100,000 קשישים נזקקים להשלמת הכנסה על-מנת לקיים רמת חיים מינימלית: 42,000 מבין האלמנות מקבלות גם הן השלמת הכנסה.

מחקרים שנעשו על מצבם הכלכלי של קשישים במדינת ישראל מצביעים על כך, שרק לכ-7% — 10% מהם יש הכנסה שהיא מעל לשכר הממוצע במשק. קרוב ל-60% מהם מצויים בשלושת העשירונים התחתונים של התפלגות ההכנסה.

באופן כללי ניתן לומר שאוכלוסיית הקשישים, ובמיוחד האלמנות הקשישות, נמנים עם השכבות החלשות מבחינה כלכלית, ולפיכך יש הצדקה להעניק להם הקלות ופטורים בתחומים שונים של קבלת שירותים.

כפי שמציע חבר הכנסת אריאל ויינשטיין בהצעת החוק הפרטית המונחת לפניכם, הצעת חוק זו באה לתת אפשרות לזקנים ליהנות מאותן יצירות בחברתנו שהם היו שותפים בבנייתן. כמו כן מציע חבר הכנסת ויינשטיין הכרה בפעילותה הברוכה של המוצצה הציבורית למען הזקן, שאותה מינה שר העבודה והרווחה בראשותה של גברת שולמית שמיר, והכרה בה כגוף מרכזי לחיאום פעולותיהם של הארגונים השונים המטפלים בזקן.

עם זאת, אינני סבור שהיא זה מן התבונה להנפיק תעודה באחריות ממלכתית, כל עוד לא הוגדרו זכויותיו של הקשיש באופן ממלכתי. כידוע, כיום מרבית ההנחות והפטורים הניתנים לקשישים הם במישור המוניציפלי. כל רשות מקומית מחליטה אם להעניק הקלות לאוכלוסייה זו, באיזה היקף, באיזו רמה, ולאזה סוג אוכלוסייה. הנפקת תעודה ממלכתית תיצור אצל הקשישים ציפיות מיותרות לקבלת הקלות, שאין מאחוריהן ממש, והתוצאה עלולה להיות רק תסכול ואכזבה מרה.

עדיף, לדעתנו, שהנפקת תעודות — אם תהיה כלל הנפקה — תהיה באחריות הרשות המקומית, כל רשות בהתאם לשיקול דעתה ובהתאם למרקם הזכויות וההקלות הנהוגות בה. דוגמה טובה לכך יש בהנפקת תעודה למשפחות ברוכות ילדים על-ידי רשויות מקומיות מסוימות, כאשר תעודה כזו מקנה שורה שלמה של הנחות והקלות היוזמות על-ידי הרשות המקומית. הן לגבי השירותים הניתנים על-ידי הרשות הן לגבי שירותים אחרים, הניתנים במקום על-ידי גופים פרטיים וולונטריים בהסכמה מלאה עם הרשות המקומית.

אגב, יש ספק מסוים לגבי כדאיות הנפקת תעודות לקשישים מבחינת התועלת בשימוש בהן. כך, למשל, הועלה בעבר רעיון להנפיק תעודה כזאת לצורך קבלת הנחה בתחבורה הציבורית. רעיון זה נפסל, בסופו של דבר, בשל חשש במחזור בתעודות אלה ובשל העומס הנוסף שעלול להיות מוטל על הנהגים בבדיקת התעודה ובאימותה. אדם קשיש אינו זקוק, בדרך כלל, להוכחה לגבי גילו. שהרי מראשו משקף את גילו. וגם אם יש טעויות מסוימות, אין זה דרמטי.

תעודה עלולה להטביע על האדם תותם שספק אם מרבית האוכלוסייה הקשישה, ובעיקר המשכילה והמבוססת ביותר,

רק שר העבודה והרווחה יהיה ממונה על הביצוע אלא גם שר האוצר, כדי שגם הקופה תהיה בתמונה.

אני שואל את עצמי: החברה הישראלית, שחסרה אולי גם אמצעים בתחום החינוך; החברה הישראלית, שהגיעה למצב שבניה מזלזלים איש ברעהו, שאין להם כבוד ויחס לאוכלוסייה הזאת ולאוכלוסיות חלשות בכלל, והרי כולנו רואים את התופעות הללו ברחובות, בחוצות — איך נוכל לכולנו להתאחד סביב הצעה כזאת ולחמוץ בה? ובכן, אינני רואה כלל אפשרות, שהצעה זאת לא תזכה לתמיכה. לכן, אני מבקש לשמוע את דברי החשובה ומקווה שהצעה זו אומנם תזכה לתמיכה.

היור"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת אריאל ויינשטיין.

אני מתכבד להזמין את סגן שר העבודה והרווחה, חבר הכנסת פנחס, להשיב על הצעת החוק של חבר הכנסת ויינשטיין.

סגן שר העבודה והרווחה ר' פנחס:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מדינת ישראל, התווגת בקרוב את חגיגות ה-40 להקמתה, מתקשה להסתגל לעובדה שהאוכלוסייה שלה מודקנת בקצב מהיר הרבה יותר מקצב הגידול הכללי שלה. בראשית קיומה של המדינה היו 3.8% מקרב האוכלוסייה בני 60 — 65 ומעלה. כיום מגיע מספרם ל-10% בקירוב. בתוך 40 שנה גדלה אוכלוסיית ישראל פי שלושה, ואילו מספר הזקנים גדל פי שבעה. מספר הזקנים הכולל מתקרב לכ-400,000 נפש, ועד שנת 1990 נגיע למצב שבו כ-40% מכלל הקבוצה יהיו בני 75 ויותר, דהיינו כ-160,000 נפש.

שיעור גידול זה באוכלוסיית הקשישים הוא חסר תקדים בהשוואה לארצות מערביות אחרות. כתוצאה מהגידול המהיר באוכלוסיית הקשישים יגדל מספר הקשישים הסובלים ממגבלות פיזיות בכ-50% במשך העשור הנוכחי וכמקביל יגדל הצורך בשירותים מוסדיים וקהילתיים בשיעור דומה.

אנו יודעים כי שיעורי הביקוש לשירותים אישיים וביתיים וכן הביקוש לפתרונות מוסדיים יגדלו באופן משמעותי עקב הזדקנותה של האוכלוסייה המבוגרת.

על-פי המחקרים שנעשו בארץ בשנים האחרונות אנו יודעים כי אחד מתוך שמונה קשישים מוגבלים מקבל שירותי טיפול-בית ואילו לגבי האחרים עיקר הנטל נופל על המשפחה. נוצר מצב שמשפחות רבות כורעות תחת העומס הפיסי והנפשי בטיפול המסור והקשה בזקנים המוגבלים והמדרתים.

המצאות הקשה הזו הביאה את שר העבודה והרווחה לפעול באופן מזורז והקיף על-מנת לאשר את חוק ביטוח סיעוד, המיועד לסייע בצורה משמעותית לזקנים החולים והמרותקים בביתם.

והי פעם ראשונה שחוק במסגרת חוקי הביטוח הלאומי שם דגש באספקת שירותים לזקן ובקהילה. המטלול הנוסף שהחוק אמור לסייע בו, הוא המטלול של פיתוח שירותים קהילתיים ומוסדיים, וזאת במגמה שזכאי החוק ויכלול ליהנות מהשירותים שלהם הם נזקקים.

אני מבקש להודיע כי אנו עומדים לפני סיומן של ההכנות להפעלת החוק, וכפי שנקבע עם אישורו של החוק בכנסת, בתאריך 7 באפריל 1986. הרי חוק ביטוח סיעוד יופעל במתכונתו המלאה כחוק זכאות אישית החל ב-1 באפריל 1988.

חשוש לקבלה, כך שהכוונה הטובה עלולה להוליד תעודה סטיגמטית, שתהיה בשימוש האוכלוסייה החלשה ביותר, וזו ודאי אינה תוצאה טובה.

אני מציע לדחות את ההצבעה, לפי בקשת המציע.

היו"ר ש' הלל:

מה פירוש לדחות את ההצבעה, למתי?

אריאל וינשטיין (הליכוד):
אני מסכים לדחות את ההצבעה.

היו"ר ש' הלל:

אני מכין שגם ליתר חברי הכנסת אין התנגדות לדחיית ההצבעה. בינתיים אנחנו משאירים את ההצעה בלא הצבעה. ההצבעה תהיה כמועד שקבע יושב-ראש הכנסת.

1. הצעה לסדר-היום

ביטול החוזה על המרכז המורמוני

כל עיקרה בנוי על יסוד אחד: המיסיון. טול את המיסיון מהמורמונים ונטלת מהם את נשמת אפם.

התהליך כולו, שהיה קשור במתן אישורים להקמת מרכז השמד, היה מוטעה ושקר. שיקרו לשרים, "כילפון" פקידים, השעו ראשי ערים, ניהלו תעמולה כוזבת, והכול כדי לחקוץ יתר על פסגת הרה"צופים, בכוונת ירושלים. הרי המתנגד הגדול להקמת המרכז המורמוני בשלבי התכנון לא היה איש אגודת ישראל. היה זה טדי קולק, שאינו חשוד בתרדיות יתירה, אשר הביע חרדתו מהמורמונים וסירב לאשר להם בניית מרכז בירושלים. התנגדו לדברים כפי שהתנגדו והם הקימו את מרכזם דווקא על הרה"צופים.

אדוני היושב-ראש, כפי שראשית חטאת היתה בחוסר תשומת לבם של אותם שרים בכירים ופקידים, וזה הדבר שאפשר את הקמת מרכז השמד המורמוני, כך גם ההמשך אינו אלא בגין אחלת ידה המוחלטת של ממשלת ישראל. ממשלת האחדות זוקפת לזכותה, ובצדק, כמה הישגים, ובהם היציאה מלבנון. הבראת המשק ועוד. והנה דווקא בתחום רגיש זה, שאינו נופל בחשיבותו מן הבעיה הביטחונית שהיתה לנו בלבנון ומהבעיה המשקית — דווקא כאן התגלתה הממשלה ממש באפסותיה, בחוסר מעש מוחלט, ובסך-הכול היא גורמת לעצמה בייזון מאין כמוהו.

ועדת השרים המיוחדת שהוקמה בעניין המרכז המורמוני החליטה בישיבתה מיום י"ב מנחם-אב התשמ"ו, 17 באוגוסט 1986 — שימו לב, אני חוזר על התאריך, 17 באוגוסט 1986 — להטיל על מינהל מקרקעי ישראל, כתיאום עם היועץ המשפטי לממשלה, לפעול כדי לעגן ולהבהיר בחוזה שבין המרכז הירושלמי של המורמונים לבין מינהל מקרקעי ישראל את התנאי, שכבר הוסכם ונחתם, בדבר מטרת ההקצאה וההימנעות מפעילות הנוגדת את ערכי החינוך והתרבות של ישראל על-ידי הכללת פירוט בדבר הפעילות שתהא אסורה או מותרת במרכז — עד כאן החלטת ועדת השרים שקיבלה חוקף של החלטת הממשלה כולה.

באותה החלטה באותו מועד, בסעיף משנה (4), נקבע כי הדבר ייעשה לא יאוחר מ-90 יום מיום אישור ההמלצות. דהיינו שלושה חודשים לאחר י"ב מנחם-אב התשמ"ו, 17 באוגוסט 1986. רק כדי להזכיר לכולנו, היום נמצאים אנו בכ"א טבת התשמ"ח, 11 בינואר 1988, הרבה מעבר ל-90 יום מיום אישור ההמלצות, ודבר לא נעשה.

אמת וזכון הדבר שהתקיימו ומתקיימים מגעים עם המורמונים, אבל כפי שנמסר לי, המורמונים אינם מוכנים לחתום — הם רוצים לבצע את מה שהם זממו — על התחייבות חד-משמעית. בינתיים נחנך המרכז המורמוני, הסטודנטים נכנסו למבנים, הפעילות מתקיימת והעובדות בשטח נקבעות באין מפריע.

היו"ר ש' הלל:

אנחנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום מס' 6716 — ביטול החוזה על המרכז המורמוני, של חבר הכנסת אברהם יוסף שפירא.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אין זו פעם ראשונה שבה אני מעלה מעל במת הכנסת את נושא המרכז המורמוני שהוקם על פסגת הרה"צופים. העליתי זאת מעל במת הכנסת פעמים מספר, אם כעילה להצעת אי-אמון בממשלה, אם כהצעה דחופה לסדר-היום, אם כשאלות, ובהזדמנויות רבות אחרות. קיימתי גם התכתבות ענפה בנושא עם כל הגורמים הנוגעים בדבר, החל בראש הממשלה, עבור בשר החקלאות ומינהל מקרקעי ישראל וכלה בחשובות על מאות פניות של אזרחים מן הארץ ומחוצה לה שכתבו אלי על כך. אף היתה אשה לא יהודייה, חושבת סן-פרנציסקו, שעברה את כל הדרך מסן-פרנציסקו לכאן רק כדי להראות לי ולמסור בידי ארגונים ממש, ארגונים שבהם חומר המעיד על אופיה המיסיונרי של כת זו.

אולם, האמת היא שהמציאות האכזרית היא חזקה מכול, וכאשר בירושלים מוקם ומופעל מרכז שמד, אינני יכול שלא לזעוק, אינני יכול שלא לתבוע את עלבונם של דורות של יהודים שעלו על המוקד ומסרו את נפשם על קידוש השם ובלבד לא להתכחש לאמונה, אמונה בתורתנו הקדושה, ובלבד לא לאבד את אמונתם באלוקי ישראל.

את אשר יגורנו בא לנו. האוניברסיטה המורמונית, או נכון יותר מרכז השמד המורמוני, הודיע על קיום מפגש עם השכנים, קרי האוניברסיטה העברית בהרה"צופים. במסגרת זו אמור היה להתקיים סיור בקמפוס המורמוני ומאוחר יותר ערב עיון בנושא הדת המורמונית, היהדות ונצרות. לא לחינם נקבעה שעת הסיור לשעה ארבע אחרי-הצהריים, שעה שמתחיל להחשיך; שכן לראות יהודים צועדים, לא עלינו, בשבילי המרכז המורמוני כשעל ראשם פרוסים שמי התכלת של ירושלים עיר מקדש מלך — אין לך חושך גדול מזה.

נשיא המרכז המורמוני בחר להכתיר את נושא הרצאותו באותו ערב בכותרת המעניינת: "אמונת המורמונים ויחסם למדינת ישראל". לא קשה לנחש שהרצאה ודאי לא היה מצטט בפני מאזיניו את הקטעים הרלבנטיים מתוך הספר "ימות המשיח", מאת ברס מקונקי, שנדפס בשנת 1982, השולל מכול וכול את הקמת המדינה — "שיבת היהודים למולדתם", כהגדרתו — ומגנה את "מיסית" ירושלים בדי "כוחות זרים", קרי היהודים.

בכל פעם שהעלינו את הנושא בכנסת הוכחנו מתוך הספרות המורמונית ומתוך ההיסטוריה של כת זו כי כל מהותה,

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
כן, דיון במליאה.

היו"ר ש' הלל:

תודה לחבר הכנסת שפירא. רשות הדיבור לשר החקלאות להשיב.

מאיר כהנא (תנועת כך):

צא מהממשלה. אתה חלק מעניין זה. למה לא תצא?

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת כהנא, הדושיה נגמר, כי הנואם סיים את דבריו וירד עכשיו ממרום עמדתו על הדוכן.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
אני לא חבר בממשלה.

היו"ר ש' הלל:

בבקשה, אדוני שר החקלאות.

שר החקלאות א' נחמקין:

כבוד הושב-ראש, חברי הכנסת, אין כל הצדקה, היגיון או תועלת בניהול ריכוז כלשהו לנוכח התיאור שתיאר חבר הכנסת שפירא, אך אני רוצה להביא בפניכם כמה עובדות.

1. מעולם לא התנגד ראש עיריית ירושלים להקמת האוניברסיטה המורמונית. לו היה מתנגד, היא לא היתה קמה עד עצם היום הזה. הוא קיבל — — —

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

יש לי מכתב על כך שבהתחלה הוא התנגד.

שר החקלאות א' נחמקין:

אינני יודע מתי היתה ההתחלה. הוא הגיע אחס להסכם, לא מתוך טעות אלא מתוך ידיעה, ודאי מתוך הכרה, ואני מניח מתוך רצון.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):

— — —

שר החקלאות א' נחמקין:

לא היתה שום בעיה למנוע הקמה על-ידי העיר.

2. מאז ייתכן שעשו משנה, אך לא מחוסר תשומת לב, כי הנושא עבר בכל המשרדים. הבנייה אושרה לאחר דיון כפול בכל אחד מהמשרדים הנוגעים בדבר. אומנם לא היה זה כימי כהונתי בממשלה זו, זה היה בממשלה הקודמת, אך אנחנו קיבלנו זאת כהסכם לאחר חתימה. מה שחסר לאוניברסיטה היה החוזה הקבוע עם מינהל מקרקעי ישראל, שעליו חותמים בגמר הבנייה ועם העברת הנכס בטאבו. עם זאת, לפי חוקי ישראל הם יכולים לחיות במדינת ישראל מאה ועשרים שנה כאוניברסיטה זו כלי החוזה של ההעברה בטאבו, אלא אם כן הם עסקו בפעילות מייסונרית או פגעו בסעיפים שבחוזה הזמני. וככן, הם לא עשו כך. הם עמדו בחשלושים, הם עמדו בהתחייבות, והם בנו לפי החוק.

אף-על-פי-כן הקימה ממשלת ישראל ועדה, שכראשה עמד שר הדתות דאז והחליף אותו שר הדתות דהיום. אנחנו קיבלנו הנחיה, לגמור את העבודה בתוך 90 יום, אך בשל קפדנותם הרבה של כמה חברי כנסת שומרי מסורת ודתיים, נמשך המשא-ומתן זמן רב יותר. הוא אינו מתארך בשל ולזול וחוסר שימת-לב, אלא בשל הקפדת יתר על כל תג, על כל פסיק, ודאי שעל כל אחד מהסעיפים שהציעה הוועדה המשותפת בתיאום ותוך ביקורת והקפדה של היועץ המשפטי

השבוע קוראים אנו בפרשת "וארא": עשר מכות הביא הקדוש-ברוך-הוא על מצרים. רבי יהודה חילק אותן לשלוש חטיבות ונתן בהן סימנים: דצ"ן, עד"ש, באח"ב. טעמים רבים נאמרו בחלוקה זו, אחד הטעמים לחלוקה זו הוא הנימוק שבכל מכה ראשונה משלוש החטיבות מופיעה המלה "תרע". במכת דם נאמר: "כה אמר ה', בואת תרע כי אני ה'". ואותו דבר בכל יתר המכות. במכת ברד נאמר: "כעבור תרע כי אין כמני בכל הארץ". דבר זה באל למדנו שהמכות שהביא ה' על מצרים לא היו רק עונשים אלא כעיקר גילויים. כל מערכת המכות שירדה על מצרים באה ללמד — ללמד את מצרים וללמד אותנו.

למעלה מחודש ימים יש מהומות בשטחים. היו כאלה שרצו לתת בהן כל מיני "סימנים". העובדה היא עובדה: המהומות ממשיכות. רבים מנסים ודאי לתת הסברים מהסברים שונים, חברתיים ומדיניים, לפרוץ המהומות, אולם אי-אפשר להתעלם מכך שהמהומות כשטחים צריכות ללמד אותנו משהו, והלימוד הוא: המהומות הן תוצאה בלתי נמנעת של מפגשים בין יהודים ובין ערבים.

כאשר נחתה עלינו גזירת המפגשים בין יהודים ובין ערבים וכאשר הם קיבלו עידוד על-ידי משרד החינוך והתרבות, התרענו על כך מעל במת הכנסת. אמרנו כי אין כל סיכוי שתצמח תועלת כלשהי מן המפגשים האלה. השיבו לנו כי המפגשים הם שיביאו את הדו"קיים בין יהודים ובין ערבים. באו אירועי החודש האחרון והפריכו דעה זו מכול וכול. אותו מוחמד שנפגש בחודשי הקיץ עם יוסי בקייטנה ברמת-גן הוא אותו מוחמד המיידה היום אבנים ביוסי ומבקש להורגו.

אותם אנשים המאפשרים לקיים היום מפגשים וימי עיון משותפים למורמונים ולסטודנטים יהודים הם גם המעודדים התבוללות ונישואי תערובת. כפי שלא צמחה שום תועלת מהמפגשים בין יהודים ובין ערבים, כך לא תצמח כל תועלת מהשכנות האומללה בין מרכז השמד המורמוני לבין האוניברסיטה העברית.

ביום הזה, כאשר כבר ברור לכול מה חמורים ממדי הטעות שנעשתה עם מתן אישור הקמת המרכז, ולנוכח סירובם לחתום על ההתחייבות הדי-משמעת — דבר המעיד כאלף עדים על כוונותיהם האמיתיות — אין מנוס מלפעול בדרך החוק ולהביא לפינוי המרכז המורמוני מהקמפוס שהוקם.

ממשלת ישראל וגופים יהודיים אחראיים בעולם מחפשים דרכים ומשקיעים ממון רב במאבק נגד ההתבוללות בעולם. העם היהודי, על-פי נתונים מדעיים, הולך ונעלם. והנה כאן, במדינה שלנו, נותנת הממשלה ידה לפעילות מייסונרית גלויה לעין כול.

אם היה בידינו להפיל הממשלה על רקע זה — לא סתם להביע אי-אמון אלא להפיל אותה — היינו עושים זאת. עכשיו שאין הדבר בידינו אני פונה לראש הממשלה, לשר החקלאות, לשר הדתות, בתפקידו כיושב-ראש ועדת השרים המיוחדת לנושא זה, להתעורר ולהפסיק להתעלם מן הבעיה — זו בעיה חמורה מאוד המאיימת על קיימנו — ולכבד את החלטת ועדת השרים.

אני מבקש לקיים דיון בוועדת הכספים. אני מודיע פה מעל במת הכנסת שאם העניין לא יבוא על פתרונו בתוך חודש, לא תהיה לי ברירה אלא להגיש בג"ץ נגד הממשלה.

היו"ר ש' הלל:

אדוני, אתה מבקש עכשיו דיון במליאה. זה מה שאתה מבקש.

שר החקלאות א' נחמקין:
אני מציע שחבר הכנסת שפירא יסתפק בדברי ויחכה
לתוצאות משיבת הממשלה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):
הצעה אחרת.

דן תיכון (הליכוד):
השר צריך להגיד מה הוא מציע.

שר החקלאות א' נחמקין:
באת? אני כבר הצעתי.

דן תיכון (הליכוד):
אתה צריך להיות שמח שבאתי.

שר החקלאות א' נחמקין:
אני יודע, אני שמח.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):
— — —

היו"ר ש' הלל:
אדוני השר, אשר לשאלה אם להסתפק בתשובה שלך —
אם המציע מסכים, אני רואה את העניין הזה כעניין גמור.
האם המציע מסכים להסתפק בתשובת השר, וכך לא
נעבור להצבעות?

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
לא, אני לא מסתפק בתשובת השר.

היו"ר ש' הלל:
אינך מסכים. אבקש לדעת מהשר מה הוא מציע לנו.

שר החקלאות א' נחמקין:
אני מבקש להסיר את ההצעה מסדר-היום של הכנסת.

היו"ר ש' הלל:
להוריד מסדר-היום. הבינותי.
חברת הכנסת מרים גלזר-תעסה, האם ביקשת להציע
הצעה אחרת?

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):
אבקש לשאול שאלות.

היו"ר ש' הלל:
אם השר מוכן לענות על שאלות — בבקשה.

שר החקלאות א' נחמקין:
למה לא.

היו"ר ש' הלל:
בבקשה.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):
נפל בגורלי, או היתה לי הזכות להשתתף בשתיים-שלוש
ישיבות של ועדת הפנים בנושא המורמונים. אני רוצה לומר שני
דברים: ראשית, המושג "אוניברסיטה" לא ניתן להם על-ידי
המועצה להשכלה גבוהה, ולכן אני מבקשת מאוד מהנוכחים
שלא לכנות אותם בשם הגדול הזה — אוניברסיטה. זה דבר
אחד.

דבר שני, כאחת הישיבות נזמו לנו שכוועדת ההקצבות
בארצות-הברית יושבים מורמונים, והם אמרו בצורה מפורשת:
עליכם להבין ולהביא בחשבון, שכוועדת ההקצבות המקציבה
סידע חוץ יושבים חברים שלנו.

לממשלה, או יותר נכון — של המשנה ליועץ המשפטי
לממשלה.

ואכן, הגענו להסכמה ולסיכום בוועדה, שיושב-ראשה
הוא השר וזולתו המר. ההסכמה היא על דעת כל החברים, אך
חברי הוועדה ביקשו שלא לחתום עם המורמונים, אף שהם
מוכנים והסעיפים מוסכמים על שני הצדדים. חברי הוועדה
ביקשו להעביר זאת לאישור הממשלה, כדי שהממשלה כולה
תהיה שותפה להסכם. ההסכם מונח עתה על שולחן הממשלה.
קיוונו שהוא יחתם ויקבל את האישור תוך שבועיים, אבל
משום מה הוא לא עמד עד היום על סר-יומה של הממשלה
ולא קיבל את אישורה. זאת, כלא שום סיבה מעבר לזו שצינתי
עכשיו.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
דהיינו, אם ראש הממשלה — — —

שר החקלאות א' נחמקין:
אם ראש הממשלה רוצה, הוא יכול להביא את הנושא
לדיון ולהכרעה. אני מניח שלא תהיה שום בעיה לסכם את
הנושא בממשלה. לאחר שסיכום, יחתמו מייד שני הצדדים, כי
הם חתומים היום על כל סעיפי הסעיפים המתייכים שלא
לעסוק בפעילות מיסיונרית. מה יעשה לאיש אשר יעסוק
בפעילות מיסיונרית, מה מתחייבת האוניברסיטה וכו'.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
מה יעשה לו?

שר החקלאות א' נחמקין:
וכי למה אפרט כאן? הכול כתוב בסעיפי ההסכם. כיוון
שחבר הכנסת שפירא קורא עברית טוב מאוד, יקרא הוא עצמו
את סעיפי הסעיפים. אני חושב, שאין היום שום בעיה, למעט
העובדה שהנושא לא הובא לדיון, ודאי יש לכך סיבה. הסיבה
ההגיונית ביותר בעיני היא פשוט חוסר זמן. עד עכשיו היינו
לחוצים מנושא התקציב המוכר לך היטב.

אני ממליץ שלא נקיים דיון נוסף במליאה. אני מוכן
להעביר את הנושא לדיון בוועדה, רק אם לא יתקיים דיון ולא
תתקבל הכרעה בממשלה.

היו"ר ש' הלל:
זו פרוצדורה לא מקובלת.

שר החקלאות א' נחמקין:
אני לא הצעתי זאת. הציע זאת חבר הכנסת אברהם שפירא.

היו"ר ש' הלל:
אדוני השר, אני מציע — — —

שר החקלאות א' נחמקין:
אני מוכן שהיושב-ראש ינחה אותי בעניין הזה. איני רוצה
דיון במליאה.

עדנה סולודר (המערך):
אפשר להציע למציע להסתפק בדברי השר, ואם יהיה
צורך, ישבו ויעלה את הנושא לדיון.

היו"ר ש' הלל:
חברי הכנסת, כדי שלא ניצור פה תקרים, עומדות לפנינו
הדרכים הרגילות: דיון במליאה, העברה לוועדה, הסרה
מסדר-היום. יש גם נוהג שאני מעורר, והוא שחבר הכנסת
המציע יסתפק בדברי השר. מה שאתה מציע איננו מקובל עלי.
עליך לומר מה אתה מציע.

יודע איזה שר פנים הסכים לכך ואיזה שר אוצר הסכים לכך. כי זו קרקע של מינהל מקרקעי ישראל. זו קרקע השייכת לכולנו. יש לנו מוסדות, יש לנו יהודים, אך אולי אין לנו רעיונות למי לתת קרקעות כאלה.

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, אני מבקש שלא להפריע.

חבר הכנסת ויינשטיין, זמנך חם. עליך להציע להעביר לוועדה. לו היית נוכח בישיבה, היית שומע את החשובות לכל השאלות ששאלת מפיו של השר. עכשיו אני מבקש שתציע את מה שאתה רוצה להציע.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אני מציע, שוועדה של הכנסת תלמד ותחקור את העניין עד היסוד.

היו"ר ש' הלל:

אתה מציע להעביר לוועדה. אני שואל את המציע, חבר הכנסת שפירא, האם אתה מסכים להעביר לוועדה או לדיון?

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
איו ונדה?

היו"ר ש' הלל:

אני לא יודע. אחר כך נראה.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
אני מציע דיון במליאה.

היו"ר ש' הלל:

לפנינו שתי הצעות: האחת — לדון במליאה, השנייה — להסיר מסדר-היום, כהצעת השר.

שר החקלאות א' נחמקין:

אני מוכן להצטרף להצעה לדיון במליאה.

היו"ר ש' הלל:

לפנינו הצעה אחת — לקיים דיון במליאה. אני מעמיד אותה להצבעה.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

אני הצעתי להעביר לוועדה.

היו"ר ש' הלל:

אין להעביר לוועדה. המציע לא מסכים.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

מדוע אי אפשר להצביע להעביר לוועדה?

היו"ר ש' הלל:

חברי הכנסת, אני אעמיד את ההצעה מחדש. אני מבין שזהו הסיור את הצעתו להסיר מסדר-היום? אין הצעה להסיר מסדר-היום?

שר החקלאות א' נחמקין:

נכון.

היו"ר ש' הלל:

לפנינו שתי הצעות.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אם השר לא מציע להסיר מסדר-היום, אני מציע להסיר מסדר-היום.

היו"ר ש' הלל:

לפנינו שלוש הצעות: האחת — להסיר מסדר-היום,

יש לי שאלה: האם הממשלה שלנו לא מכיאה זאת לסדר-היום מתוך חשש מיסטי שמא תשפיע הכרעתה על ההקצבות? אני מבקשת לקבל תשובה על השאלה. מדוע לא עלה נושא זה על סדר-היום במשך שנתיים ימים? למה לא הובא סיכום הוועדה שלכם לישיבת הממשלה?

שר החקלאות א' נחמקין:

לא אמרתי שהנושא לא הועלה על סדר-היום. הרי נבחרנו כוועדה לפני שנתיים. אמרתי, שהמשא-ומתן עם המורמונים על ההסכם, שלפיו לא יאפשרו להם לעסוק בפעולה מיסיונרית — והם התחייבו שלא לעסוק — וייענשו מי שיעסקו בפעולה מיסיונרית, אך שנתיים במקום שלושה חודשים. אחרי הסיכום שלנו הוצג חוזה המוכן לחתימה. המורמונים חתמו עליו, וגם אנחנו צריכים לחתום עליו. הוא מובא לישיבת הממשלה, וזאת סיכמנו לפני חודש ולא לפני שנתיים. חשבנו שהנושא יעלה לדיון בתוך שבועיים, אך הדבר טרם קרה.

אינני יכול לומר מה הסיבה לכך. אני יכול לומר ברורות ובאופן שאינו משתמע לשתי פנים, שלא היה שום לחץ, מעולם לא הוזכר ומעולם לא שמעתי ובוודאי גם חברים אחרים לא שמעו, שיש איזה קשר בין ההסכם בינינו לבין ההקצבות של ארצות-הברית. הרעיון הזה נראה לי פחות ממצחיק.

אמרתי שלפני ארבע שנים עשו אתם הסכם. הם לא אלה שצריכים את החוזה הקבוע. הם יכולים לחיות עם ההסכם שעשו אתם מאה שנים. העניין גמור. איננו יכולים לשנות את פני ההיסטוריה הזו. אף-על-פי-כן ישבנו אתם שבועה נקיים כדי לערוך הסכם, שיבטיח הבטחה נוספת שלא תהיה פעילות.

אשר לשם, אני מקבל את הצעתך. ואקרא מהיום למוסד "המרכז" ולא ה"אוניברסיטה".

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

המכון המורמוני ולא המרכז.

שר החקלאות א' נחמקין:

בסדר, זה המרכז.

היו"ר ש' הלל:

הצעה אחת לחבר הכנסת אריאל ויינשטיין.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מנצל את הנושא כדי לעלות על הבמה ולהציע הצעה נגדית. ב־1967 היה הרה-צופים חשוב כל כך למדינת ישראל כדי להפקיע בהרה-צופים עשרות דונמים שהיו שייכים למשפחה יהודית, במקרה זה למשפחה שלי. אמרו אז שהרה-צופים הוא נכס היסטורי, קרקע היסטורית, ועל כן הפקיעו אותה.

אני שואל, ואולי אשתמש במושג לא פרלמנטרי, איזה טמטום זה לקחת קרקע היסטורית כזאת בהרה-צופים ולהעמיד אותה לרשות מוסד כזה?

שר החקלאות א' נחמקין:

זה נכון.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

איזה טמטום? של מי היה הטמטום הזה? של איוו ממשה?

שר החקלאות א' נחמקין:

שלך.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

את הנושא הזה צריך לחקור, מי האנשים שחתמו. אינני

היו"ר ש' הלל:
עכשיו אני מצביע, מי בעד דיון במליאה ומי בעד דיון בוועדה.

ה צ ב ע
בעד ההצעה לכלול את הנושא
בסדר-היום של הכנסת — 17

בעד ההצעה להעביר את הנושא
לדיון בוועדה — 12
ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של
הכנסת נתקבלה.

השנייה — לקיים דיון במליאה, השלישית — לקיים דיון בוועדה.

אברהם יוסף שפירא (אגודת ישראל):
איוו ועדה?

היו"ר ש' הלל:
נראה אחר כך.
אני מעמיד להצבעה את ההצעה להסיר את הנושא
מסדר-היום.

ה צ ב ע
בעד ההצעה שלא לכלול את
הנושא בסדר-היום של הכנסת — 10
נגד — 12

ז. הצעה לסדר-היום מגדלי ענבי המאכל במדינה

נוספים בחקלאות למשברים כפי שאנחנו עדים להם כבר היום, עם ההסדר שצריך להתבצע, עם המינהליות למיניהן — כישלונות, ובעבור מה? ענף שעד היום היה במצב כלכלי איתן וטוב, הובא בתוך שנה-שנתיים למצב שבו הוא נמצא היום.

האם אנחנו — ובעיקר אתה, כמי שעומד בראש המשרד — רוצים להמשיך ולהביא את החקלאים למצבים שבהם יצטרכו לעמוד בפתח משרדי הממשלה עם היד מושטת לעזרה כדי להציל את עצמם ואת הענף? האם יש משהו אחראי לניהול כושל זה? האם ייתן משהו את הדיון, או שנמשיך, כמו בשנים האחרונות, לתת לענפים — במקרה זה ענף ענבי המאכל — לרוץ, לנטוע, לגדל, להשקיע, כשכבר על פניו רואים בענף משבר חקלאי חמור, כשעל פניו הענף הזה כבר מוטל "על הקרשים"? במקום למנוע נטיות נוספות, במקום לורסות את הגידול ולהפנות את התוצר אל השוק המקומי ואל היצוא — לאיש לא אכפת? לא עושים דבר, לא מדברים, לא אומרים?

כבר אין פה מקום לתירוצים: קודמי עשו, אין פה מקום לתירוצים כמו: אחרים תכננו, בשלוש השנים האחרונות נתנו את התנופה לנטיות המיתרות שהביאו את האסון על ענף זה. מה אתה חושב לעשות בנרון, כדי שהמצב לא יהיה כפי שאני צופה — שהחקלאים יעמדו בפתח ויבקשו את עזרת הממשלה?

אדוני היושב-ראש, בשלוש השנים האחרונות היינו עדים לעשרות דיונים במליאת הכנסת בשאלה איך להציל את החקלאות, איך להביא אותה למצב תקין כדי שלא ניאלץ להתחנן ולבקש עזרה מיוחדת. מה עוד אפשר לעשות? אם לא נתכנן ענף זה או זה מן היסוד, איך אפשר יהיה להציל את הענף? איך אפשר יהיה להסדיר את המצב?

השנה הזאת הייתי עד לאסון שפקד את החקלאים. לא שמעתי, לא ראיתי, ולפי עדות החקלאים איש לא דיבר אתם. כמה אלפי טונות ענבים נזרקו לזבל. ענבים שעומדים במשך יום בשוק — אי-אפשר לעשות בהם שום שימוש. והתעשייה שקלטת השנה 10,000 טונות ענבים אינה מבטיחה לקלוט כמות זו בכל שנה, כי יש לה ענבי היין שלה. השנה היא קלטת כמות זו במקרה, שאם לא כן, 10,000 טונות ענבים היו נזרקים לזבל. ואנחנו עוד מדברים על כך שצריך לעזור לחקלאות.

היו"ר ש' הלל:

אנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום, הצעה מס' 6653. חבר הכנסת גרופר, נא לעלות לדוכן ולהגיש את הצעתך: מגדלי ענבי המאכל במדינה.

פסח גרופר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ביקשתי להעלות הצעה לסדר-היום על המשבר החמור הפוקד את מגדלי ענבי המאכל. כיום יש לנו כ-30,000 דונם נושאי פרי, המניבים במוצע 2 טונות לדונם — בסך הכול כ-60,000 טונות ענבי מאכל. 4,000 דונם של כרמים צעירים, שיניבו פרי עוד שנה-שנתיים, הם תוספת של 8,000 טונות ענבים. בסך-הכול בתוך שנתיים יהיו לנו כ-68,000 טונות ענבי מאכל.

הצריכה בשוק המקומי היא כ-39,000 טונות. היצוא בשנת 1987 היה כ-4,000 טונות, כך שסך כל הצריכה המקומית והיצוא הם 43,000 טונות. כבר השנה יוצא אפוא שהיו לנו עודפים של 17,000 טונות ענבים. בתוך שנה-שנתיים, עם התגובה הנוספת של הכרמים הנוטעים, יהיה לנו עודף של כ-25,000 טונות. אפילו יצליחו להגדיל את יצוא הענבים ולהכפיל את היצוא ל-8,000 טונות — דבר שאינו מאמין בו, כי לא נגיע לעולם לכמות גדולה כזו של יצוא פרי — יישארו עודפים של כ-21,000 טונות. המשבר שפקד השנה את הענף יעמיק, ומגדלי גפן המאכל ייכנסו למשבר חקלאי נוסף.

כבר השנה היו המחירים בשוק המקומי ירודים ביותר והכניסו 50% פחות מבציר 1986. השנה קיבלה התעשייה כ-10,000 טונות מעודפי ענבי המאכל במחירים שפשוט בושה לצינום — 250 שקל לטונה ענבים.

היו"ר ש' הלל:
תעשייה פירושה ליין?

פסח גרופר (הליכוד):
לתעשיית היין ולצימוקים.

הטונה הכניסה מחיר ממוצע של 200 — 250 שקל, וגם פחות. תמורה בעיני שמשרד החקלאות ממשיך לעודד נטיות נוספות. אינני יודע כמה דונמים עוד אישרו בחכנון לנטיעות אלה. האם למצב כזה קורא אדוני השר תכנון? האם אין משהו במשרדך, או אתה, הסבור שכבר היום יש משבר ואסון בקרב מגדלי גפן המאכל? האם אנחנו רוצים להמשיך ולהוביל ענפים

לכן אני מציע להסיר את ההצעה מעל סדר-היום.

היו"ר ש' הלל:

תודה. לפנינו שתי הצעות. האחת לקיים דיון במליאה, והשנייה להסיר את ההצעה מעל סדר-היום. אני מעמיד להצבעה — —

דוד מגן (הליכוד):

רגע, אדוני, אני ביקשתי רשות להצעה אחרת.

היו"ר ש' הלל:

לא ראיתי. במקום להרים יד דיכרת עם חבר הכנסת גרופר. בכקשה, חבר הכנסת דוד מגן.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מדובר בהצעה לסדר-היום שאותה הגיש חבר הכנסת פסח גרופר, אשר היה ידוע בפעילותו כשר חקלאות, כאדם המתמצא בכל הפרובלמטיקה הקיימת במשרד החקלאות וכרשויות החקלאיות השונות, ואני חושב שמן הדין הוא שההצעה שלו חיבדק לעומקה במסגרת ועדת הכלכלה של הכנסת.

הטיעונים שהעלה כאן חבר הכנסת גרופר אינם רק טיעונים תהליכיים בעונה, ודאי שאין הם שטחיים. על כן, יש מקום להעמיק חקור ולבדוק ביסודיות באותה ועדה — אני מניח שאפשר יהיה להזמין אליה מומחים בתחום הכלכלי והחקלאי — כדי שתוכל לגבש עמדה. אני מניח שמשרד החקלאות יכול להתפשר עם חלק מהטיעונים של חבר הכנסת גרופר — —

שר החקלאות א' נחמקין:

אני יכול להתפשר עם כולם, אבל אין זה משנה את העובדות.

יעקב זיאק אמיר (המערך):

יש לבדוק את המחדלים של הממשלה ושל שר החקלאות לשעבר.

שבח רייס (המערך):

מה דעתך על ועדת חקירה?

היו"ר ש' הלל:

חבר הכנסת מגן כבר עבר את הזמן שהוקצב לו, והוא לא יוכל להשיב עכשיו על שאלות קנטרניות שלכם.

דוד מגן (הליכוד):

אני מודה ליושב-ראש, שגאל אותי מן החובה לענות על השאלות. אף-על-פי-כן, אני מציע לשקול אפשרות להעביר את הנושא לוועדה.

היו"ר ש' הלל:

אני רוצה לשאול את המציע, אם הוא מסכים להעביר את הנושא לוועדה.

פסח גרופר (הליכוד):

מסכים.

שר החקלאות א' נחמקין:

אני מוכן ללכת לקראת המציע ולהסכים לדיון בוועדה.

היו"ר ש' הלל:

לפנינו הצעה אחת. אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדה.

אין לי עוד מה להוסיף על תיאור המצב העגום והגורא הזה, שבו עוד ענף במדינה הוא בדרך להתמוטטותו הסופית.

היו"ר ש' הלל:

אני מבין שאתה מציע לקיים דיון במליאה.

פסח גרופר (הליכוד):

כן.

היו"ר ש' הלל:

רשות הדיבור לשר החקלאות לדבריו תשובה.

שר החקלאות א' נחמקין:

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, ראשית, שיא משבר הכרם היה ב-1983, בכלל זה מצב של סף התמוטטות יקבים.

פסח גרופר (הליכוד):

דיבורי על ענף ענבי המאכל.

שר החקלאות א' נחמקין:

שמעתי היטב. שנית, בתקופת כניסתי למשרד הועלתה הצעה — שלא קיבלה את אישור משרד החקלאות — להגדיל פי-עשרה את גידול ענבי המאכל, אך לא אותם זנים שבהם יש היום עודפים. אלה זנים שעבר זמנם, הם אינם מקובלים בשוק. אינם נמכרים באירופה, ומעולם לא היו זנים לייצוא. כדי לפתח את החקלאות ולהבטיח את רווחיותה אנתנו חייבים להגדיל את שטחי העיבוד לכל הזנים, לכל הגידולים, ונוסף על השוק המקומי לפתח גם שוק יצוא. כל מה שניטע — ניטע אך ורק לגידול בעונות השוליים שהן עונות ליצוא ולא לשוק המקומי.

מובן שכשיש יצוא בממדים גדולים, גם השוק המקומי רווה. אותו זן שעליו מדבר חבר הכנסת גרופר הוא זן שאינו מתאים לא לשוק המקומי ולא ליצוא. כבר לפני שלוש שנים המלצנו להחליף כונים אחרים. באותו אזור יש קושי להציע גידול זנים אחרים. אם מישוהו רוצה לשמור על הכרם מוטב שייטע כרמי יין ולא אותו זן מאכל שאינו מבוקש היום בשוק.

עדיין אין בשוק ענבים מהנטיעה של לפני שנתיים. כרם אינו מגיע להנבה היכולה להציף את השוק בתוך שנתיים. נכון, יש להניח שבשנים הבאות חיה לנו בעיה. אם לא נצליח ולא יעלה בידנו לשווק ענבי מאכל לחוץ-לארץ בעונה מתאימה, יהיה לנו עודף גדול. אך המצב דומה בענף האבוקדו, ודאי בענף ההדרים, בענף הפרחים, בכל מיני זנים של פירות שאנחנו מייצאים, שחלקם — ודאי ענף הפרחים — בנוי על יצוא, והשיווק לשוק המקומי מהווה בהם אולי 15%. לו נהגנו ביתר אחריות לפני שנה ולפני שנתיים, והיינו דואגים למלא אחר הביקוש בשוקי אירופה, לא היה משבר השנה. הדבר היה נכון גם אילו הענבים הטובים פתוח, שהופנו להעשייה וגורקו — היו מופנים לשוק המקומי. אך מגדלי הענבים מעדיפים את השוק המקומי לפני שהם שולחים את תוצרתם ליצוא, כי הוא שוק טוב, הוא שוק פתוח, הוא משלם מצוין.

לכן אינני רואה שהיה משגה בתכנון. אני רואה שהיה משגה בהתנהגות החקלאים עקב תקוותם להרוויח בשנתיים הקודמות מהשוק המקומי. הם לא עשו את המירב כדי לשווק לחוץ-לארץ, כדי לדאוג לשוק קבוע וטוב, המשלם תמורה נאותה.

אינני חושב שיש צורך ויש תועלת בדיון נוסף בכנסת. הכנסת אינה יכולה לרדן ולפתור בעיה שיש לה קשר הדוק עם תכנון ועם טיפול שוטף של משרד החקלאות.

היו"ר ש' הלל:
בלא התנגדות, הוחלט להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכלכלה.

ה צ ב ע ה
ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכלכלה נחקקה.

ח. כ"ט בנובמבר — 40 שנה *

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
נציג רק"ח חתום על מגילת העצמאות. מדוע אתה מתכחש למציאות? אדוני היושב-ראש, מן הראוי שתעיר לו על דברים אלה. אי-אפשר לדבר כצורה כזאת. יושב-ראש המפלגה חתום על מגילת העצמאות.

היו"ר ד' בן-מאיר:
חבר הכנסת ביטון, אינני מעיר לו, כמו שאינני מעיר לך על דבריו. אתה מפרע כבר בפעם השנייה, לא אפרע לך, ואשמור על זכותו של חבר הכנסת מגן לומר את דבריו כפי שהוא רוצה לומר אותם.

עבד-אללה דראושה (המערך):
אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת מגן ידוע בערונות שלו לשפה הערבית. הוא הציע הצעה לבטל — — —

דוד מגן (הליכוד):
עכשיו דיברתי בערבית.

עבד-אללה דראושה (המערך):
היום הוא משתמש בשפה הערבית מעל כמת הכנסת. איך אתה מסביר את ההתנגשות הזאת בין הדעות שלך, כשמצד אחד אתה רוצה למנוע אפילו מחברי הכנסת הערבים להשתמש בשפה הערבית, ומצד אחר אתה משתמש בה באופן גורע. איך אתה מסביר את העיקשות הזאת?

היו"ר ד' בן-מאיר:
שמענו את הערתך.

עבד-אללה דראושה (המערך):
זאת שאלה.

היו"ר ד' בן-מאיר:
חבר הכנסת דראושה, אם אענה לך, אנקוט עמדה, לכן אני לא עונה.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, 40 שנה אנחנו מנסים להסביר לחבר הכנסת מרק"ח, צירלי ביטון, כמה מלות ציונות כעברית. חשבתי, שאם הוא לא מבין עברית, אולי ישכנעו עליידי כמה מלים בערבית, עליידי אותן מלים האומרו לבטל את חובנית החלוקה שנכתבה בשחור במועצת האומות המאוחדות.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מוצאך בארץ ערבית. אל תתכחש. תביט בראי ותראה ערבי הניבט אליך. נראה שזה חורה לך.

היו"ר ד' בן-מאיר:
אני מבקש להפסיק את הדיאלוג הזה. אנחנו רק שמונה חברי כנסת כאן.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
הוא כא מארץ ערבית, ואתה רוצה ללכת לארץ ערבית.

היו"ר ד' בן-מאיר:
חבר הכנסת גולדשטיין, אני מבקש שתפסיק להרגיז את האנשים.

היו"ר ש' הלל:
אנחנו עוברים לנושא האחרון שבסדר-היום: כ"ט בנובמבר — 40 שנה. אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת דוד מגן להעלות את הנושא. כעקבותיו יתקיים דיון, שוועדת הכנסת קבעה לו שעה אחת, בבקשה.

דוד מגן (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, אני מודה לכנסת על שלפני כחודש וחצי, כ"ט בנובמבר 1987, אישרה את הצעתי לערוך במליאתה דיון מיוחד בסימן 40 שנה להחלטת מועצת האומות המאוחדות על סיום המנדט הבריטי על ארץ-ישראל, החלטה שכידוע משמעותה היתה הענקת עצמאות למדינת ישראל.

ברכתי לכנסת נאמרת במיוחד על רקע הסרת ההצעה לסדר-היום שהועלתה במקביל עליידי ראש רק"ח, אשר בחסות הכותרת החגיגית הביא את דבר מפלגתו החתרנית, המטיפה לקיום "גבולות החלוקה" הידועים לשמצה. אין צורך לקרוא את נאומו של חבר הכנסת ולנר לפני כחודש וחצי. די לחשוף את הקשרים שבין רק"ח לבין המפלגה הקומוניסטית הפלשתינית, שבה פעילים ערבים מהשומרון ומיהודה. שתי המפלגות קשרו קשר להחיות ולהקים את ה"קו הירוק", שכידוע נמחק בידי צה"ל במלחמת ששת הימים.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הוא היה בעד ההחלטה שאתה מדבר עליה. נראה שאתה עצמך לא יודע על מה אתה מדבר. ההחלטה של האו"ם, שהתקבלה בנובמבר 1947, דיברה על חלוקת ארץ-ישראל לשתי מדינות.

אבנר חי שאקי (הסיעה הדתית-לאומית):
מי מנע את זה? — הערבים.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
אל תשכח שאתה יהודי.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לא שכחתי את זה. הבעיה היא שלפעמים נוכח מה שעושים בשטחים הכבושים, אני צריך להתבייש בזה.

היו"ר ד' בן-מאיר:
חבר הכנסת ביטון, אתה רשום לרשות הדיבור. אני בטוח שכמשך עשר הדקות שיעמדו לרשותך תבהיר את עמדתך הכהר היטב. עכשיו חן לחבר הכנסת דוד מגן להבהיר את עמדתו. הרי לא תשכנע אותו, הוא רוצה להביע את דעתו. אחר כך תביע אתה את דעתך.

דוד מגן (הליכוד):
אדוני היושב-ראש, דומני שהערבים, לרבות אלה הנמצאים היום ברק"ח, החליטו כבר כ"ט בנובמבר למחוק את החלטת מועצת האומות המאוחדות, ואי-אפשר לומר שבססמם "למחוק באדום את שנכתב בשחור" — "אימתי באחמר אילי כתבוהו באסוד", נכון חבר הכנסת דראושה? — כלשון הזאת הם הטילו אותו לתוך מערכה, לתוך מלחמת הקוממיות.

דוד מגן (הליכוד):

ובאמת, איך אפשר לצפות כי ראש ממשלת ישראל, אשר לפני 40 שנה עמד בראש הלח"י ונטל חלק פעיל בגירוש הכריתים מישראל, דווקא הוא יזמן לביקור ממלכתי בבריתניה?

אם הזכרתי את היסודי טלגרף, מדוע לא אזכיר לברכה את העיתונים הארץ-ישראליים מלפני 40 שנה, ומדוע לא אעלה על נס את העיתונים הישראליים המקדימים, מאז נובמבר האחרון, להקדיש מדור יומי מיוחד הנקרא "היום לפני 40 שנה". חשוב מאוד, במיוחד לנוער, לשחזר, לשנן וללמד את האירועים שקדמו להחלטת מועצת הביטחון ב-29 בנובמבר 1947. חשוב להדגיש במיוחד את הקרבות העקובים מדם שנקלעו אליהם על כוונתנו, בעקבות פלישת צבאות ערב, אשר הכריזו על כוונתם לטבוח את היהודים עד האחרון שבהם. הם ביקשו, כלשונם: למחוק באדום, דהיינו בדם, את ההחלטה שנכתבה בשחור, דהיינו, בדיו שחור.

מלחמת השחרור, מלחמת הקוממיות, התנהלה נגד הערבים ומול הבריטים. כדי להתרשם נכונה, אני מדפדף בעיתונים שהופיעו היום, 11 בינואר, לפני 40 שנה. הנה שלוש דיעות קצרות ומעניינות. האחת אומרת: "התקפה שנמשכה כשמונה שעות נערכה על רמת-החל"ה". ידיעה שנייה, נכונה ל-11 בינואר 1948 — ראיתי אותה היום, אדוני היושב-ראש, ומגיעה לנשיאות הכנסת ולמוזיקת הכנסת ברכה על כך שהציבה צגים של ה"טלטקסט" באלומות השונים של הכנסת. היה אפשר לראות גם בבוקר כותרת "היום לפני 40 שנה", והציטוט הוא: "כפר-אורייה מותקף — ההתקפה הערבית החלה בבוקר. התוקפים ניסו לפרוץ לכפר ואולם התושבים והתגבורת הדפו אותם. הקרב נמשך כמה שעות, אחריי החלה התקפת-נגד בה נהרגו עשרות ערבים. שניים מחושבי הכפר נהרגו". אפשר בהחלט לקרוא ציטוט, גם הוא מהעיתונות, בדיוק היום לפני 40 שנה, האומר: "המשלחת הבריטית דורשת לדחות העלייה היהודית מנימוקים 'הומניטריים'. הואיל ולא נקבעו עוד סידורים מאתימים בארץ לקלוט עולים, יש לדחות את העלייה וקבלת זכינות עלליה כדי למנוע חלואת מן הפליטים היהודים".

אדוני היושב-ראש, החלטת האו"ם בכ"ט בנובמבר 1947 ניתנה שנתיים לאחר מיגורו של המשטר הנאצי, אשר השמיד למעלה משליש מהעם היהודי. היישוב היהודי כולו נאבק במשטר המנדט, שמנע את כניסתם של ניצולי השואה לארץ-ישראל. ארגוני המחתרת העבריים הגבירו את מאבקם נגד הממשלה המנדטורית והגבירו את העלייה, שהכריטים הגדירה בעוות מצח "בלתי לגלית".

ידע הדור הצעיר את הרקע האמיתי להודעת ממשלת בריטניה באפריל 1947, כי היא חפצה בהקמת ועדת חקירה שתאפשר לה להסתלק מהמנדט שניתן לה על ארץ-ישראל על-ידי חבר הלאומים. מלחמה עיקשת של היישוב היהודי בארץ-ישראל, אשר לא מנה אלא כחצי מיליון נפש בלבד, היא זו שהכריעה את מעצמת המנדט. גם החלטת האו"ם, ב-29 בנובמבר 1947, לא היתה שווה את הנייר שעליו היא נכתבה אלמלא מומשה על-ידי עוז רוחו של היישוב היהודי בארץ-ישראל ורוח ההקרבה של לוחמי תש"ח והקורבנות הכבדים שהקריב היישוב בארץ-ישראל מאז כ"ט בנובמבר 1947 ועד היום הזה.

על רקע האופי המיוחד של האו"ם, המתנכר בשנים האחרונות בשיטתיות למדינת ישראל, ניתן בהחלט לומר,

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הוא מנסה למחוק את העבר שלו. זה משגע אותו, מוציא אותו מרעו.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת ביטון, כרוח טובה אני מבקש ממך שלא להפריע. אצטרך לקרוא אותך לסדר. מספיק.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מכבד את הצעתך להפסיק להתגרות על-ידי אזכור המחדלים והמעשים של המפלגה הקומוניסטית, ודאי לא אלה שנעשו לפני 40 שנה. אבל, אי-אפשר שלא להזכיר את מה שהיא עושה בימים האלה, במאורעות ובמהומות שארגנה בתיאום עם מה שנקרא המפלגה הקומוניסטית הפלשתינית. הם ניסו לתאם פעולות פוליטיות חתרניות כדי לקבוע שה"קו הירוק", שזכוה נמחק לפני כ-20 שנה במלחמת ששת הימים על-ידי צבא-ההגנה לישראל, קם לתחייה.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לא נמחק.

דוד מגן (הליכוד):

האסטרטגיה המודרנית שנוקטה על-ידי נשיא מצרים, מלך ירדן וראשי אש"ף כוללת שילוב של תעמולת שלום כחב בצד טרור וביזם הפגנות ומהומות ברחבי ארץ-ישראל, כדי לפלג את עם ישראל ובמטרה להכאיש את ריחה של מדינת ישראל באמצעות כלי תקשורת נפוצים בעולם.

הגדילו עשות, או נכון יותר לומר: השפילו עשות, נציגיה של בריטניה אשר ביקרו בימים אלה בארץ, וכנראה שכחו כי חלפו 40 שנה מאז פג חוקה המנדט הבריטי על ארץ-ישראל, וכי אין מקום במדינת ישראל הריבונית לא לנציב עליון ולא ל"נציב תחתון". אפילו הוא מגיע לכאן בדמות תת-שר החוץ דייוויד מלור, או בדמות מועמר הליכור לתפקיד שר החוץ גרלד קאופמן. שני בריטים נכבדים אלה, בהתנהגותם המחוצפת כלפי כוחות צה"ל ובמרדף אחרי כותרות זולות בעיתוני ארצם, תרמו שלא מדעת לחשיבות הדין היום בכנסת.

היום צריכים אנו להעלות על נס את פעולות האצ"ל, ההגנה ולח"י, אשר בקורבנות שהועלו משורותיהם וכלימיה העקשנית שאפינה את לוחמיהם הביאו לסילוק הבריטים מארץ-ישראל והולידו את מדינת ישראל העצמאית.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
היום אתה צריך לראות את הגבורה של העם הפלשתיני שנאבק נגד הכיבוש הזה.

דוד מגן (הליכוד):

על רקע זה אי-אפשר שלא להעלות חיוך למקרא כותרת שהופיעה אתמול ב"סנדיי טלגרף" בבריטניה, האומרת: "ממשלת בריטניה החליטה, בעקבות השערורייה הקשורה בביקור של סגן השר דייוויד מלור בישראל, שלא להזמין את יצחק שמיר לביקור בבריטניה". ובאמת, אדוני היושב-ראש, איך אפשר — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מה נושא ההצעה לסדר-היום?

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת צוקר, כאשר אתה תדבר לא אשאל אותך את השאלה הזאת. תדבר על מה שאתה רוצה.

החלטת עצרת האומות המאוחדות היתה גודלית. עיקרה היה חלוקת הארץ בין שני העמים הטוענים לבעלות עליה. זו היתה הכרעה קשה, אבל היא התקבלה על-ידי ראשי היישוב, משום שהוגשם בה החוץ בדבר הקמת מדינה לעם היהודי הגולה והגדף במשך אלפיים שנה. הערבים, שכינוי ואלה שחיו בתוכנו, לא קיבלו את ההכרעה. לנו לא היתה שהות להרהורים, כי מלחמת-הקוממיות שנכפתה עלינו פרצה בכל עונה. מה שנתן ליישוב הקטן את תעצומות הכוח לעמוד במלחמה קשה זו היה חזונו של עם ישראל, עם הנלחם על עצם קיומו.

ביום ששי, ה' באייר התש"ח, קרא דוד בן-גוריון את מגילת העצמאות באולם המוזיאון בתל-אביב. אני משוכנעת, חברי הכנסת, שכולנו מכירים את המגילה. באין חוקה בישראל, משמשת המגילה כחוקה, אבל האם כולנו, כל בית ישראל, אומנם רואים בה חוקה לנו?

40 שנה של בניין ויצירה, של כניית חברה המבוססת על חפיסת עולם דמוקרטית מתקדמת, של מלחמות שכולן יחד הן מלחמה גדולה אחת על קיומו, של אוכזן חברים, בנים, הורים ואחים — כל אלה יחד הם מכלול הווייתנו. במשך השנים מתעמעמים זיכרונות, ומחויברות משתנות ומאבדות את משמעותן. היום, לאחר 40 שנה, יש המציעים על קטעים ממגילת העצמאות, אם לא כמוצהר הרי במעשה ובכוונה המעשה. אני רוצה להוסיף את הקטעים, שהם אולי שניים במחלוקה, על הקטעים שקרא כאן חבר הכנסת דוד מגן, ואין לי בהחלט שום ערעור עליהם. ובקטעים אלה כתוב:

"מדינת ישראל תהא פתוחה לעלייה יהודית ולקירוב גלויות; תשקוד על פיתוח הארץ לטובת כל תושביה, תהא מושתתת על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונו של נביאי ישראל; תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה בלי הבדל דת, גזע ומין; תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות, תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות ותהיה נאמנה לעקרונותיה של מגילת האומות המאוחדות".

ועוד נאמר במגילת העצמאות: "אנו קוראים — גם בתוך התקפת-הדמים הנערכת עלינו זה חרשים — לכני העם הערבי תושבי מדינת ישראל לשמור על השלום ולטיול חלקם בבניין המדינה על יסוד אזרחות מלאה ושווה ועל יסוד נציגות מתאימה בכל מוסדותיה, הזמניים והקבועים".

"אנו מושיטים יד שלום ושכנות טובה לכל המדינות השכנות ועמיהן וקוראים להם לשיחוף פעולה ועזרה הדדית עם העם העברי העצמאי בארצו. מדינת ישראל מוכנה לתרום חלקה במאמץ משותף לקדמת המזרח התיכון כולו".

אני מקווה שגם קטעים אלה מקובלים על קורמי ועל חברים אחרים.

חברי הכנסת, כולנו רוצים לחיות בשלום ובשלווה, אך שלווה מיחלת זו לא תבוא מעצמה. המציאות אינה צבונה לבן ושחור, היא מורכבת ומסובכת, וכדי להתמודד עמה צריך שיהיו לנו הרבה תבונה ותעוזה ונחישות והרבה הרבה חזון.

למרות הערונות סביבנו, אנחנו קיימים. קיום זה אינו מובטח כמובן מאליו. ההתרחשויות הקשות של הזמן האחרון רק מחזקות את ההכרח למצוא פתרון, פתרון של אמת, של שלום. היום שוב, לאחר 40 שנה, אין כריה — צריך לחלוק את הארץ. צריך לחלוק אותה משום שאין דרך אחרת שתביא לחיים של שלום בינינו לבין העמים השוכנים באזורנו ובינינו

שמדינת ישראל קמה והיא עובדה קיימת שלא ניתן לערער עליה, לא בזכות האויים אלא למרות החלטת האו"ם.

חברי הכנסת, ב-14 במאי 1948 — ה' באייר התש"ח, חמישה חודשים וחצי לאחר החלטת מועצת האומות המאוחדות, הוכרזה עצמאות מדינת ישראל בהקראת מגילת העצמאות ובחתימה עליה. ראוי כי בדיון זה יוזכרו שני קטעים קצרים ממנה. האחד: "ככ"ט בנובמבר 1947 קיבלה עצרת האומות המאוחדות החלטה הממליכה הקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל. העצרת תבעה מאת תושבי ארץ-ישראל לאחוז בעצמם בכל הצעדים הנדרשים מצדם הם לכיצוע ההחלטה. הכרזה זו של האומות המאוחדות בזכות העם היהודי להקים את מדינתו אינה ניתנת להפקעה. זוהי זכותו הטבעית של העם היהודי להיות ככל עם ועם, עומד כרשות עצמו במדינתו הריבונית".

ואין אפשר לפתוח את הדיון בכנסת בלי לצטט קטע אחר, שנקרא על-ידי ראש הממשלה דאז, דוד בן-גוריון.

ציריל ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
צריך להכיר גם בזכותו של עם אחר להקמת מדינתו העצמאית.

דוד מגן (הליכוד):
וכה אמר ראש הממשלה הראשון בה' באייר התש"ח, כקוראו את מגילת העצמאות: "מדינת ישראל תהא מוכנה לשתף פעולה עם המוסדות והנציגים של האומות המאוחדות בהגשמת החלטת העצרת מיום 29 בנובמבר 1947 ותפעל להקמת האחדות הכללית של ארץ-ישראל בשלמותה".

ולאותם מערערים ומקטרגים, ולאלה ההוים וחולמים בהקצין על גבולות החלוקה, טוב להזכיר כי מגילת העצמאות מדברת על ארץ-ישראל בשלמותה, וכי על שלמותה אנו מופקדים.

היו"ר ד' בן-מאיר:
תודה לחבר הכנסת דוד מגן. רשות הדיבור לחברת הכנסת אמירה סרטני, ואחריה — לחבר הכנסת אמנון לין.

אמירה סרטני (מ"פ):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כ"ט בנובמבר הוא תאריך גדול בהיסטוריה של העם היהודי. לאחר 40 שנה, האם מישור חוגג תאריך זה? כבר שני דורות של ישראלים גדלו במציאות של מדינת ישראל הקיימת. דומני שהיום אין חשים את המשמעות העצומה שהייתה לאירוע זה לפני 40 שנה. עובדה היא שהעיתונים, שהם הראי של המתרחש במדינה, מיעטו הפעם לכתוב על כך. אולי הם עייפו במשך 40 שנה? הם עסקו פחות בחשיבות האירוע ויותר בבדיה של בלימת התפרעויות של ערבים, ובפרט בשטחים, שאיימו לפרוץ כתאריך זה. הם, הערבים, זוכרים ומזכירים אותו, את התאריך, יותר מאתנו.

חברי הכנסת, הייתי נערה באותה עת. אני זוכרת כיצד ישבו חברי קיבוצי בחדר-הקריאה הצפוף והאדום ולדיו היחיד שהיה אז, האדום ומנו את מספר המדינות העונות את ה"הן", את ה"לאו" ואת ה"נמנע". היינו נוער שהוא מעורב מאוד במתרחש, נוער שאכפת לו. חיינו כל תוויה לאומית ואחרת. ראינו את הבריטים כעם כובש ושנאנו אותם בשל כך. חורינו מרחוק את השואה אך היא חדרה לבחינו, היא היתה בלבבותיהם של הורינו. קדם כל שנאנו את הנאצים, ואחריהם — את האנגלים. הערבים היו מבחינתנו או ידיים או פורעים, אבל עם פרוץ המלחמה הם הפכו אויבים.

אני שואל את עצמי: האם לא היה מצופה מהעם היהודי, מהמנהיגות היהודית, מהממסד הפוליטי שלנו, שנסנה להבין את המשמעות של השתנות הנסיבות בעולם?

לפי דעתי, ישראל חייבת להאזין לשינויים האלה. לפי הערכתי, אנחנו מצויים בסכנה חמורה ביותר של התעייפות יידי ישראל בעולם מהמשך התמיכה בנו, בגלל המשך הסכסוך היהודי-ערבי, בלא מוצא.

אבל מה שמסכן יותר הוא ההתעייפות שלנו, ההתעייפות של הדור הצעיר בישראל. וכאן אני מוכרח לגלות לציבור בכנסת, יש כאן אנשים היודעים זאת, שבארגוני החבלה הוקמו מחלקות ללוחמה פסיכולוגית שתפקידן לחפש דרכים ולפעול כדי לערער את כוח העמידה של הציבור היהודי בארץ. הם אפילו מגדירים את היעדים — גורמי השמאל למיניהם. פעילים במחלקות האלו ללוחמה פסיכולוגית כמה עשרות ערבים ישראלים, כוגרי אוניברסיטאות, שאנחנו מכירים אותם שמת. אני עצמי התווכחתי לא אחת עם אחדים מהם כחיפה, באוניברסיטאות. בבית הגפן, עד שהם ברחו אל מעבר לגבול. ועברו לשמש כתפקידים שבהם הם משרתים עכשיו. והמטרה של המחלקות ללוחמה פסיכולוגית איננה להתעייף, חלילה, שם, אלא ליצור בעיות בישראל כדי שהציבור בישראל יתעייף מהמשך הסכסוך היהודי-ערבי.

ובכן, כפי שאמרתי, אנחנו עומדים בפני שתי סכנות: סכנת ההתעייפות של יידי ישראל בעולם, וסכנת ההצלחה, חס וחלילה, של המחלקות ללוחמה פסיכולוגית בארגוני החבלה, עליידי כך שיגרמו להתעייפות הציבור היהודי ולאייכולת לעמוד עמידה איתנה ולשמור על חוסנו כדי לא להיכנע.

בהגיענו ליום הזה אנחנו מחפשים דרך לציון יום ה-29 בנובמבר. יש לי רושם שהדבר העיקרי שאפשר להגיד כאן מעל כמת הכנסת הוא: אין לנו מנוס, חברי הכנסת, בד בכר עם החובה שלנו לעמוד על קיום אמצעי ביטחון, בד בכר עם החובה שלנו למנוע מארצי ישראל להמשיך ולהכות בנו באמצעות הטרור ולהכין מלחמה להכחדת ישראל. חובתנו לפלס דרך ולהזיז את המהלך המדיני להשגת הסדר כלשהו כמזרח התיכון. כי בלא הזזת המהלך המדיני להסדר כלשהו במזרח התיכון אנחנו נעמדו חספים בפני שתי הסכנות: האחת, התעייפות יידי ישראל בעולם מהמשך התמיכה בנו; והשנייה — התעייפות צעירי ישראל באין פתרון לסכסוך.

במלחמת השחרור נפלו למעלה מ-6,000 צעירים, מטובי בנינו. היינו עדים לאירוע דרמטי מועד של בריחת 500,000 פליטים ערבים. היינו עדים לאירוע דרמטי נהדר של קליטת מיליון עולים יהודים מכל חפירות העולם בישראל. היינו מצויים באווירה של עם שלם הקולט את עצמו, בלא תשחית תעשייתית, בלא מקורות פרנסה, בלא מקורות כספיים, ובתנאי ביטחון נוראים. ואני שואל את עצמי: למה לא היינו אז עייפים? למה לא עבר אז היישוב טראומה כזאת כמו שאנחנו עדים לה היום ביישוב היהודי? יש לי רק תשובה אחת: לאורך כל הדרך, עד שהגענו למלחמת השחרור, היישוב היהודי כולו היה שותף לניסיון להביא להכנה ולתווה מדינית בין הציבור היהודי הקטן לבין הרוכב הערבי הגדול. ודווקא מפני שהיישוב העברי כולו היה שותף למאמצים האלה, הוא היה עד לכישלונות, הוא לא האשים את עצמו ולא את מנהיגיו שלא עשו די כדי לנסות להגיע להבנה.

אני חושב שאם לא נשכיל ליצור מצב שבו הציבור היהודי כולו יהיה שותף למהלך המדיני, לניסיונות להגיע להבנה בין ישראל לבין שכנותיה, למציאת פתרונות כדי להזיז את המהלך

לבין העם הפלשתיני החי לידנו ובקרבתנו. כל עוד לא נעלה על דרך של חיפוש אחר הסדר של שלום, כל עוד לא נראה את ערכי ישראל כאזרחים שונים במדינה — לא נבוא אל המנוחה, אף שנחלה יש לנו.

מול התגברות השנאה והשטנה, מול ליכוי היצרים הנורא, במצב של סחרחורת אלימה ונוראה המסתחררת בשטחים בין כובשים לנכבשים, כשהכובשים מפעילים כוח גובר והולך מול גילויי אלימות שמקורם בייאוש מתחזק של אנשים שאינם רואים עתיד להם ולילדיהם; מול כל זאת עלינו להכריז על שנת ה-40 כשנה של חיפוש דרכים לשלום, של סובלנות, של חידוש הריעות וחזרה למחשבה שקולה, נבונה וסובלנית, שרק היא תבטיח את עתידנו.

היור"ד בן-מאיר:

תודה רבה לחברת הכנסת אמירה סרטני. רשות הדיבור לחבר הכנסת אמנון לין, ואחריו — לחבר הכנסת אבנר חי שאקי.

אמנון לין (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חשובה כעניי מאוד יוזמתו של חבר הכנסת דוד מגן להעלות את הנושא הזה לדיון במליאת הכנסת. אני חושב שהתאריך 29 בנובמבר הוא אחד מצינוי הדרך של העם היהודי ומדינת ישראל, ולפי הערכתי איננו מתוכים די את בני דורנו לעמידה על המשמעות של ופחות מדי מזכירים משמעות אלה.

אני עצמי לא אשכח לעולם את האירוע הזה של ה-29 בנובמבר. באותו לילה נהדר רקדתי ברחובות חיפה יחד עם אלפי רוקרים ומריצים, ורקמול הכריז את שמה של כל מדינה שהשתתפה בהצבעה הזאת בעצרת האומות המאוחדות. אני לא אשכח לעולם, שבעיצומם של הריקודים כבר שמענו את היריות הראשונות מכיוון חליסה לכיוון הדרה-הכרמל.

כאשר אני שואל את עצמי, מה המיוחד בתאריך 29 בנובמבר 1947, אני חושב שאסור לנו להתעלם מכך שבתאריך זה היתה בעולם שעת-רצון כלפינו. שעת-רצון זו באה אולי כעקבות השואה הנוראה ותחושת האשמה של העולם כולו על מה שקרה, על מה שעוללו לעם היהודי.

ואולם, אם אנו רוצים לציון את ה-29 בנובמבר, איננו צריכים לציון את שעת-הרצון שהיתה כלפינו בעולם לאחר כל מה שעשה לנו, אלא את הגדולה של המנהיגות היהודית של העם היהודי, של היישוב היהודי בארץ באותן שנים. להערכתי, הגדולה של המנהיגות היהודית, כראשונה של דוד בן-גוריון, היתה בכך שהיא ידעה שאסור להחמיץ את ההזדמנות ההיסטורית, שהיתה אולי בלתי-חוזרת, להשיג את הכית הלאומי היהודי, להקים את המדינה היהודית. גם אם היו בינינו שרצו הרכה יותר, גם אם היו בינינו כאלה שמעולם לא העלו על הדעת שנוותר על שטחי מולדת, הגדולה של המנהיגות, של דוד בן-גוריון, היתה ביכולת ובכוח להופיע לפני העם, להוביל את העם, להנהיג את העם לנכונות לפשרה, על-מנת להשיג מה שניתן להשיג בשעת-הרצון זו לעולם כולו.

חברת הכנסת, עשרים שנה מאוחר יותר היינו עדים למחזה אחר לגמרי, כאשר באותו אירוע, אומנם בהרכב אחר, עמד יאסר ערפאת, בידו האחת החזיק את עלה הוית ובידו השנייה את הקלשניקוב, והוא אמר: או שתקום מדינה פלשתינית, או שתהיה מלחמה. והוארים כולו, זה שעשרים שנה קודם לכן הרע להקמת מדינת היהודים, הרע ליאסר ערפאת שאמר: או מדינה פלשתינית, או מלחמה.

שרק בזכותו הגענו אל היום הגדול של הכרזת המדינה, ר' באיר התשי"ח.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בדיון חגיגי זה מתבקשות כמה הערות והארות: ראשית, החלטת האו"ם ב-29 בנובמבר, המוכרזת כמגילת העצמאות שלנו, מדברת על הקמת "מדינה יהודית" — מושג נעלה, שלמרבית התדהמה והצער מתעלמים ממנו, מתחמקים ממנו, מתנכרים לו ומתנכלים לו מפלגות בישראל, שרים, חברי כנסת, סופרים ועיתונאים, משום שהוא מדגיש את אופיה וטיבה של המדינה כמדינה יהודית, שיהדותה היא היסוד המהותי הערכי המרכזי שלה.

שנית, המדינה היהודית נועדה להבטיח רוב יהודי נצחי במדינת ישראל. לפי מיטב החזון הציוני. ולפיכך, החלטתו המרשעת והזדונית של האו"ם על היות התנועה הציונית תנועה גזענית, חלילה, היתה כלא היתה, בטלה ומבוטלת כרגע הכוחות. התנועה הציונית היא תנועת השחרור הלאומי הטהורה, הנאורה, המוסרית וגם הצודקת ביותר מבין כל תנועות השחרור הלאומי בימינו. היא באה לעולם כדי לתת לעם נרדף בית, כדי להציל את העם היהודי בתפוצותיו מרדיפות למיניהן — במיוחד לאחר השואה ההיטלרסטית — ומשנאה גזענית של משטרים וארגונים אנטישמיים ארסיים לסוגיהם, שלצערו חלקם קיימים עדיין גם בימינו.

שלישית, חרף החלטת האו"ם על הקמת מדינה יהודית יצאו אירכינו, ערכי הארץ וערכי המדינות הסובכות, למלחמת חורמה בנו — יישוב יהודי קטן, דל בנשקו ובחשתיתו, כדי לחסלו בעודו באנו. רק אומץ לבם, עוז רוחם, אמונתם ורוח ההקרבה של בני היישוב, בני הנוער שלו, ארגוני ההגנה, האצ"ל, הלח"י והפלמ"ח, וכמחיר דמם של כ-6,000 איש ואשה יהודים נהרפו התוקפים מבית ומחוץ והושגה עצמאות ישראל.

רביעית, העובדה שלא קמה מדינה ערבית נוספת לצדה של ישראל, כהחלטת האו"ם, היא אך ורק פרי עקשנותו ושנאתו העיוורת של הציבור הערבי במדינה ומחוצה לה, שציפה למיגור ישראל, חלילה, ולחורבנה — ציפייה שלא התגשמה והוכתה שוק על-ידיו הציבור העברי — ציבור קטן, אך מאמץ גדול, חולם ולוחם — ובכוחות השם, בעזרת אותה אמונה ובכוחות הציבור והנוער המופלאים של העם הזה גברנו על אותו אויב והמדינה היתה לעובדה.

אדוני היושב-ראש, בשנת ה-40 להקמת המדינה אנו חייבים להתגבר על הלכי רוח של נסיגה נפשית ורוחנית מהערכים הנעלים של היהדות ושל הציונות גם יחד, שכוחותם ומכוחם זכינו לניצחוננו המזהיר במלחמת העצמאות ובכל מלחמות ישראל. תופעת התבוסתנות, ההרהורים והעזרורים על הדרך, על דצקתנו המוסרית ועל זכותה המוסרית של המדינה להתקיים כפי שהיא רוצה להתקיים, הם הם המביאים לתופעות הלואי המצטברות של רגשות תסכול, רגשות חרטה על ההגשמה של הציונות, עייפות וספקות חמורים בדבר דצקתנו המוסרית הבסיסית וכדבר זכותנו על הארץ. יש להילחם בתופעות אלה. אנו עדים לדה-יהודיזציה, לדה-ציוניזציה של ישראל, לניסיון להתנער מהיהדות, מערכיה, מתורת ישראל ומאמונת ישראל מצד אחד, ולניסיון לברוח מן הייעוד הציוני המדיני כמיטבו, ובמלוא גדולתו, מצד אחר.

האמונה בכורא עולם וכצדק דרכנו, הם, והם בלבד, שיבטיחו את ביטחוננו ואת עתידנו, בעזרת השם. אנו נדרשים היום להתעוררות, לאחדות לאומית של אמת, להתגברות על

המדיני — אנוחנו נאכד את החוסן הפנימי של היישוב העברי, ועל-ידי כך ניתן בעצם למחלקות וללוחמה פסיכולוגית של ארגוני החבלה את הנשק החזק ביותר שיכול להיות להן והוא היכולת לערער את החוסן הפנימי של היישוב היהודי.

אני קורא לכנסת, אני קורא לציבור היהודי, אני קורא לכל הציבור בארץ בהזדמנות זו של ציון ה-29 בנובמבר, והקריאה שלי מחולקת לשניים: הבה נאמץ את התוכמה המדינית שהיתה לדוד בן-גוריון ולמנהיגות של העם היהודי או להיות ריאליסטים ולא להחמיץ הזדמנות להשיג הבנה והסדר כמזרח התיכון. עם זאת, הבה ננסה להגיע לפשרה כלשהי בתוכנו כדי להגיע לקונסנסוס שיאפשר לכולנו למצות את האפשרי בתהליך השלום בינינו לבין שכנותינו, על-מנת להגיע להסדר כלשהו של שלום.

היורד ר' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת אבנר חי שאקי, ואחריו — לחבר הכנסת דוד צוקר.

אבנר חי שאקי (הסיעה הרחבת-לאומית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה לכרך את ידידי, חבר הכנסת דוד מנן, על יוזמתו הברוכה לקיים היום את הדיון על ה-29 בנובמבר. יום זה הוא ללא ספק יום בעל משמעות היסטורית לכל ישראל ולכל יהודי בעולם, משום שבו נתקבלה החלטת האו"ם על הקמת המדינה היהודית, מדינת ישראל, החלטה שמשמעותה המוסרית אינה נופלת ממשמעותה המדינית והמשפטית.

החלטה היסטורית זו של האו"ם, צודקת מאין כמותה, לא היתה באה לעולם אילו לא נחרצו, נחישו והחליטו של היישוב העברי בארץ, שגמר אומר להחזיר לאומה היהודית את עצמאותה המדינית ואת ריבונותה בארצו, חרף מלחמת חורמה שהוכרזה נגדו על-ידי ערביי הארץ ועל-ידי מדינות ערב כאחת, וחרף מכשולים עצומים שהוצבו בדרכו על-ידי הממשלה המנדטורית, ממשלת בריטניה.

במשך 40 שנות המדינה, ובימים אלה ממש, עצרת האו"ם ומעצרות הביטחון של האו"ם קיבלו ומקבלות, למרבה הצער והבושה — לעיתים כה תכופות, ולפי בקשתם ולחצם של שונאי ישראל — החלטות אוויליות ומקושעות נגד ישראל בנושאים כה רבים ושונים של הסכסוך הישראלי-ערבי. למרות כל זאת אנו זוכרים לאו"ם את חסד נעוריו, את החלטתו ב-29 בנובמבר 1947, שהיתה שעת אמת לעולם כולו, על עצמאותו ומערכו, החלטה שסייעה בארשרו ובעקיפין להקמתה של מדינתנו ולהכרה בה על-ידי מעצמות-העל ומדינות רבות במערב ובמזרח.

עם זאת, הכרחי להדגיש במלוא הבהירות כי את זכותו לחידוש הממלכתיות היהודית בארץ-ישראל קנה היישוב העברי בארץ לא רק כסיועו של האו"ם, אלא מכוח זכותו הדתית, הטבעית, הלאומית וההיסטורית, בתוקף שיכתו אל ארץ אבותיו, ובזכות תרומתו למאבק של העולם החופשי נגד כוחות הרשע והשטנה של גרמניה הנאצית ושל גרורותיה.

בימים אלה של מכוכה רעיונית, של אובדן דרך ושל רפיון כאמונה בצדקת הדרך, הזדמנות נאותה היא לשוב אל הרוח הגדולה ואל אוירת החזון היהודי הציוני של הימים ההם של הקמת המדינה, אווירה שאפפה את היישוב העברי הקטן ואת כל תושבי היהודים, ואשר בזכותה ועל יסודה נתאפשר המאבק האדיר של מלחמת העצמאות, מאבק שביטא אחדות לאומית עליונה, חדוות רוח אמונה יהודית והקרבה יהודית,

ההחלטה עומדת ההכרה, שהכריטים הגיעו אליה, האומרת: עמים השואפים לחירות אינם ניתנים לשליטה. יצר החירות הוא יצר שאיננו כריכיכוש, אי-אפשר לשלוט ביצר הזה, ויש לאפשר למי שמחזיק ביצר הלאומי הזה לממש אותו. זהו העיקרון הראשון העומד ברקע ההחלטה, ואני מציע לדבוק בו גם היום, ולהכיר בתפיסה האומרת שאין סיכוי לשלוט על עם שאיננו רוצה בשליטתן.

העיקרון השני, עיקרון המופיע לאורך כל ההחלטה למן המלה הראשונה ועד המלה האחרונה בה, הוא זכות ההגדרה העצמית לשני העמים היושבים בארץ-ישראל. יש לקחת את ההחלטה ולקראו את כל הסעיפים שבה, סעיף אחר סעיף — יש בה עשרות רבות של סעיפים, יותר מ-100. כמעט כל סעיף מתייחס לשתי מדינות שתקומנה בארץ-ישראל המנדטורית, המערבית, כשטח שעליו חל המנדט ב-1947. כל הסעיפים כולם מדברים על זכות ההגדרה העצמית של שני עמים.

העיקרון השלישי עוסק במימושה של זכות ההגדרה העצמית על יסוד חלוקתה של ארץ-ישראל. העיקרון הזה מופיע בפרק נפרד בהחלטה, שהוא פרק ארוך ומפורט. אני מדבר עכשיו על העיקרון ולא על הגבולות. אינני מדבר על קו הגבול, אלא על העיקרון הקובע, ואני מצטט: "מדינות עצמאיות, יהודית וערבית" — חבר הכנסת שאקי. קרא את מה שכתוב שם. חבר הכנסת שאקי דיבר פה על מדינה יהודית. דרך אגב, ההגדרה של המדינה היהודית כהחלטת עצרת האומות היא הגדרה דמוגרפית ולא הגדרה הלכתית.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
אנחנו צריכים להקים מדינה ערבית?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לא, לא.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זו היתה ההחלטה. מה קורה לכם?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
חבר הכנסת ורדיגר, אני עוסק בחמימות בנושא הדין, ואני מנסה לנתח את ההחלטה ולהפיק ממנה לקחים היסטוריים. חולשתי היא שבהכשרתי המקצועית אני היסטוריון, ואגב, זוהי חולשה לא פשוטה.

עד כאן העיקרון השלישי — עיקרון חלוקת הארץ בין שני העמים. גם בעיקרון השלישי לא הכירו לכל הפחות שניים או שלושה מהדוברים לפני. שניים ודאי: ואף שהם מפארים את ההחלטה הזאת, אין הם מכירים בשלושה מן העקרונות שצינתי עד עכשיו. והם מפרשים את ההחלטה כרצונם ותוך עיוות היסטוריה.

העיקרון רביעי הוא זכויות שוות לכל הדתות ולכל המיעוטים בשתי המדינות שתקומנה. אני מצטט: "לא תיעשה שום אפליה מאיה סוג שהוא מטעמים שבגזע, דת, לשון או מין". אני מציע גם לדוברים שלפני, בעיקר לחבר הכנסת מגן, מנן השפות הערבית והעברית והשוויון שביניהן, וגם לחבר הכנסת שאקי, להציץ בהחלטת עצרת האומות ולראות את הרוח הסובלנית והליברלית השורה על שורותיה. הרי הם מתנכרים גם לעיקרון הזה, כאשר נוה להם.

העיקרון החמישי והאחרון, שבחרתי לשלוף מתוך ההחלטה הזאת, נראה לי עיקרון מרכזי בהחלטה והוא חופש הפולחן. אני מצטט: "חופש הגישה, הבקור והמעבר אליהם", אל המקומות הקדושים, "יוכתב בעברות. בדומה לזה יוכתב בעברות חופש הפולחן הדתי".

המחלוקת, לחיפוש המכנה המשותף, לחזרה אל מקורות היניקה הנצחיים של יהדותנו, תורתנו ואמונתנו היהודית הציונית השלמה והאמיתית. חזרה זו היא שתביא לנו, בעזרת השם, את השלום הנכסף והצודק עם שכנינו, כי אין עם השוחר אותו כמונו, מיום הקמת מדינתנו ועד היום.

לא אנו רחינו את השלום. הערכים הם שדחו במשך 40 שנה את ידנו המושטת לשלום. אנו מאמינים, בעזרת השם, כי שלוש השלמויות — שלמות העם, שלמות התורה ושלמות הארץ, הן שיבטו את עתידנו ואת שלמותם ואת ביטחונם של העם הזה ושל המדינה הזאת.

היור' ד' בן-מאיר:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת דוד צוקר, ואחריו — לחבר הכנסת צירלי ביטון.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חגיגותיו של יום איגנה נקבעת עלי-פי החלטה רשמית זאת או זאת, אלא עלי-פי היחס אליו מצד האנשים שהוא מכוון אליהם. עלי-פי הקריטריון הזה בחרה, כנראה, הכנסת לפי הנוכחות הדלה כאן, שלא לכבד את ההחלטה המכריעה והחשובה הזאת כתולדות העם היהודי ובתולדות הסכסוך במזרח התיכון, והחליטה להתייחס אליו בשוויון נפש.

היור' ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת דוד צוקר, אני תמיד מעיר לחברים, שכל אחד ידבר כשם עצמו. הלא אחרי שגומרים לדבר אלה שדיברו והתלוננו שהכנסת ריקה, גם הם יוצאים, אמור את דברך. בעיית הנוכחות בכנסת היא בעיה כואבת, אבל לא רק בנוגע לנושא הזה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לשם מה ההתערבות הזאת? אני אמרתי את דעתי מפני שהיום הזה נראה לי יום חשוב מאוד, ואני מצטער שלא מכבדים אותו — זה הכול.

היור' ד' בן-מאיר:

כל אחד רואה זאת רק כאשר הוא מדבר, אך לא כאשר אין הוא נמצא במליאה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מוכן להתערב, שלכל הפחות שניים מן הדוברים הראשונים לא קראו את החלטת עצרת האומות המאוחדות מנובמבר 1947, שכן לו קראו את ההחלטה כמלואה — ההחלטה ארוכה ומפורטת מאוד — לא היו יכולים לדבר כפי שדיברו ולהתעלם מהחלק הארי של ההחלטה.

אני חולק מן היסוד על הפרשנות ההיסטורית של יום ההצעה — יוזמתו ברוכה — חבר הכנסת דוד מגן, ועל זו של חבר הכנסת שאקי, שלפי דעתי פשוט לא ראו את ההחלטה והתעלמו מרוב האלמנטים הקיימים בה.

כרשותם, כרשות הנוכחים וברשות היושב-ראש אני רוצה לנסות לעסוק במעט פרשנות היסטורית של ההחלטה החשובה הזאת, משום שיש בה עקרונות מספר שאני מציע שלא להרפות מהם, לאמץ אותם ולדבוק בהם גם היום, בהתאמה, כמובן, לנסיבות הנוכחיות, בהתאמה לנסיבות המשתנות, למציאות החדשה.

ברקע הרברים עומד אולי העיקרון הראשון האומר, שההחלטה הזו היא ביטוי מובהק לכישלון התפיסה, שבריטניה החזיקה בה, שניתן לשלוט על עם זר למורת רוחו. ברקע

מחייבת, ויחידה זאת, אף התחייבה לשותף פעולה למען הגשמת ההחלטה. אקרי ציטוט, שחבר הכנסת מגן עשה בו שימוש אחר לגמרי: "מדינת ישראל תהא מוכנה לשותף פעולה עם המוסדות והנציגים של האומות המאוחדות בהגשמת החלטת העצרת מיום 29 בנובמבר 1947 ותפעל להקמת האחרות הכלכלית של ארץ-ישראל בשלמותה". איני יודע למה הוא אמר ה"כללית". זהו ציטוט, וכותי חברי הכנסת, ממגילת העצמאות של מדינת ישראל. להזכירכם, מגילת העצמאות עדיין לא בוטלה, לא שונתה, ולאחרונה אף אושרה בחתימתם של נציגי המפלגות החתומות עליה, שחלקם סולדים ממה שכתוב בה.

עתה אני מגיע לעובדה הרביעית. יש אנשים ומפלגות, במיוחד בימין הפוליטי בישראל, המבקשים להתנער מעקרונות היסוד שבמגילת העצמאות, במיוחד מהבטחת שוויון הזכויות לכל האזרחים בלא הבדל דת, גזע ומין, וחלקם אף מכריז על כך בגלוי. מטרתם היא להכשיר את הקרקע למדיניות רשמית וגלרית של גזענות וטרנספר.

העובדה החמישית, חברי הכנסת, שאינה יכולה להיות כמחלוקת היא שהעם הפלשטיני כשטחים הכבושים ובישראל מתקומם נגד המדיניות הישראלית, ואת ההתקוממות העממית הזו אין מצליחים לדכא גם עליידי הפעלה אמצעי דיכוי חמורים ביותר, לרבות רצח אוכלוסייה בלא אבחנה.

חברי הכנסת, הצירוף של כל עובדות היסוד הללו אינו יכול להוביל אלא למסקנה אחת ויחידה: אין שום סיכוי להצלחת הניסיון של ממשלת ישראל להתנער מחובתה הבין-לאומית. ישראל הכירה בה כמסמך היסוד של המדינה — לבצע את החלטת האו"ם באופן עקרוני, ואיני מדבר על כיצוד החלוקה כלשונה, מפני שמאז השתנו התנאים — כלומר, לאפשר לעם הפלשטיני להקים את מדינתו העצמאית לצדה של מדינת ישראל. והנה, כיום יש בעולם כלול הסכמה בין-לאומית חסרת תקדים. רבותי, אין שום נושא בין-לאומי בעולם ולא היה נושא כזה בעשרות השנים האחרונות, שיש עליו הסכמה בין-לאומית כל כך רחבה ומקיפה, והוא תוכנית השלום באמצעות ועידה בין-לאומית, שפירושה ותכליתה הקמת שתי מדינות, כאשר הגבולות של המדינה היהודית הם לפי הקווים של יוני 1967, ושטחי המדינה הפלשטינית הם הגדה המערבית ורצועת-עזה.

חברי הכנסת, ממשלות ישראל מפירות כריצפות, זה 40 שנה, את שתי ההתחייבויות היסודיות הללו, שהמדינה נטלה על עצמה לפי החלטת האו"ם מ-1947: התחייבות לביצוע ההחלטה להקמת מדינה ערבית לצד מדינת ישראל, וההתחייבות השנייה — זו שכל כך מרגיזה את כנופיות כנאני. "התחיה" וקנאי הליכוד, וזה רק מסכיר את התעלמותם מן הדין הזה ואת הספסלים הריקים במליאה: "אנו קוראים לבני העם הערבי חושבי מדינת ישראל לשמור על השלום וליתול חלק כבניין המדינה על יסוד אוזרות מלאה ושווה, על יסוד נציגות מתאימה בכל מוסדותיה, הזמניים והקבועים". גם זה ציטוט מאותה מגילה. זאת, יחד עם ההצהרה לשוויון זכויות מלא, בלא שום אפליה על בסיס של לשון, דת, גזע או מין. שתי אלה, כידוע לכולכם, הן התחייבויות שהמנהיגים בישראל אינם רוצים, אינם מתכוונים לקיים ואינם מקיימים כלל.

חברי הכנסת, במקום מדיניות של חתירה לשלום, להגשמת התחייבויות שהמדינה נטלה על עצמה ולמילוי החובות הבין-לאומיות, כפי שכל העולם רואה אותן —

חבר הכנסת ורדיגר, היום נערך פה דיון על המורמונים. אני מציע להכיר גם בעיקרון שבחלטה הזאת, שהיא הבסיס הלגיטימי להקמת המדינה העברית — חופש הפולחן הדתי לכל הדתות ולכל המאמינים.

עתה לנקודה שרצייתי להרגיש גם אותה. הרי קורה פה דבר מוזר, אחד הבסיסים הלגיטימיים של כולנו, משמאל ועד ימין, שאנו מדגישים אותו השכם והערב, הוא העובדה שהמדינה הזאת קמה על-פי הכרת האומות המאוחדות בזכות להקים את המדינה העברית. דרך אגב, והי נקודה צינית מאוד, כאשר הימין הפוליטי הישראלי מבקש מהגויים ומאומות העולם להסתמך על ההחלטה הזאת; והנה, כשלא נות לו הוא שוכח שאנחנו נזקקים לפעמים לאומות העולם, הוא שוכח שאנחנו המדינה היחידה שקמה על-פי החלטת האומות המאוחדות. ברם, בעניין הלגיטימיות יש נקודה אחת חשובה יותר: אי אפשר להשתמש בהחלטה הזאת כבסיס הלגיטימי לקיום שלנו כארץ-ישראל כמדינה ריבונית, ועם זאת לראות רק חלק ממנה. אם אחת מצויד במעט ישר אינטלקטואלי, אינך יכול לקחת רק חלק מן ההחלטה ולהתעלם מחלקה האחר, ולהמשיך ולומר שהיא הבסיס לקיום שלך. היא ההצדקה, היא ההכרה הבין-לאומית, היא הערבות הבין-לאומית לקיום שלך כאן. ההחלטה הזאת היא החלטה אחת, המכירה בקיומם של שני עמים בארץ-ישראל ובעיקרון החלוקה כעיקרון המאפשר את הקיום שלהם זה בצד זה.

אני מוכרח לציין שהליכוד, הימין הפוליטי, חבר הכנסת מגן, חבר הכנסת שאקי, אני חושש לומר שגם חבר הכנסת לין, יתקשו היום לקבל החלטה מהסוג שהתקבל בנובמבר 1947, לא בשל שאלת הגבולות, כי בעניין זה גם אני לא הייתי מצביע כער החלטה, אלא בשל עקרונות ההחלטה, אותם חמישה עקרונות שצינתי קודם לכן, העומדים ביסודה של ההחלטה. אף אחד משלושת הדוברים הללו לא היה מוכן לקבל אותם. הם מוכנים לאמץ את ההחלטה כמקוטע, כמעוות, תוך שליפת אלמנטים המשרתים יעדים פוליטיים של היום, אבל ודאי אינם מתחייבים כריצפות להחלטה הזאת.

צר לומר, שמכל המורשת הבריטית כולה נשאר בידינו רק דבר אחד, נשארו בידינו חקנות ההגנה לשעת חירום. אנחנו מאוהבים במנדט הבריטי, כאשר אנחנו זקוקים לו. אנחנו לא מאוהבים בו, ובצדק, כאשר אנחנו רוצים לקיים את זכותנו לחירות לאומית. אני יכול להביע בתמהון ציני את העובדה, שאנחנו כל כך מאוהבים בשאריית הללו של המנדט הבריטי, קרי: חקנות ההגנה לשעת חירום.

הוידר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת צירלי ביטון, ואחריו — לחבר הכנסת שמעון בן-שלמה.

צירלי ביטון (החיות הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, על רקע המאורעות בשבועות האחרונים ו-40 שנה אחרי החלטת האו"ם מ-29 בנובמבר 1947 על חלוקת ארץ-ישראל, היא פלשטינה המנדטורית, לשתי מדינות, אחת יהודית ואחת ערבית — הדיון הזה הוא אקטואלי ביותר.

ראשית, יש בדיון הזה כמה עובדות יסוד שאינן יכולות להיות נתונות במחלוקת והכול מודים בהן, והן: 1. ההחלטה קובעת שבשטח המנדט צריכות לקום שתי מדינות — אחת ערבית ואחת יהודית; 2. מדינת ישראל הוקמה על בסיס משפטי בין-לאומי זה; 3. מדינת ישראל הכירה באמצעות מוסדותיה המוסמכים בבסיס זה ובהחלטה זו של האו"ם כהחלטה

וצד כמה פנטים ירועים — שאינו מגנה אותו גירוש של תושבים ממולדתם, בכלל זה גם כל מי שנחשבים כלא ספק כידידי ישראל.

במצב כזה, אם ישראל תוציא לפועל את החלטת הגירוש לפי הצווים שנשלחו — אני לא מדבר כרגע על אותן ועדות-ערר הפועלות לצד אלופי הפיקוד, ועדות שאיש אינו מתייחס אליהן ברצינות כאל גופים אובייקטיביים. אני מדבר על בית-המשפט העליון בישראל שיצטרך, כנראה, לדון בעתירות נגד החלטות הגירוש — היום שבו יאשר בג"ץ את הגירוש הללו יהיה סופן של שאריות האמון שרווחים למערכת המשפטית הישראלית בשטחים ובדעת-הקהל העולמית.

לסיום, חברי הכנסת, מה שקורה היום בשטחים הוא המשכו של הסכסוך, שתחילת פתורנו בהחלטת החלוקה של האו"ם לפני 40 שנה. מה שלא בוצע זה 40 שנה הפך היום לדבר הרחוק וההכרחי ביותר שצריך לכצעו בדחיפות. אל מול האירועים בשטחים, אל מול ההתקוממות העממית של המוני העם הפלשתיני והירכוני הברוטלי באמצעות הרג, רצח, גירוש, הרעבה, מעצרים, השפלות ומכות, שאינו מצליח לחסל את ההתקוממות — הממשלה עומדת חסרת אונים, אין לה תשובות מלבד האמצעים האכזריים, המתמירים את המצב.

אני, בישראלי וכיהודי, מתבייש לראות את ממשלתי כאחד הרגעים המשפילים והמכזבים ביותר שלה. חבל שהממשלה אינה חושבת וגם האפשרות הפשוטה והצודקת ביותר שיש לפתרון הכעיה. חבל שהחלוקה נמחקה מהמילון הפוליטי של ממשלת ישראל בעקבות השתלטותם של אנשים קשים, קנאים וטיפשים, המנהלים מדיניות עיוורת ומטורפת שעלולה, חס וחלילה, להביא הרס וחורבן על שני העמים.

אולי זה הרגע להיעצר ולעצין שוב בהחלטות האו"ם ומרעצת המדינה הומנית משנת 1947 — 1948, שהן הבסיס הצודק ביותר וגם האפקטיות הפשוטה והצודקת ביותר שיש לעולם לחיסול הסכסוך הארוך בין העם הישראלי לבין העם הפלשתיני. תודה.

היור' ד' בן-מאיר:

אתה רואה, לא הפריעו לך, חבר הכנסת ביטון.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
טוב, חבר הכנסת דוד מגן לא היה כאן.

היור' ד' בן-מאיר:

רשות היישוב לחבר הכנסת שמעון בן-שלמה, ואחריו — לחבר הכנסת עובדיה עלי.

שמעון בן-שלמה (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כמסורת היהודית כל ראש שנה הוא יום של חשבון נפש לגבי השנה שחלפה. קל וחומר דיון הבא לציון 40 שנה למאורע של החלטת האו"ם על הקמת המדינה. 40 שנה במסורת ישראל הן תקופה של דור המדבר, שבגלל חטא המרגלים לא זכה להיכנס לארץ. "ארבעים שנה אקוט כדור ואומר עם חוצי לבב הם, והם לא ידעו דרכי". חשבון הנפש שצריך לערוך אינו על הצד הגשמי, אלא על הצד הרוחני, על יהדותה של המדינה: האם 40 השנים שעברו חידקו את יהדותה של המדינה, או החלישו אותה.

מצד אחד, הפריחה של עולם התורה, של ישיבות, היא עתה בתפארתה. ההישג הגדול ביותר של המדינה הוא הקמתן מחדש של הישיבות בישראל לאחר חורבן בשואת אירופה.

במקום זאת, מה עושים? מגסים לרכא באלימות אכזרית את המחאה העממית. היום התבשרנו רשמית על הרחבת הענישה הסביבתית. ומה קורה היום בשטחים?

ראשית, ענישה סביבתית אכזרית תוך שימוש בשיטות חדשות, סגירה הרמטית של אזורים שלמים. השיטה הזאת כבר מברצת הלכה למעשה בשלושה מקומות. ההודעה הרשמית על כך — והיא מאומתת על-ידי ידיעה המגיעה מהשטח — היא הודעת ד"ר חידר עבר אל-שאפי, מנהל אונר"א ברצועת-עזה, כי האנשים סוכלים ממש חרפת רעב. זו הרעבה המונית של האוכלוסייה במקומות שנסגרו.

שנית, לא עובר יום בלא הרגים. ושימו לב, אני מדבר כאן על גזירות גורל. זאת אף לא תאונות דרכים. חברי הכנסת, מי בכנס שנותר בו לכ כשר ודם ידע: החיילים בשטחים יורים והרגים כל יום. היום נרצח תושב רמאללה על-ידי הרוצח פנחס ולרשטיין, הממלא גם תפקיד של יושב-ראש מרעצה אזרחית בגדה המערבית. והאלוף מצנע, כרגיל, אמר שהוא פעל על-פי ההוראות. אתמול נהרגו עוד שניים. ביום שבת — אחד, ביום שישי — אחד, ביום חמישי נהרגו שניים. זהו, חברי הכנסת, קציר הדמים של הימים האחרונים בלבד. האם מישו מתכוון לעשות משהו כדי להפסיק את הרצח?

רבותי חברי הכנסת, יש גם עשרות רבות של פצועים.

הדבר החמור הנוסף הוא ההתנהגות כלפי העיתונאים והצלמים. כתב אלאיתיחאר בירושלים נעצר בביתו לפני יומיים, כשכל אשמתו היא דיווח לעיתונו על מה שמתרחש בשטח, ואיש אינו יודע עד עצם הרגע הזה היכן הוא מוחזק. חברי הכנסת, לאן מובילים אותנו? לאן הממשלה הזאת מגיעה?

חברי הכנסת, השבוע תקפו צלם של "ידיעות אחרונות" מפני שהעז לצלם חיילים מכים עצורים. היכו גם אותו. אין מתחשכים גם בעיתונאים וצלמים מחוץ-לארץ. הדובר של שמיר בטלוויזיה הישראלית קובע, שהבעיה אינה באירועים עצמם אלא בהסברה, בתמונות המשודרות בטלוויזיה ובדיווחים בעיתונות. אם כך, זהו הכיוון: פתרון הבעיה הוא במאבק נגד העיתונות. הכוונה היא למנוע את חשיפתם של האירועים בפני הציבור הישראלי והציבור העולמי.

אני רק מבקש שכל אחד יתאר לעצמו אילו פשעים היו מברצעים בשטחים בלא עיתונות, אם היום, על אף שהעיתונאים ממש מחרפים את נפשם וממשיכים לדווח, פחות או יותר, על מה שקורה למרות הסכנות, המכות וההתנכלויות — מבצעים בכל זאת את כל הפשעים הנוראים: רצח, מעצרים, מכות, השפלות.

הדבר הרביעי, רבותי חברי הכנסת, הוא מחנות המעצר ובתי-הסוהר. לפי דברי שר הביטחון, היום יש 1,070 עצורים, לאחר שהיו כ-2,000 עצורים ומהם שוחררו כ-900. אני אומר לכם שהמספר הוא לפחות כפול מזה, אבל גם כך אחד הפשעים הגדולים המתבצעים בימים אלה הוא אופי המקומות שבהם מחזיקים את העצורים ואופן החזקתם. כמחנה מעצר "אנצאר 2" בעזה, בבית-סוהר פריצה וכמחנה המעצר בעיירה הדרייה על-ידי חברון — המקומות האלה "מתפוצצים". מחזיקים בהם אלפי אנשים בתנאים זוועתיים, ובהם מאות קטינים וילדים.

הדבר החמישי, חברי הכנסת, הוא הגירוש. לאחרונה הצביעה מועצת הביטחון של האו"ם פה-אחד על החלטת גינוי וקריאה לישראל שלא לבצע את הגירוש שהיא מתכננת. אין איש בכל העולם — חוץ מרבין, שמיר, שרון וכהנא, כמוכן,

זאת אף זאת, אין עוד מקום לחפיסה האומרת: שב ואל תעשה והכול יבוא על מקומו בשלום. שב ואל תעשה — הוא אם כל חטאת. עתה העת לקום ולעשות מעשה.

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, האלימות ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה לא חקרו כהוא זה את עניינם של הערבים הגרים שם. אלה מכינים, המפרשים את הדמוקרטיה כחולשה, את החופש כהפקרות ואת הליברליות כאנרכיה, מקומם מאחורי סורג וברית. אלה המסיתים, החוטאים והמחטיאים — מקומם לא כאן. אין מנוס אלא לגרשם.

ברם, תגובת כוחות הביטחון לבדה לא חפתור את בעיית עם ישראל. בעניין זה אזכיר, שכולנו חייבים להעריך את מאמציהם הבלתי-נלאים ואת תגובותיהם המאופקות מול ים העוינות המנסה להטביעם באותם חבלי ארץ פרוצים. אך, כאמור, אין בכך מענה מלא על הכביה המדוברת.

רבנותי חברי הכנסת, הגיעה השעה לעשות מעשה, הגיעה השעה לשבת ולטכס עצה כיצד מתירים את הסבך שבו אנו שרויים. הפתרון חייב שיהא פוליטי-מדיני, כי שום פתרון כותני לבדו לא יהלום את הכביה לאורך זמן.

אין בלבי ספק, שמוטלת עלינו כיום החובה להאיץ את הקצב בטיפול בבעיית ערביי יהודה, שומרון וחבל-עזה. כי זוהי בעייתנו בראש ובראשונה.

הפתרון המדיני חייב להיעשות על בסיס הסכמי קמפ־דייביד. התהליך המדיני צריך שיהא בשיחות ישירות.

עמידה איתנה שלנו כקור רוח ובעוז, במגמה להעניק אוטונומיה לערביי יהודה, שומרון וחבל-עזה על בסיס הסכמי קמפ־דייביד, היא המענה המדיני. לזאת אפשר להגיע בשיחות ישירות. יש לנו ניסיון בכך: עשינו זאת בשיחות ישירות עם מצרים והגענו להישג, הגענו לשלום עם המדינה הגדולה ביותר ממדינות ערב. כל הפתרונות האחרים, כל הדיבורים של חלקים כעם מעבר מזה ומעבר מזה רק מחלישים את עמידתנו. אם נדע כולנו לעמוד יחד, לנסות ולפתור את הכביה הזאת בצורה יסודית ורצינית, בצורה קרדינלית, כפי שאמרתי, אני משוכנע שימצא הפתרון.

רבנותי חברי הכנסת, אין לנו זכות להוריש את הכביה הזאת לבנינו שיבואו אחרינו. זוהי בעייתנו ועלינו לפתור עתה, ויפה שעה אחת קודם. תודה רבה.

היו"ר ד' בן-מאיר:
תודה. רשות הייכור לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין, ואחריו — לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, כ"ט בנובמבר הוא מועד היסטורי בתולדות עמנו. יש בו אפילו קורטוב של שמחת חג. הימים הללו וההתרחשויות האחרונות בארץ וביהודה בשומרון ובחבל-עזה, מוסיפים לו ממד נוסף, ממד של חשבון נפש.

אדוני היושב־ראש, עלינו לגשת בזו הפעם ולטפל בכביה ללא דעות קדומות ובפתיחות שאינה נשענת על קונפציות וססמאות סרק. אנו נתונים בכביה קרדינלית, ועלינו לחפש לה מענים קרדינליים הולמים.

לאחרונה מרכים לדבר על טיפול בכעיות בעזרת יד קשה, יד רכה, יד מלטפת. איני מוצא שמדברים על טיפול בעזרת ראש תושב וראש מבין. לעתים נדמה, שאנו מטפלים בכביה כערופי ראש.

זכינו עתה לכך שמדינת ישראל היא מרכז התורה של כל העולם היהודי. לכאן באות להכרעה הבעיות המרכזיות בענייני הלכה של כל העולם היהודי. המורים והרבנים המפיעים יהדות באים בחלקם הגדול מארץ-ישראל, תלמידי חכמים צעירים הרוצים להעמיק תלמודם באים לעשות זאת בארץ. רבים מהם משתקעים בעקבות זאת בארץ ומביאים לכאן גם את הוריהם. קיימים גם העמקה ושיפור ברמת הקיום של המצוות בארץ. אוכלוסייה גדלה והולכת נזקקת להכשרים ולהורין. מספר שומרי השמיטה בארץ בשנת השמיטה החולפת היה גדול מבעבר, וקיימת גם תנועה רצינית של חזרה בתשובה, חרף כל המחקפות הפרועות בחקשורות, הכוללות הסתה ולעג על החוזרים בתשובה והמחזירים בתשובה. תנועה זו ממשיכה לפרוח, ורבים מעם ישראל מוצאים דרך לשוב לשורשיהם ולמסורת אבותם.

בצד האורות יש גם צללים. הפערם בין החילונים לדתיים בארץ גברו. מספר התושבים בארץ, שאין להם מושג ביהדות ולא טעמו טעם בית יהודי לא בבית אבא ולא בבית סבא, גדל. בעקבות זאת ובשל הצלחת הסתה של השוליים הקיצוניים גבר הניכור של הציבור החילוני במדינה מערכי היהדות ויש מגמה להתנער מצביהו היהודי של המדינה. הדבר בא לידי ביטוי בכרסום שחל כסטטוס-קוו, כפרט בנושא השבת, זכור המאבק של הציבור הדתי בפתח-תקווה, ועתה ידוע המצב שהתעורר אפילו בירושלים עיר הקודש, בירתו הנצחית של עם ישראל, לרכות פסק-הדין של השופטת פרוקצ'יה, שהחמיר את המצב לא רק מבחינה מעשית אלא גם מבחינה חוקתית.

יש ליתן את הדעת לפעול בהקדם לחיזוק הירידות רוחנית זו ולשיפור מצבו הרוחני של העם היהודי בארצו. קיום העם היהודי בארצו תלוי בחיזוק יהדותו וחיזוק יהדותו הוא חיזוק לעם היהודי בעולם וחישולו מהתבוללות.

כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים.

היו"ר ד' בן-מאיר:
תודה. רשות הייכור לחבר הכנסת עובדיה עלי, ואחריו — לחבר הכנסת אמנון רובינשטיין.

עובדיה עלי (הליכוד):
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, כ"ט בנובמבר הוא מועד היסטורי בתולדות עמנו. יש בו אפילו קורטוב של שמחת חג.

הימים הללו וההתרחשויות האחרונות בארץ וביהודה בשומרון ובחבל-עזה, מוסיפים לו ממד נוסף, ממד של חשבון נפש.

אדוני היושב־ראש, הימים הללו הם כבחינת סוף וראשית סוף לעת שהיתה וראשית לעת חדשה — ומה שהיה לא יוסיף להיות. כל המרכים על רגיעה קרובה, על שגרת חיים הממשמשת ובאה ועל הסערה שתחלוף אינם יורעים על מה הם שחים. המהומות ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה הן כבחינת כתרובת על הקיר, ורק אם ניטיב לפענח את משמעותה נוכל להוציא מתוך מעו.

אדוני היושב־ראש, עלינו לגשת בזו הפעם ולטפל בכביה ללא דעות קדומות ובפתיחות שאינה נשענת על קונפציות וססמאות סרק. אנו נתונים בכביה קרדינלית, ועלינו לחפש לה מענים קרדינליים הולמים.

לאחרונה מרכים לדבר על טיפול בכעיות בעזרת יד קשה, יד רכה, יד מלטפת. איני מוצא שמדברים על טיפול בעזרת ראש תושב וראש מבין. לעתים נדמה, שאנו מטפלים בכביה כערופי ראש.

הימנית, הלאומנית והגזענית הקיצונית בישראל, לא יוכלו הרבה ישראלים יהודים צעירים לעמוד בה.

אני אומר לכם, ואני מדבר בנימה אישית ובגלילי, לכ, שבשבילי הימים האלה הם ימים שחורים. ואני מאמין שאני היחיד החש כך. רבותי, 30 איש נהרגו ברצועת-עזה. הם היו מחפרעים, אלימים, מפגנים, זורקי אבנים — אבל הם נהרגו מירי של חיילי צה"ל. אני אומר לכם, שאין לי טענות לחיילי צה"ל. בני שלי יכול היה להיות ביניהם. חברי יכולים להיות שם, גם בנים של חברי כנסת אחרים. מתי גולן כתב זאת ב"הארץ", ועדן. הלוואי שהיה אפשר לפתור את זה בענין של חריגים. יש גם חריגים שאני אפילו לא רוצה להרחיב את הדיבור עליהם.

בני שליטא (הליכוד):

יפה שאנך מאשים את חיילי צה"ל. זאת התקרמות.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת שליטא, הוא לא זקוק לציונים ממך. עוד מעט תדבר ותיתן ציונים כפי שאתה רוצה.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

הרי הטרגדיה היא שנקלענו למצב שיש לו דנמיקה משל עצמו. לא צריך לדעת היסטוריה. רוב האנשים שהנהיגו את המדינה, למעט אחד או שניים, היו חסרי תחושה היסטורית, חסרי כל ידע בהיסטוריה. מי שהכניס את ההתנחלויות היהודיות ופתח את רצועת-עזה, כפי שאמר ביטאון מפלגת העבודה בשעתו, לרוחה להתיישבות יהודית, לא ידע דבר בהיסטוריה. אבל היום לא צריך לדעת היסטוריה. האם משהו מאמין שבאלח שוטר אפשר לפתור את הבעיה? איפה זה נפתר? איפה נפתרה בעיה של קונפליקט לאומי כזה עם אלות שוטרים, או עם כדורים, כדורי גומי או כדורים חיים? האימפריה הסובייטית לא יכולה לעשות את זה באפגניסטן, והיא לא מוגבלת כמעצורים שיש למדינת ישראל כמדינה דמוקרטית, החברה בקהילת העמים הדמוקרטיים. ומדינת ישראל תוכל לעשות זאת? היא תוכל לפתור את בעיית מיליון הפלשתינים חסרי הנתינות שהיו לנו בשנת 2000 רק ברצועת-עזה, ב-250 קילומטרים רבועים? מי שמאמין בהו יאמין בכל — יאמין שהעולם מרובע והשמש זורחת כלילה. אני מאמין שהעולם הוא עגול והשמש זורחת בכדור וביים. אני מכיר את העולם שאנחנו חיים בו. זה לא שייך להשקפת עולם מוסרית שאני גאה בה. זה שייך לאינטרס שלנו בישראלים.

מה שקורה בשטחים הוא נעלי עופרת, לא רק מהבחינה שאנחנו מדברים עליה, אלא מכל בחינה אפשרית — פסיכר-לוגית, נפשית, כלכלית. היתה מדינה ששגשגה במצב כזה. כוונתי, רבותי, לדרוס-אפריקה, אחת המדינות העשירות ביותר בעולם, מדינה עם משאבים בלתי מוגבלים. אין עושר כמו העושר הדרוס-אפריקני. כרגע שהתחילו מהומות מן הסוג המאפיין את דרוס-אפריקה בימינו, ראינו שהיתה לכך השפעה כלכלית אדירה. האם לנו יש מכרות הזהב והיהלומים ואוצרות הטבע שיש לדרוס-אפריקה? אנו, עם חוב חיצוני כזה? הרי בתוך זמן קצר ייווכחו חברי הכנסת לראות מה קורה לחירות לישראל, מה קורה למסחר הבין-לאומי שלנו.

אינני צריך ללכת לרצועת-עזה כדי לראות לאן הגענו. אני אומר זאת למרות ההישגים המופלאים שיש לישראל, ואני בישראל, כציוני, כיהודי, תמיד גאה בהם והמדי גם מכיא אותם לפני דעת-הקהל הבין-לאומית. קראתי ביום שיש את כתבתו של תום שגב ב"הארץ" — אני מכיר את הכתב ואני מאמין לכל מלה הכתובה במאמרו — על טיול שלו עם

על כל ההישגים האלה מאיים גורם אחד, ומי שלא רואה זאת לא למד דבר ולא ילמד דבר לעולם. מדינת ישראל שגשגה בזכות היותה שייכת למשפחת העמים הדמוקרטיים המערביים. כפי שחזתה זאת הכרת העצמאות. היא לא תוכל לשגשג, היא לא תוכל למלא את ייעודיה כקולטת עלייה, כממגזת גלויות, כמדינה המעניקה זכויות שוות לכל מי שמתגורר בתוכה, אם היא תיהפך למדינה דרלאומית, שבה לאום אחד הוא חסר זכויות והוא מתקומם נגד השליטה בו.

יש אנשים ש"י להם פתרונות קלים. יש אנשים שתושבים שאפשר לגרש את הערבים, לרבות ערביי ישראל, מהארץ. אנחנו שמענו אותם כאן. אין לי ריכות אתם, הרי אנחנו מדברים כשתי שפות-אנוש וזרת, שונות זו מזו. אני חושב שמי שחושב שמדינת ישראל, המדינה היהודית, תוכל לגרש עם מאדמתו לאחר שהיהודים היו אלה שפעלו בכל העולם לחוקק את כל האמנות ואת כל המסמכים הבין-לאומיים האוסרים גירוש, ובכללם אמנת ג'נבה, שישראל חתמה עליה ואשררה אותה והפיצה אותה בצה"ל — חי בעולם שיש מי שקורא לו גן-עדן של שוטים, ואני חושב שהוא ייהפך תוך זמן קצר מאוד לגיהנום של שוטים. אני רוצה לומר דבר אחד בלבד לכל מי שתושבים שאפשר לגרש את ערביי ארץ-ישראל, לרבות ערביי ישראל: אין לכם סיכוי לעשות זאת. אין שמץ של סיכוי שתוכלו לכצו את תוכניהם.

עובדיה עלי (הליכוד):

גם את המסיחים, אלה שחוטאים ומחטיאים?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

דיברתי על דבר אחר. דיברתי על תוכניות הטרנסספר והגירוש. אני מדבר כעת על פתרון הבעיה. קודם כול, אין לך לאן לגרש אותם.

שבח וייס (המערך):

לאן תגרש את המסיחים? לא יקבלו אותם.

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

אני רואה דבר אחד בלבד: אני רואה ממשלה זקופת קומה עם ראש ממשלה זקוף קומה, שהחליטו לגרש ערביי פלשתיני אחד, ולא הצליחו. ואחם מאמינים — הדברים לא מכוונים אליך, עובדיה, הם מכוונים לאנשים אחרים — אתם מאמינים שמדינה כמו מדינת ישראל, שתליה בצינור החמצן שלה בשוק המשותף, בארצות-הברית, ביהודי התפוצות, תוכל להקים כאן עם שלם ולגרש אותו, כאשר אין לאן לגרש אותו? כמה אנשים אפשר "לטרנסספר" בכזה? אני אומר לכם: 50 איש. למה 50 איש? כי רק 50 איש יכולים לעמוד בין הצד הישראלי של גשר-אלנבי ובין הצד הירדני שלו. זה מה שתוכלו לעשות.

בני שליטא (הליכוד):

עם מי אתה מתווכח?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

גם אתך. אתך כן, עם עובדיה לא.

בני שליטא (הליכוד):

אני אמרתי "טרנסספר"?

אמנון רובינשטיין (שינוי — מפלגת המרכז):

לא. אני מתווכח אתך על דברים אחרים שאמרת.

על כל פנים, אני חושב שמי שתושב שהפתרון הוא פתרון הטרנסספר מכתים, פשוט מאוד, את שם ישראל ונותן נשק בידי אויבינו. הוא, לדעתי, מכיא לטרנסספר הפוך. אם תגבר המגמה

עם חבר הכנסת רובינשטיין מציעים לנו שלא נלמד דבר מההיסטוריה, שנמסכים לראות בימינו ימות המשיח — וגר זאב עם כבש.

חבר הכנסת וייס, לפי בדיקה שעשיתי — הכבש והזאב אכן יכולים לחיות יחד, בתנאי שבכל יום תכניס לכלוב הזאב כבש חדש. זאת האפשרות היחידה. כחנתי את כל האפשרויות. תכניס בכל יום כבש חדש לכלוב הזאב — יהיה אפשר לחיות ביחד. שום דיוקיוס אחר לא יהיה.

בלבנון — מרונים הורגים שיעים, שיעים הורגים דרוזים, זה הורג את זה. גם כאירלנד, שבה שפה אחת ותרבות אחת, אבל אלה קצת פרוטסטנטים ואלה קצת קתולים — יש בעיות חמורות. והשמאל הרדיקלי פה מציע לנו מדינה פלשתינית של ימות המשיח לצדה של מדינת ישראל. אדוני, בגבה של מדינת ישראל, ובגב — זאת סכין. פשוט לא הולך אחרת.

רבותי, אני רוצה שנוקף את ראשינו בגאווה. אנחנו בניס לעם שהמוסר שלו הוא מהגבוהים ביותר. זה הוכח במלחמת לבנון, ומי שידע — ידע שיכולנו להפעיל עוצמה צבאית עצומה ולחסוך בחיי חיילים.

מאיר כהנא (תנועת כך):
זה לא מוסר, זה טירוף.

בני שליטא (הליכוד):
חבר הכנסת פלד, אתה כאיש צבא לשעבר, אתה לפחות יודע איך ניהלנו את מלחמת לבנון עם יד אחת קשורה לאחור. אתה יודע שזה נכון. אתה יודע שיש לנו כוח צבאי "להשכיב" עיר כמו צור וכמו צידון שלא חישאר בה אבן על אבן — גם מהים, גם מהיבשה, גם מהאוויר. לא עשינו זאת.

אם יש היום מהומות ביהודה ובשומרון — זה חלק מהדמוקרטיה הישראלית ומהאופי הישראלי. בגלל היד הקשורה לאחור. המפגנים והמסיחים יודעים שההסתכנות שלהם היא מינימלית. הם יודעים את זה, לכן הם מרבים בהפגנות. הם יודעים את הפקודות, הם יודעים את ההוראות. במקום להעלות את זה על נס, באים היהודים שלנו, חבר הכנסת רובינשטיין וחבריו, ועוד מטפסים מוסר.

מוחמד מעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
50 הרוגים בבת אחת.

מאיר כהנא (תנועת כך):
בוגד.

מוחמד מעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

הי"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת כהנא, אקרא אותך לסדר. יש פה דיון כבר שעתים, כל אחד מאזין לדברי חברו גם אם הוא אינו מסכים אחר. זה העיקרון. כל אחד יקשיב לדברי חברו גם אם הוא אינו יכול לשכנעו.

אמל נסראלדין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת מעארי אמר מלה שאין להגיד בכנסת.

הי"ר ד' בן-מאיר:

אני לא שמעתי. היו פה עצקות. חבר הכנסת נסראלדין, אם אשמע, חזקה עלי שלא אעבור על כך לסדר-היום.

אמל נסראלדין (הליכוד):
אתה לא יודע ערכית.

עורך-דין ערבי במדרחוב בירושלים. אני מומין את חברי הכנסת לקרוא מה עובר ערבי כזה כאשר הוא מטייל ברחוב בירושלים, מה הוא עובר, איזו השפלה יזימית מדיהמה, מעבירה צמרמורת, רק בשל היותו ערבי.

כעת אומר לכם משהו נוסף, אף שיש לי טענות קשות מאוד על דברים שהתרחשו ומתרחשים במשמר הגבול. בירדני את חפקים הקשה אפילו אותם אינני יכול להאשים. אני חושב בהחלט שצריך לחקור את המקרה הזה, ואכתוב זאת לשר המשטרה. אבל, בדינמיקה כזאת של התנגשות בין עמים, כשלעם אחד אין זכויות, הוא לא מצביע, אין לו כתי-משפט, אין לו נציגות, אין לו מפלגות, אין לו אספות, אין לו כלום — ברצועת-צה, מהשטח הקטן הזה שכל-יכולו צריך היה להיות מוקדש לשיקום פליטים, נלקחה הרחבה הקרקעית היתידה. למה? מה תפקידן של ההתנחלויות האלה? ליהר את הרצועה?

מרים גלדור-תעסה (הליכוד):

הי"ר ד' בן-מאיר:
אני מצטער, הוא כבר סיים את הרצאתו.

אמנון רובינשטיין (שיני) — מפלגת המרכז):
אני מקבל את הוראת היושב-ראש.

הי"ר ד' בן-מאיר:
עכשיו תצאי אותו התוצה ועל כוס קפה תשאלי אותו את שאלתך.

רשות הדיבור לחבר הכנסת בני שליטא, ואחריו — לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, כ"ט בנובמבר רקדנו ברחובות, השמחה היתה אדירה. התשוקה למדינה עצמאית פעמה בכל הלכבות. רצינו "מיני-מדינה", חזינו לזאת אלמים שנה. מדינות ערב לא הסכימו אפילו לזאת, והם יצאו בחמת רצח להשמיד את המדינה שזה עתה קמה.

המלך עבדאללה הציג בזמנו, כאמצעות גולדה מאיר, לתת לנו חסות. היום, חבר הכנסת וייס, גם העצה הזאת אינה עומדת על הפרק. על הפרק עומדת רק אפשרות ההשמדה. איש כבר לא רוצה לתת לך אפילו חסות. זה כתוב כאמנה הפלשתינית —

מוחמד מעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

המלך חוסיין —

בני שליטא (הליכוד):

— בכוונותיהם, שאותן הם מממשים יום יום בשיטות של רצח יהודים כאשר הם יהודים — פעם על-ידי רצח דני כ"ץ ופעם על-ידי רצח של יהודי אחר. ובין כל הרציחות — הם אינם בוחלים גם ברצח ערבים. אני הייתי מתבייש, חבר הכנסת מעארי, אתה יודע שבמעשי הטרור בעזה נהרגו יותר ערבים מאשר יהודים. אני הייתי מתבייש בלוחמי חופש כאלה, ההורגים גם את בני עמם.

במשך השנים עמנו בגו, השכיל, נעשה חכם יותר, ועיקר העיקרים — למוד ניסיון. אנחנו לא נרקוד עוד ברחובות כסומים כארובה. אנחנו נעשה הכול למען הקיום. מאז עברו עלינו מלחמת השחרור, מבצע סיני, מלחמת ששת הימים, מלחמת יום הכיפורים, כל המלחמות שבדרך, מאורעות של 1921, 1929, 1936 ואחר כך 1948. וחבר הכנסת מעארי יחד

היו"ר ד' בן-מאיר:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת מתתיהו פלד, ואחריו — לחבר הכנסת מנחם פרוש.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, החלטת האו"ם מה-29 בנובמבר 1947 העניקה חוקיות בין-לאומית להקמתה של מדינת ישראל לצדה של מדינה ערבית. על החלטה זו הודתה המדינה שקמה לאו"ם בהכרזת העצמאות שלה, שבה קיבלה בכרחה את החלטת החלוקה, החלטת חוקיותה של מדינה יהודית לצדה של מדינה ערבית בארץ-ישראל.

בשל נסיבות ידועות ואחרי מלחמת העצמאות נחתמו הסכמי שביתת הנשק, שקבעו את גבולותיה של המדינה מאז ועד 1967. כל אותה זמן — במשך 20 שנה — היתה העמדה המוצהרת של המדינה, שהגבול הסופי בין ישראל לשכנותיה ייקבע במשא-ומתן, שהיה אמור להתחיל שנה מיום חתימת הסכמי שביתת הנשק. בינתיים עוצבה המדינה והתגבשה בגבולות הללו.

מאז מלחמת ששת הימים החליטה הממשלה להחליט ולהעלים את קיומם של גבולות שביתת הנשק. במפות המדרפסות בישראל ומשמשות להוראה בבתי-הספר לא מצוינים קווי שביתת הנשק. המגמה הפוליטית הרווחת היא להתכחש לעצם קיומם של קווים אלה, אף שאין כל הסכמה על הגבולות שיבואו תחתיהם.

ואולם, מגמה זו מתעלמת הן מהאוכלוסייה הפלשתינית החיה בשטחים והן מהאוכלוסייה הפלשתינית החיה בישראל.

מיכאל איתן (הליכוד):

כאשר חוגגים את 29 בנובמבר כל שנה, הם מביעים את עמדתם — — —

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

ההנחה השגורה בנוגע לאוכלוסייה זו היא שקווי שביתת הנשק שרירים וקיימים. אזרחים ישראלים ערכים נזופים בפומבי ככל פעם שהתנהגותם מרומת על כך שקיומו של ה"קו הירוק" מיטשטש והולך כתודעתם. הוא הדין ביחס לאוכלוסייה הפלשתינית בשטחים: אמצעים שונים ננקטים כדי לוודא שקיומו של ה"קו הירוק" לא יימחק מתודעתם. למשל, פועלים הכאים מהשטחים חייבים לחזור אליהם מדי ערב.

כך נוצר מצב שיהודי אינו מבדיל או אינו צריך להבדיל בין יפו לשכם, כי ה"קו הירוק" נעלם, אבל אזרחי ישראל ערבי, אין עדות גדולה יותר לבוגדנותו מהאמירה כי אין הבדל בין יפו לשכם.

התפתחות זו אופיינית מאוד. בכל מעשי המדינה באמצעות מוסדותיה הרשמיים היא רואה לנגד עיניה אך ורק את היהודי על מאוייו ושאיופיו. האוכלוסייה הערבית נתפסת כישות סבילה, החייבת לנהוג על-פי נוחיותה של האוכלוסייה היהודית. ההתעלמות מרגשותיה וממאוייה של האוכלוסייה הפלשתינית גורמת לעתים למצבים מסוכנים ביותר לעצם קיומה של המדינה.

למשל, עקב ההתעלמות המכוונת מקיומו של ה"קו הירוק" התעוררה החרדה נוכח הכעיה הדמוגרפית, הנתפסת כמאיימת על אופיה היהודי של המדינה. בהדרגה, אך בלא מעצור, הולכת ומתפשטת בקרב האוכלוסייה היהודית נוסחת "יריב-כנהא", הדוחקת את נוסחת "יריב-שם-טוב", הרואה

היו"ר ד' בן-מאיר:

אני לא שמעתי כלל.

מרים גלזר-תעסה (הליכוד):

שייקח את דבריו בחזרה.

דוד מגן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אם אפשר לדבר בערבית — — —

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת שליטא, אני מבקש שתמשיך. החזקנו מעמד 40 שנה, נחזיק מעמד עוד 40 שנה. קצת הבנה.

אמל נסראלדין (הליכוד):

דבר כזה לא יפה — — —

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

איזה עדין נפש אתה.

היו"ר ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת נסראלדין, אני מצטער שלא שמעתי. הנח לדבר כאילו לא נאמר.

אני מבקש לאפשר לחבר הכנסת בני שליטא לסיים את דבריו. יש לך עוד שתי דקות. דבר לעניין.

בני שליטא (הליכוד):

חבר הכנסת מיעארי, יש לי ידידים ערבים יותר מאשר לך.

רבותי, למדנו מהניסיון. הניסיון שלנו, לצערנו, הוא עקוב מדם. עברנו את כל המלחמות האפשריות, את כל הניסיונות להשמיד אותנו, את כל הניסיונות להנחית עלינו מכה מוחצת. היום באים ומציעים לנו: תשכחו הכול, בואו נתחיל מחדש.

מה קרה במדינות ערב, אצל אש"ף — ואגב, הוא לא הנציג הלגיטימי של ערביי ישראל, הוא הנציג של הכידונים ושל הרימונים ושל הסכנים. מעולם לא היו בחירות חופשיות בשטחים אשר בהן נבחר אש"ף כנציג לגיטימי.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

תציע שיהיו בחירות חופשיות.

בני שליטא (הליכוד):

אתה יודע שאנשים אינם רוצים לדבר אתנו מפני שהם חוששים להירצח. או יהיה זה הבית ההאשמי, אנחנו נקים שיחות עם מדינות, עם ירדן ועם סוריה, אפילו עם עירק, עם כל מדינה ערבית שתרגע לדבר אתנו. אבל, לא נקים שיחות עם ארגוני מרצחים, לא נקים שיחות עם כל מיני קבוצות המפעילות טרור. לצד יאסר ערפאת, המתיימר לייצג את ארגוני הטרור, יש גם ג'ורג' חכש, יש אחמד ג'יבריל, יש אברג'יל ויש אברמוסא. כל האנשים האלה ירמו מחר מחדש את נס המרד. זאת תהיה פיסת ניר. איננו טיפשים. אנחנו יודעים, שבכל הסכמה שלנו למשא-ומתן ישיר בלא תנאים מוקדמים עם איוז מדינה ערבית אנחנו מושכים אחרינו שנים רבות של טרור. אינני יודע אם יהיה לזה סוף כלל וכלל. איננו תמימים כל כך לחשוב שזה ייפסק.

בטרנספר, כלומר, כגירוש האוכלוסייה הערבית, את הפתרון הנכסף.

אך האגרנסיות של החשיבה היהודית היא כזו, שאין מציעי נוסחת הטרנספר תופסים שבעצם העלאתה הם מעניקים לגיטימיות לרעיונותיו של אחד שוקר, שתבע בשעתו לפתור את הבעיה הפלשתינית על-ידי זריקת היהודים לים. בשל נוסחה זו הוא איבד את עולמו, וגרם גזק בל-ישוער לעם הפלשטיני בדעת הקלה העולמית. עכשיו, דווקא בעזרת נימוקיו הרציונליים של מר אהרן יריב, מתחילים להבין בעולם, שטרנספר הוא רעיון לגיטימי במסכת היחסים שבין ישראל לעם הפלשטיני. לגיטימיות זו מרעננת בהכרח גם לרעיונות של שוקר. ומי לדינו יחזק, שאם אומנם תהיה השלמה כללית עם המושבה שהפתרון לסכסוך צריך להיות הטרנספר, יהיו אלה דווקא הפלשתינים ש"טרנספרו" ולא היהודים? אחרי הכול, לא לעולם חוסן.

יתר על כן, מאחר שמגמות ההתרחבות הטריטוריאליות של ישראל מאז 1967 אינן מקובלות על הקהילה הבין-לאומית, הופכת הממשלה בהדרגה את תדמית האו"ם לתדמית מפלצתית, אנטי-ישראלית ואנטי-שמית. החלטת האו"ם שזכתה לברכה תמה בהכרזת העצמאות, הפכה להחלטה שיש להשכיח, וכל החלטות האו"ם מאז, אם הן מתייחסות לשאיפותיה של ישראל, מוצגות כהחלטות אנטי-שמיות. לשאיפתיה של ישראל, למקור הלגיטימיות שלה הגיעה ישראל, כאשר העבירה הממשלה בכנסת את התיקון המפורסם הקובע, כי רשימה לא תוכל להשתתף בבחירות, אם לא תכיר במדינת ישראל כמדינת העם היהודי. נוסחה זו, שאין לה כל משמעות ואינה אלא צירוף מילים חסר תוכן, נועדה לשני צרכים: להתעלם מהחלטת האו"ם מה-29 בנובמבר, ולהתעלם מן האמור בהכרזת העצמאות על זכויותיהם של המיעוטים בישראל. הכוונה של אותו תיקון ברורה. הוא נועד לשנות את אופיה של מדינת ישראל, המוגדרת בהחלטת ה-29 בנובמבר כמדינה יהודית. גם בעניין זה הוגנת בישראל החשיבה האגרנסית היהודית. המביאים והמאשרים את התיקון הזה לא נהנו כלל את דעתם על כך, שביטול ה"קו הירוק" והגדרת המדינה כמדינת העם היהודי הם מכת מוות לאופיה הדמוקרטית של המדינה. וההוכחה — הנעשה בשבועות האחרונים בשטחים הכבושים.

ההתקוממות העממית היא תופעה הכרחית ובלתי נמנעת, אחרי 20 שנות כיבוש ערץ, החוסם כל תקווה מן העם הנדא. אבל, אמצעי הדיכוי הננקטים נוכח התקוממות זו, הכוללים לאחרונה גם ענישה סביבתית — אחד מפשעי המלחמה המאוסים ביותר — הם תופעה מיותרת שאפשר להימנע ממנה. עד כמה מכוערים האמצעים הננקטים נגד האוכלוסייה הפלשתינית המתקוממת בעד נגד הדיכוי, אנהנו רואים בעובדה שהממשלה מתביישת במה שהיא עושה ומונעת סיקור מלא בתקשורת ואף ביקורים של חברי כנסת במחנות הריכוז אינם אפשריים. לכאורה אפשר לשאול, מדוע מתביישת הממשלה במעשים שהיא מתארת כחינוניים לכיטחון המדינה. בנוגע למחנות הריכוז ביטא שר הביטחון קנאה רטרואקטיבית בעצורים המוחזקים שם, כשאמר שאילו היו תנאים דומים במחנה הריכוז שבו הוא נעצר בתקופת המנדט, כי אז לא היה מתלונן כלל וכלל. אם אכן כך הדבר — מדוע הוא אוסר על ביקורים במחנות אלה?

שבת רייס (המערך):

חבר הכנסת מתתיהו פלד, מי כמון מתקומם נגד המונח "טרנספר" בשל האסוציאציות שהוא מעורר. מדוע אתה מוכיר כל כך את מחנות הריכוז? האין זה מעורר בכך אסוציאציות?

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

זה מעורר כי אסוציאציות קשות מאוד, אבל איני יכול להתעלם מהעובדה שהמחנות האלה הם מחנות ריכוז.

קל להניח שהסיבות — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

— — — בירושלים, חבר הכנסת שבת רייס.

היור' ד' בן-מאיר:

חבר הכנסת איתן, קודם כול, אנא — שב, אל תעמוד. שנית, פה נשמעים דברים בנחת, גם אם הם קשים. נמשיך לשמוע.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

קל להניח שהסיבה לאיסורים הללו, לאיסורי הביקורים ולאיסורי הדיווח היא, שהנעשה שם ממיט בושא וחרפה על המדינה. היחס האכזרי, החקירות הקשות המלוות בעינויים, תנאי השיכון האיומים וכן הלאה, כל אלה מכתיבים את סגירת המחנות בפני המבקרים. ולכל זה מגיעה מדינת ישראל בגלל התחשבותה לעקרונות הבין-לאומיים שבזכותם היא קמה כתופעה לגיטימית מבחינה בין-לאומית.

בשנת ה-40 לקיומה צריכה המדינה להסתלק מכוונות ההתפשטות שלה, לחזור ולהכיר בזכויות העם הפלשטיני להגדרה עצמית ובזכויות האוכלוסייה הפלשטינית בישראל לשוויון מלא. אם כך תעשה, היא תציל לא רק את כבודו ואת תדמיתה, אלא את עצם קיומה, כי כסופו של דבר ה"התקרנות" של המדינה עלולה להיות בעוכרה. ה"התקרנות" גורמת לאוכרן האהדה בעולם ולקישור בתוך הציבור היהודי בישראל.

20 שנות המדינה מאז 1967 הן היפוכן של 20 השנים הראשונות לקיומה. השנים הראשונות היו שנות צמיחה, שגשוג ופריחה, בביטחון; האחרונות הן שנות נסיגה, שקיעה, וביטחון המתערער והולך. עדיין יש בכוחנו לחזור לימים הראשונים ולהציל את המדינה. אבל לשם כך יש לאמץ את העיקרון של הכרה בזכויות הפלשתינים להגדרה עצמית, לוותר על התרחבות טריטוריאלית ולהשתלב בקהילה הבין-לאומית כמדינה שוחרת שלום וצדק.

היור' ד' בן-מאיר:

תודה לחבר הכנסת מתי פלד. רשות הדיבור לחבר הכנסת מנחם פרוש. ואחריו — לחבר הכנסת מיכאל איתן.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, ללא ספק, התאריך כ"ט בנובמבר 1947, שהוא התאריך הלועזי של היום שבו הכירו האומות המאוחדות בזכות לבנות את מדינת ישראל בארץ-ישראל, ראוי לדין ולעיון מכל האספקטים של הנושאים השונים.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

— — —

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

בעומדנו כיום, אחרי 40 שנה לקיום המדינה, ברור שיש להציג לעצמנו שורה של שאלות ושל בעיות, אשר בלא כל ספק חובתנו לתת את תשובתן.

ברור שאותה הצבעה גורלית בעצרת האומות המאוחדות היא אחד האירועים ההיסטוריים של הדור, בגלל המפנה שחל כאן, בארץ-ישראל. היישוב העברי היה נתון תחת המכשש הקשה ללא נשוא של השלטון הבריטי, שנתן יד בעקביות

כל סעיף וסעיף כאותן ארבע אבני היסוד של סעיפי המסמך ההיסטורי. לדעתנו, הסטיות וההתנכרות לעיקרי היסוד לקיומנו, קיום יהדות התורה, הן שהובילו לתופעות המעציבות. ואנו רואים בחדרה גדולה את התופעות המעציבות, שהן המסך לחתירות נגד ערכיו הקדושים. והסטיות האלה הובילו גם לתופעה המבישה של ידידה מבהלת מארץ-ישראל של המונים-המונים מבני הנוער החילונים. מי תיאר לעצמו, מי היה יכול להעלות בחלומותיו השחורים, כי מאות אלפי בני נוער שחונכו על ברכי החינוך הלאומי, החינוך הקיבוצי, ירדו בבהילות כזאת מהארץ, הם גורמים לנו חרפות וכבושות כהבטאותיהם וכיחסם למדינת ישראל. ואני רוצה להגיד מהי החרדה העמוקה שלנו לגבי הידידה המבהלת הזאת. החרדה היא כי מי יודע מה יהיה עתיד הנוער החילוני הזה מארץ-ישראל שיוּרד לחוץ-לארץ, אם לא יתבוללו חלילה בין הגוים.

סטיות והתנכרות לערכיו הקדושים הובילו אותנו לתופעה שחייבת לעזור אותנו מתרדמתנו, זוהי התופעה של החוגים השמאלניים, המעמידים את עצמם כדובריהם וכמגיניהם של הטרויסטים הערבים, עד כדי כך, שלוחמים על זכויותיהם. אין כל ספק שתופעה זו שינתה מציאות מקובלת מאז הצהרת בלפור. ככל שנות הפרעות והמלחמות עמדו היישוב היהודי והמדינה היהודית מלוכדים, וכיום — מהרסין ומחריבין ממך יצאו. בדברי ימי העם היהודי היו התקופות הקשות ביותר, קשות עד מאוד, כשהמחרסים והמחריבים יצאו מאתנו.

כלא כל ספק, המאורעות האחרונים במחנה הערבי מסמנים מפנה, שינוי והתמרדות חריפה. אבל אין כל ספק שהם שואבים זאת מהמחנה השמאלי, שהפך לדוברם ולמדרכם להגדיל את ההתמרדות, כי הם רוצים על-ידי התמרדות זו להשיג את מגמתם לגבי עתידנו בארץ-ישראל.

ארוני היושב-ראש, היות שכדברי הקצרים על 40 שנות המדינה אני מעלה את הנושאים המעיקים על יהודים מאמינים יחד עם הנושאים המדיניים והביטחוניים, חייב אני לציין, ואני מציין בצער רב עובדה האומרת הרבה מאוד: אותם שמאלנים — אני מדגיש: אותם שמאלנים — שהפכו דובריהם ומגיניהם של הטרויסטים הערבים, כל פעם שמעלים לדין ולזיכרון נושא דתי כלשהו, הם הם אשר יוצאים בשצף-קצף, בשנאה עיוורת לדת ולדתיים, ובעיניהם אין לנו זכות להימנע כאן. ולמי יש הזכות? לאותם טרויסטים ערבים. זו עובדה כאובה, כאובה עד מאוד, והיא חייבת לפקוח עיני ישרים מחוגים כלשהם לראות את הקשר אצל השמאלנים בין שנאתם לדתים לבין הבנתם-אהבתם לערכים ורוחם.

כשאנו מנסים לסקור את ההתפתחויות, לא נוכל לדלג על המציאות העגומה והבלתי-רצונית: בשנת 1987 יצאו מברית-המועצות 8,000 יהודים, מתוכם עלו לארץ-ישראל רק 2,015; בדצמבר 1987 יצאו מברית-המועצות 812 יהודים, מתוכם עלו לארץ-ישראל רק 155. נשאל ונחזור ונשאל למה ומדוע מעדיפים יהודי רוסיה ארצות אחרות ואינם עולים לארץ-ישראל? כיהודי חרדי דאגתי המיוחדת לגבי היהודים האלה כמו לגבי היורדים, היא החשש הגדול שחלילה ותלילה יתבוללו בין הגוים.

נשאל ונחזור ונשאל מדוע פסקה העלייה, מדוע נוהרים ניצולי רוסיה לארצות אחרות? למה ומדוע? למה לא נחפש דרכינו? אני חייב לחזור ולקבוע שברגע שמתחזקים מעקרות ערכי היסוד של עמנו, ברגע שאנו דוגלים בכך שעמנו ככל

לטרויסים הערבי, שנמשך מאז הצהרת בלפור והוגבר והוכבד משנה לשנה. היישוב לא היה יכול לנשום בשנים ההן. אף שהצבעה באומות המאוחדות קבעה גבולות וחילקה את הארץ בין יהודים לערבים וירושלים הוכרזה כבין-לאומית, יצאו המונים ולחובות לתת ביטוי לשמחה על קצו של השלטון המנדטורי ועל המפנה ההיסטורי שיבוא, כאשר עם כינון מדינת ישראל יפתחו שערי ארץ-ישראל לאחינו שרירי השוואה ונרדפי מדינות ערב.

אני חייב לומר בהזדמנות זאת שאנחנו, יהדות-התורה — אגודת ישראל, אף שעדיין לא ידענו כיצד תחיה מדינת ישראל העומדת לקום לערכיו הקדושים, גם אנחנו, החרדים, נשמנו לרווחה כשראינו את קצו של השלטון הבריטי, אשר בכל שנות שלטונו שעבד את הציבור החרדי ולא הכיר בקיומו, וסכלנו ממנו מאוד בכל המישורים.

בכל זאת, כאותו יום הכרעה באומות המאוחדות, כאשר ההמונים יצאו בריקודים לזהטים משמחה, רצתה אגודת ישראל לדעת דעת-תורה על אירוע זה. אני הייתי במשלחת של מנהיגי אגודת ישראל שבאה לגאון הצדיק בעל "אמרי אמת", האדמו"ר מגור יע"א — זכותו יגן עלינו אמן — ושאלה אותו לדעתו ולעמדתו על ההכרזה על הקמת מדינת ישראל. והוא ענה כמשפט אחד, וכך ענה ואמר: "לשנה אחרת קבעו ועשו יום טוב".

מה משמעות חשובה זו? כתוצאה ממלחמת החשמונאים נגד המתיוונים, אנו חוגגים את חג התנוכה. אבל, גם אחרי שהמלחמה תמה, לא היה עוד ידוע כיצד יתפתחו העניינים. ולכן נאמר שבאותה שנה שבה נסתיימה המלחמה נקבע, שרק לשנה אחרת קבעו ועשו יום טוב. הווי אומר, בהמשך הזמן נראה את ההתפתחויות, ורק אז, לשנה אחרת קבעו ועשו יום טוב, אחרי שראו את ההתפתחויות. ומעניין מאוד שבתנוכה אנחנו מצוים להודות ולהלל, אבל איננו מצוים על שמחה, כיוון שהמערכה הזאת של "להשכיחם תורתך" נמשכת עד היום. בתשובה זאת של הבעל "אמרי אמת" קיבלנו את התשובה הכרוה לגבי עמדתנו כלפי המדינה — לאור ההתפתחויות אנחנו קובעים את יחסנו למדינה.

בלא כל ספק, יש להודות להשם על פתיחת שערי הארץ לשרידי השואה. אנחנו לא שכחנו אותה תקופה שחורה, כאשר האוניות ובהן שרידי השואה הסתובבו בנמלי הארצות השונות, וכולם היו סגורים, וגם שערי ארצנו, ארץ-ישראל, היו סגורים. כל מה שעבר עלינו אז לא נשכח ולא יישכח, ולכן אנו יודעים להעריך את משמעות הקמת מדינת ישראל, ולו מבחינה זו בלבד.

אנו יודעים להעריך את ההישג ההיסטורי של אגודת ישראל כקבלת המסמך מראשי הסוכנות היהודית לקביעת היסודות לשמירת ערכיו הקדושים, היינו הסעיפים הנודעים — נישואין וגירושין לפי ההלכה, שמירת השבת, אפשרות חינוך תורתי וכשרות. זהו המסמך שקבע אפשרות קיומנו בארץ-ישראל וזה מה ששגור בפינו: "הסטטוס-קוו". אנו יודעים להעריך את ההסדר לקיום ישיבות וההסדר לשחרור בנותינו מהצבא.

כל זה הביא לכך, שב-40 שנות קיום המדינה נשחלו כאן, במדינת ישראל, ברוח השם, מרכזי התורה והחסידות, אשר הם הם הערכה לקיומנו.

מה שמכאוב ומה שמעיק הן הסטיות וההתנכרות לעיקרי היסוד לקיומנו, קיום יהדות התורה — החתירה המתמדת נגד

יש לי חלום. אני חולם על מדינה שפויה, הרואה מעל לכל את טובת חייליה וכוחות הביטחון שלה, ואינה מתחשבת בהכל ורעות רוח הנקראים "רעת הקהל בעולם". אני חולם על מדינה שפויה, נורמלית, המתירה לכוחות הביטחון שלה לטפל בערכים הצמאים לדמנו, מכל מין ומכל גיל, בדרך הכי יעילה, בדרך הכי מהירה, בדרך שתבטיח את שלום בנינו ותחדיר ללבבות הערכים חיל ורעדה, אימה ופחד. אני חולם על מדינה הקובעת שכל שונאינו, אנשים נשים וטף, אינם שווים חייו של חייל יהודי אחד.

יש לי חלום. אני חולם על מדינה שנציגה באו"ם — קופת השרצים, קן נחשים ועקרים, מושב הלצים ושונאי ישראל — יקום לאחר קבלת החלטה, המגנה את המדינה היהודית, ויכריז כחייו רחב: "עוצו עצה ותופר, דברו דבר ולא יקום, כי עמנו אל". ואז יוסיף גם הוא: "Gentlemen, you too can go to hell". "רבותי, גם אתם יכולים ללכת לעזאזל".

יש לי חלום. אני חולם על מדינה יהודית, שתבין כי אין שמץ של עוולה בחייוך הטרטן שבגופנו ובכיעור הננע שבקרבו. אני חולם על מדינה יהודית משוחררת מרגשי האשמה והשנאה העצמית החולנית של השמאל החולני והחילוני: מדינה שתכריז כי רחמנות על הערכים האכזרים אינה רחמנות כי אם אכזריות לבני עמנו. אני חולם על מדינה בלא רכב של אשמה, מדינה הידעית כי עדיף לחיות ולא למות, מדינה היודעת כי התורה היוותה "וחי בהם" ולא "שתמות בהם", שרבותינו גזרו כי "הבא להפליג בשכם להורגו", וזכו עדיפה מדינה יהודית השנואה על כל הגויים בעולם, אך חיה וקיימת, מאשר שואה וארשיב המכשחים השמדת היהודים במלוא האהדה והאהבה מצד הגויים.

יש לי חלום. אני חולם על מדינה שתגרש מהבית הזה את שונאינו הערכים הנמצאים בו, שתבער מהארץ הזאת את הישמעאלים, שגם להם חלום — השמדת המדינה היהודית. אני חולם על מדינה שתבין כי לדינו ישלמו, חס ושלום, את מחיר הפחד שלנו מפני הגויים. אני חולם על מדינה שתבין שאם לא נגרש מכאן את הישמעאלים, אזי לא נתקיים ונמלט, חס ושלום, עלינו ועל טפינו שואה של סכטים וגרונים מצד אותו המכונה בתורה "הוא יהיה פרא אדם".

יש לי חלום. אני חולם על מדינה, שתנקה מכלי התקשורת שלה את הגים החמישי — השמאלנים המרעילים מדי יום את צעירינו, השוטפים את מוחם בתבוסתנות, ברגשות אשמה, בשנאה עצמית. אני חולם על מדינה, שבה יהיו כלי התקשורת בידיהם של יהודים גאים ושפויים, ציונים המאמינים בקדוש ישראל. אני חולם על מדינה שתהיה בה כנסת נקייה מאנשי אש"ף, מבוגדים, ולא יישאר בה אפילו שריד מהתבוסתנות ומהחיונונות.

יש לי חלום. אני חולם על מדינה, שתעניק ויוות לתופיק זימד ולמיעארי לבקר כארץ לשבעיים בלבד.

יש לי חלום. אני חולם על מדינה יהודית — על ירושלים, שעל הרי הבית שבה, המקום הקדוש ביותר ליהדות, לא יראו מסגרים ויתפללו בו רק יהודים.

לסיום, יש לי חלום. אני חולם על מדינה שיהיה בה חינוך יהודי, שייתן לכל ילד יהודי גאווה לאומית ויהודית, יעניק לו את המסורת של היהדות ואת העבר היהודי שלו המפואר, כדי שיהיה לו גם עתיד יהודי. אני חולם על מדינה של קדושה וטוהר, מדינה של עם סגולה ועם נבחר. אני חולם על מדינה שיקומו בה כל בוקר בני נוער יהודי ובשמחה ובששון יצהירו:

העמים ומדינת ישראל מדינה ככל המדינות — בוחרים לגור במדינות אחרות.

ברור שהקשר שחזק את עמנו לארצנו היה והינו — ואין קשר אחר — שאנו עם יהודי וארצנו היא ארץ הקודש. ההינתקות מתורנו ומשמירת קדושת ארצנו מטלטלת אותנו למדינות זרות. זה מה שמוליך לידידה הבהולה מהארץ של מאות אלפי בני נוער חילונים. זה מה שהביא לכך שהשמאלנים אשר לא ברחו מהארץ יוצאים לאחרונה להגנתם של הערכים הטוריסטים. על זה נאמר: ישראל כשהם עולים — עולים עד לרקיע, וכשהם יורדים — יורדים עד לחהום.

אני מבין על כך, ואנו מתברכים בכך שיש עוד, בריון השם, עלייה לארץ ישראל, זו עלייה של בני תורה, זו עלייה של היהדות החרדית. לצערנו הגדול, חוגים אחרים אינם רוצים בכך.

רבותי, 40 שנה הם פרק זמן, ומהדהדת התפילה: "ארבעים שנה אקוט בדור ואומר עם תועי לבב הם, והם לא ידעו דרכי". מתי, אימתי יפקחו את העיניים לראות את תוצאות ההתנכרות לערכינו הקדושים? מתי, אימתי יעלו על הדרך הנכונה, דרך ה', דרך המובילה לציון וירושלים? — כי ירושלים עיר הקודש.

היו"ר ד' בן-מאיר:
תודה. חבר הכנסת פרוש, אני מבין שזאת הופעתך הראשונה אחרי החלמתך, ואני מאחל לך רפואה שלמה ומקדם אותך בכרכה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
תודה רבה.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):
גם אחרי המעטפה שקיבל.

היו"ר ד' בן-מאיר:
לא ידעתי שהוא קיבל מעטפה. זה סימן שהוא אדם חשוב, שאם לא כן לא היה מקבל מעטפה.

חבר הכנסת מיכאל איתן איננו. רשות הדיבור לחבר הכנסת מאיר כהנא, ואחרי — לחבר הכנסת רפאל איתן, בהיעדרו — לחבר הכנסת אברהם ורדיגר.

מאיר כהנא (תנועת כך):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, יש לי חלום. כשניצב אני מול מדינה המתמוטטת וצורעת להתאבדות, שבמשך 40 שנה מאז 29 בנובמבר, ט"ז בכסליו התשי"ח, הצליחה להחליף גדולת כשפלות, קידוש השם בחילול, אור הניצחון בפחד האבדון; כשמשקיף אני על עם ועל מדינה שנפלו בידיהם של גמדים וננסים, פורקי עול מלכות שמים ומצוות; כשצופה אני מנהיגים מתיוונים שהשליכו את הקדוש-ברוך-הוא אחרי גוים, קטני אמונה ומחוסרי ביטחון כאלוקי ישראל; כשמסתכל אני על אנשים ואידיאלוגיות שבגדו בקדוש ישראל ועתה פשטו את הרגל ועומדים מול שונאים ואויבים ערכים השואפים לדמנו, כאשר אין בידיהם כל תוכנית, כל עצה, כל תבונה, מסכנים המסכנים את כולנו; כשאני רואה מדינה יהודית המתפוררת לעיני — יש לי חלום.

יש לי חלום. אני חולם על מדינה שבה יגיב אלוף-משנה כצה"ל כלפי דיפלומט בריטי שחצן ועזמץ, המעז להשפיל אותו ואחרי מדינת היהודים קבל עם ועדה, במלים אלו: "Listen, you British Goy — go to hell". "שמע, גוי בריטי, לך לעזאזל".

על תהליך קבלת ההחלטות בארגונים הכין לאומיים השונים ועל התהליך הכרור. שלפיו באותה ארץ-ישראל היסטורית. משני עברי הירדן. נעשתה כבר חלוקה בזמן חבר הלאומים על-ידי ממשלת בריטניה. על-ידי ה"ספר הלבן". היהודים שלמו ב"1922 את המחיר של חלוקת הארץ. הצעת החלוקה מ-29 בנובמבר ראיה לכל גינוי על-ידי היהודים בשל היותה חלוקה שנייה וגופת.

עם זאת, אין לשכוח ישר לשבח צד אחר של ההחלטה הזאת: יש לקבל בהחלט את הצד של הכרזת המדינה היהודית הריבונית. משאת נפשם של דורות רבים הגיעה לירי ביטוי באותה החלטה, יש להנח את הנוער על בסיס העובדות, על בסיס הרגשות המעורבים כלפי אותה החלטה ועל בסיס הידע ההיסטורי של מה שקדם להחלטה הזאת ושל מה שקרה בעקבותיה. ובעקבותיה, בעקבות אותה החלטה שנחתה, אף שעם ישראל קרא להגשמתה וקיבל אותה כלית ברירה; בעקבותיה ציפו מדינות ערב והפלשתינים לכך, שהם יצליחו לסכל ולמחוק אותה, לחזור לארץ, ולהביא לכך שאותה החלטה תבוטל.

דומני שבימים אלה יש גם בתוך הרחוב הערבי הישראלי אלפים רבים של אנשים, המאורגנים בארגונים קיצוניים כמו ארגון "בני הכפר", כמו ארגונים אסלאמיים קיצוניים, שעדיין שוגים באשליות, באותן אשליות שהציפו את הפלשתינים בשנת 1947, כאילו תימחק המדינה הזאת על-ידי טרור, פעולות צבאיות ערביות וסיוע ממדינות ערב. אלה מזמנים לעצם טרגדיה נוראה, שעלולה ללוש ממדים דומים לאלה של הטרגדיה שקרתה לפלשתינים ב-1947. הלך הזה צריך להיות מוכר. כל מי שנרתע מכך מחמת חשש, הוא זה המקרב, בסופו של דבר, את אותם אירועים, שעלולים חס וחלילה לקרות.

אם תהיה יד הקיצונים ברחוב הערבי על העליונה, אם יתפתח הרוח של ערביי ישראל ויגורו אחרי אותם קיצונים, אראו לא תהיה ברירה ויהיה העימות הנורא בין אוזניה היהודים לאוזניה הערבים של מדינת ישראל.

ואשר לתוצאות של אותו עימות, לא נוותר לי אלא להצביע על התוצאות של עימות דומה שהיה בשנת 1947. זהו הלקח, ואין אחר.

הי"ר ד' בן-מאיר:

תודה. אני מצטער, חבר הכנסת איתן, שכל השמאלנים לא היו פה כדי להפריע לך ולקרות לך קריאות כיניים. חבר הכנסת ביטון נכנס ברוגע האחרון ולא שמע אותך. אני מצטער פעם שנייה.

רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם ורדיגר, ואחריו — לאחרון הנואמים, חבר הכנסת שבת רייס.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

ארתי הישוב-ראש, כנסת נכבדה, כראשית דברי ברצוני לעצור על עצם השעטנו כמורשג כ"ט בנובמבר. אולי הגיע הזמן שנתקן את המעוות ונקבע את התאריך העברי, או נציין 29 בנובמבר, כי בכל זאת ההחלטה היתה של חבר העמים, ואיני פוסל גם ציון זה — 29 בנובמבר.

חבר הכנסת, בבואנו לדון בנושא הכרוך בהקמת המדינה היהודית בארץ-ישראל עלינו לבדוק, ראשית כול, מכוח איזו זכות הוקמה המדינה ועל סמך איזה מסמך החליט האו"ם על זכות העם היהודי למדינה משלו בארץ-ישראל.

לפני 20 שנה, במלאת 20 שנה להקמת המדינה ולאחר

"אשרינו, מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו", כמה טוב להיות יהודי טוב, החי בארץ-ישראל כולה, מדינת היהודים, על-פי היהדות.

חברי הכנסת, בעזרת השם יתגשם החלום הזה. אנחנו, בעזרת השם, עוד נגיע לשלטון.

הי"ר ד' בן-מאיר:

בבקשה, רשות הדיבור לחבר הכנסת מיכאל איתן, ואחריו — לחבר הכנסת רפאל איתן, ובהיעדרו — לחבר הכנסת אברהם ורדיגר.

מיכאל איתן (הליכוד):

ארוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, למעט סוכני אש"ף —

מאיר כהנא (תנועת כך):
כל הכבוד.

מיכאל איתן (הליכוד):

— שהפירו את חובת הנאמנות למדינת ישראל ואת שברות האמונים שלהם לכנסת הזאת ומקומם אינו בבית הזה — החלטת ה-29 בנובמבר, שאנו מציינים 40 שנה להכרזתה, היא החלטה שעלינו לקבלה ברגשות מעורבים. ראשית, אנו חייבים להביט ולראות כיצד התקבלה ההחלטה הזאת על-ידי השותפים, על-ידי הצד השני לאותה החלטה, על-ידי אלה שהיו אמורים לקבל את ההחלטה במחאות כפיים ובברכה, אלה שכתוצאה מהחלטה זו היו צריכים להקים את המדינה הפלשתינית, ועל-ידי מדינות ערב, שהיה עליהן לסייע בהגשמת ההחלטה של עצרת האומות המאוחדות. כל אלה רואים ב-29 בנובמבר יום אבל, יום אבל על שום שגם הקמתה של מדינה יהודית קטנה על-פי אותה החלטה היתה והוזה בעבורם אבל גדול, מכשלה, דבר שאין לקבלו ואין להשלים אותו, ועד עצם היום הזה. כמשך 40 שנה מדי 29 בנובמבר, הם ממשיכים ומביעים אותה עצמה בלא כל שינוי: אי-השלמה עם עצם קיומה של מדינה יהודית, לא משנה כלל ועיקר באילו גבולות, לא משנה כלל ועיקר אם נהייה כלולה בה, אם שכם כלולה בה, אם חברון או יפו כלולות בה. כל מדינה יהודית חוזקה עקרונית לגל מתאות, להפגנות ולא-השלמה.

זו המציאות ואותה עלינו לשנן, ללמד, להדגיש ולהצביע עליה, כדי שלא ניחפס לאיזו אשליה שהיא, לאיזו אילחיה שהיא, שאם נוותר על יהודה, שומרון וחבל-עזה, אולי יפסיקו להפגין הערבים, המפגינים מדי 29 בנובמבר.

שבת רייס (המערך):

אמרת "אילחיה", יש ביטוי עברי לאילחיה: אילו זה היה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אילו זה היה, היינו אולי נמצאים בדילמה, אבל זה לא היה זה לא הוזה. מדי 29 בנובמבר יש לנו תזכורות חחרות ונשנות, שגם מדינה בגבולות תל-אביב היתה נדרשת להחזיר את שח"מ-מים.

הי"ר ד' בן-מאיר:

זה בגלל ציץ.

מיכאל איתן (הליכוד):

29 בנובמבר צריך להתח גס תזכורת לכך, שההחלטה על גבולות החלוקה היתה החמצה היסטורית של האומות המאוחדות. ה-29 בנובמבר צריך להיות יום, שמערכת החינוך במדינת ישראל תקדיש לו זמן וחשומת לב, כדי שהגלגל של שיבת היהודים לארץ-ישראל ילמד בו על מוסדותיה השונים,

האנולוגיה היהודית בארצנו, אשר טוענים כי הארץ גזולה היא בידינו ונמצאים לא מעטים אשר מהרהרים שמא צורקים באמת שונאינו ודורשי רעתנו החותרים לנשל אותנו מארצנו, ד"ר יחזקאל כרין שכם ד"ר יפו ורמלה כרין רמאללה ד"ר בארשבע ואילת כרין עזה.

חברי הכנסת, בשנה היסטורית זו כדאי להתעמק בשאלות: מה הם הישגי המדינה הצעירה? מה הם כישלונותיה? והאם מנעים לנו לערוך איזה חשבון נפש? כי הלא "ארבעים לכינה", נאמר בפרקי אבות. יש ללמוד את העבר למען העתיד.

חברי הכנסת, ההתדרדרות המוסרית בחלק ניכר בחברה הישראלית, התפשטות נגע הסמים בממדים הנוראים, הירידה מן הארץ, חוסר המוטיבציה לעלייה לארץ-ישראל, מלבד השטן של עלייה דתית מארצות הרוחה, שפיטת הרגל של החינוך החילוני — כל אלה צריכים להדאיג את כולנו, ובמיוחד את האחראים לחינוך בישראל. המזכרים, ההתבוננות העצמית, התיאטרונים הקולקלים וההצגות האנטי-לאומיות, האנטי-דתיות והאנטי-יהודיות — כל אלה צריכים להדאיגנו ולהניענו לערוך את החשבון.

חברי הכנסת, לנו ברורות הסיבות למדי. אין לנו צורך לחפש ולחטט בחורים ובסדקים כדי להגיע אליהם. מי שבא היום ורוצה לסתור את האמת הצרופה ולהתחכש ליסוד היסודות של קיומו של העם היהודי וטוען כי יש לבסס ולקיים את המדינה בת ה-40 על אדני החילוניות וכך ניתן לקיימה כמדינה יהודית, מדינה מופרדת ומנותקת ממסורת עמנו, מאמונתנו הנצחית כבורא עולם אשר הנחיל לנו את ארץ-ישראל לעולמים — הוא חותר תחת עצם קיומנו הפיסי והרוחני ומסכן את עתידנו ועתיד בנינו כעם ישראל. מי שמנסה להפריד בין לאום לדת, אשר שלובים יחד ביהדות מאז היותנו לעם ובלעדי שילוב זה לא היינו למדינה עצמאית, סותר והורס את חומת היהדות וכופר בעיקר.

התופעה המופלאה של שיבת ציון מכל גלילות, אחרי אלפים שנים, במשך כל שנות קיום המדינה, תופעה אשר כל העולם מביט עליה בהתפעלות, נובעת ממציאות מים חיים וטהורים של אמונתנו הצרופה בתורת משה תוך מסירות נפש וסיכון החיים.

רבתי חברי הכנסת, אדוני היושב-ראש, בימים האחרונים לא מפסיקים כלי התקשורת להרעישנו: בואו לכיכר מלכי-ישראל למען חוקה לישראל; יהיו שם טדי קולק, צ"צ, זמרי פופ ושזוקנים; יהיו שם 400,000 איש — מבטחים לנו התעמלנים — למען יובטחו זכרות האדם. מול תעמולה זולה זו, המונהגת על-ידי השמאל הקיצוני בישראל, "שלוש עכשיו" ושכמותם, אנו אומרים ברורות: כדאי לזכור ולדעת, שלא חוקה תחיל את ישראל מבשרית, לא זו התרופה למחלות הקשות אשר התברה הישראלית נדבקה בהן. אין ולא יהיה קיום למדינה יהודית-חילונית, וחבל על מאמציהם של המתייוונים בדורנו. קיומנו תלוי בזהותנו היהודית הבורה, ולשם כך — שינוי בדרכי החינוך לחינוך למורשת ישראל ותורתה.

הייר ד' בן-מאיר:

תודה רבה. חבר הכנסת ורדיגר, אני מוכרח לתת לך ציון לשבח. למדת לומר הרבה דברים חשובים בעשר דקות. אתה ראה, לשווא כעסת עלי בעבר.

אברהם ורדיגר (מורשה-פא"י):

אם כן, אתה מודה טוב.

הניצחון שלנו כמלחמת ששת-הימים ושחרור ארץ-ישראל, עמדתו על כמה זו ציטטתי את מאמר חז"ל המובא כרשיי בפרשת בראשית. רש"י ז"ל, הפרשן המופלא שחי בצרפת לפני קרוב ל-900 שנה. פותח את פירושו לתורה בהצבת יסוד כללי מעורער על זכותו של העם היהודי על ארץ-ישראל, והוא מצטט את רבי רבי יצחק: "אמר רבי יצחק, לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מ'התחדש הזה לכם', שהיא מצה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח מ'בראשית'? משום 'כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גרים' — שלא יאמרו אומות העולם לישראל, ליסטים אתם שכבשתם את ארצות שבעת גרים — הם אומרים להם: כל הארץ של הקדוש ברוך הוא — הוא בראה ותתנה לאשר ישר בעיניו, ברצונו נתנה להם וברצונו נטלה לעמו".

דברי רש"י אלה מעוררים תמיהה. הייתכן? וכי מדוע לא נתחיל תורה בסיפור בריאת העולם? הלא זוהי פתיחה טבעית ביותר — הכול מתחיל מבראשית. הלא בימי רש"י לא היתה שאלת בעלותנו על הארץ אקטואלית כלל. הוא חי לפני כ-900 שנה. ומה מצא רש"י לנכון להתחיל את פירושו בביסוס זכותנו על ארץ-ישראל?

מסתבר שרש"י ז"ל, הפרשן המופלא, חזה ברוח קדשו, כי שאלת זכותנו על ארץ-ישראל תהיה אקטואלית ביום מן הימים, בדורות הבאים. על כן לימד אותנו לימוד לדורות, והוא: אם רוצים אנו לשכנע את המקטרגים למיניהם, אשר טוענים שארץ-ישראל איננה שייכת לעם ישראל, שהצדק עמנו, שההתנחלות של העם היהודי בארץ-ישראל מוצדקת חזקתנו על ארץ-ישראל איננה ניתנת לערעור, קיים רק בסיס יגיוני אחד ובסיס משפטי אחד, והוא: רצונו של הקדוש ברוך הוא, בורא העולם ומנחיל הארצות. הוא אשר קובע את הבעלות. כל ביסוס אחר אין בו כדי להדוף את קטרגם של עמי העולם, כי גולנו מהם ארץ, והארץ אינה שלנו, היא של אחרים, ומעשיו כמעשיהם של ליסטים.

רש"י ז"ל חשש שיבואו זמנים וההסכמה הכללית של גויי העולם וכן העמים היושבים עמנו בקביעת הזכות המשפטית תשפיע גם עלינו, ואנחנו ננסה להבין אותם, להתחשב בדעתם, וגם בלבושיו יתחיל לכרסם הספק, שמא אומנם גולנו בכוח הזרוע נחלחם של אחרים. הקדים רש"י ז"ל רפואה למכה, לחסן את נפשיותנו כאמונה פשוטה, כי הקדוש ברוך הוא אדון העולם, הוא ברא את הכול וזהו שהנחיל לעם ישראל את נחלתו. זוהי הזכות המשפטית הבלתי-מעוררת לבעלותנו על ארץ-ישראל לעולמים.

על יסודות אלה חונכנו כל שנות הגלות. את האמונה הזאת ינקו תינוקות של בית-רבן עם חלב אמם בכל הדורות, את צדקת ומחיתיהם להתנחל שוב בארצנו בבוא היום. מכאן התודעה הבורה בנפש היהודי, כי לא אנו גזלני ארץ לא לנו בכוח הזרוע אלא הגויים הם הם שבאו לנחלתנו, הם אשר גזלו את ארץ-ישראל מאתנו, את המתנה היקרה שניתנה לנו מבורא עולם, ואנו העמרנו את הצדק האלוקי על נכונות. זוהי האמת חזו המגרט שלנו על ארץ-ישראל.

על סמך עובדות היסטוריות אלה, גם עמי העולם אשר אינם אזהרים אותנו במיוחד הגיעו למסקנה זו בשנות התש"ח. ומי שמחפש משענת אחרת להיאחזותנו בארץ האבות מפרץ מכול וכול את זכותנו עליה. אם לא נתחיל את ה'בראשית' שלנו בדברי רבי יצחק, הרי לא רק הגויים יאמרו כי הארץ גזולה היא כידינו, אלא יהיו גם, ולצערנו כבר יש כאלה בקרבנו, והם לא מעטים, ואנו פוגשים אותם ברבדים מסוימים של

היסטורי, כשהיא מקוטעת מן הרצף ומסדר האירועים כפי שהם התקיימו, וצריך גם את זה לומר.

אם כן, אנחנו אכן היינו נכונים לקבל את הרעיון של שתי מדינות עם קשרים ביניהן. אנחנו היינו מוכנים באותה עת לסעיף 4 של ההחלטה, שבו מתוארת ירושלים כקורפוס ספרטום, עיר בין-לאומית. אבל זה לא התרחש, וזה לא התרחש לא בגללנו, וקרר מה שקרה. המלחמה איננה חברה ביטוח. כאשר יוצאים למלחמה משנים מצבים.

אני מוצא צורך להעיר את ההערה הזאת כדי לומר משהו על כ"ט בנובמבר וסביבתו, אבל איני בטוח שאנחנו יכולים לחטט רק בעבר. הוא חשוב מאוד, הוא חיוני מאוד, אבל צריך גם לומר משהו לגבי העתיד. גם אם יש ויכוח בין אלה שאומרים שאנחנו נמצאים כאן בכוח הזכות ובין אלה שטוענים שאנחנו כאן בזכות הכוח, אני רוצה לומר לחברי הטרגונים שאנחנו נמצאים כאן בכוח הזכות, שגם כדי להגן על הזכות צריך הרבה כוח, ואיני בטוח שיש לנו כוח להגן על כל הזכות.

אני רוצה להציע בדיוק אותה גישה פרגמטית שליוותה את דוד בן-גוריון ואת מי שתמכו בגישתו כחוקף הנסיבות ההיסטוריות אז, אשר תמציתה היא ראייה ריאלית של החיוני והאפשרי, הצירוף של החיוני והאפשרי. על כן אני רוצה להציב כאן את החלליה המקשרת, את יגאל אלון, יגאל אלון, מכית-מדרשו של טבנקין, שהיו לו ודאי רגשות כלפי כל חלקי ארץ-ישראל — ורגשות מותרים — הציע דרך, אשר אם תתקבל גם על דעת הצד השני, תחסוך מאתנו את כל המצוקה המוסרית שבשלטון על עם זר. לתוכנית-אלון יש בסיס מוסרי, וחשוב להדגיש זאת. שלטון על עם זר יוצר מצוקות קשות מאוד. הוא דוחף אותנו למצבים, אשר רבים מתוכנו אינם רוצים כשום אופן להידחף אליהם. מיהו מעלה על דעתו — יש כאלה המעלים על דעתם, אני לא — שלצבא-הגנה לישראל? או לשר הביטחון הנוכחי יש איזו תאוה לרכב מהומות? אבל, כאשר אתה נקלע לנסיבות של שלטון על עם זר, אתה גם מסתבך במלכודת הנוראה הזאת, שהיא, כל-כולה, נגד המצפון שלנו. ואני לא מאמין בפתרון, שלא תהיה במרכזו הפשרה, פשרה שתאפשר לנו לעשות ניסיון של הסדר.

ועוד כמה משפטים, ברשותך אדוני, אני לא מתפעם משכונתנו, ואם אדם מסוגל לבחון את עצמו, הרי אין לי שנהא פתולוגיה לעם שלי ושום סימפטיה למשטרים שסביבנו, גם לא להומניזם המשתולל מסביבנו. אני מודע לכך, שהניסיון ההיסטורי מצביע על כך שמשטרים טירניים ודספוטיים נוטים למלחמות הרבה יותר ממשטרים אחרים. אני הולך לעשות הסדר עם משטרים טירניים ודספוטיים. אני לא מתפעם מהדמוקרטיה שלהם, ואני לא מחפש את זכות ההגדרה העצמית שלהם, משום שבשכיל לזכות בהגדרה עצמית צריך מנגנון דמוקרטי, שיאפשר לאנשים להגדיר את עצמם, ולא מנגנון של רצח של כל מי שמנסים להגדיר את עצמם שלא על-פי התכתיב של הכנופיה שכזמן מסוים בהיסטוריה משתלטת על עם מסוים. איני הולך לעשות סדר אצלם, ועל כן אני צריך גם גבולות ביטחון.

אני אומר במפורש, שאני מוכן לקחת על עצמי את הסיכון של גבולות ביטחון שיהיו מרוחקים מעט מרצועת המדינה שלי, אם יקומו בקרב הערבים מי שבאמת רוצים לעשות אתנו הסדר, גם אם אין הם מכירים בזכות ההגדרה העצמית שלנו, והם הרי לא מכירים בזכות ההגדרה העצמית שלנו. זכות ההגדרה העצמית שלנו פירושה המשטר הדמוקרטי שלנו. ובמשטר זה איני חושב שיתפתח תהליך של הסכמה לסיכון

היזר ד' בן-מאיר:
רשות הדיבור לחבר הכנסת שבת וייס, אחרון הנואמים בדיון זה.

שבת וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, קודם כול אני רוצה להביע הערכה עמוקה לחברי הכנסת שנשארו עד עתה, משום שהדין הזה, בשעה הזאת ובאקולוגיה התקשורתית הנוכחית הוא בעצם דיון בתוך עצמנו, חוג-בית פרלמנטרי צנוע, שלא יהיה לו שום תוצאות גלויות ושום מצור לוואי, וזאת החוויה, או אולי היכולת להביע דעה ולשמוע דעה של חברים.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להציע הצעה לנשיאות. כאשר אכן מחליטים לקיים במליאה דיונים מסוג כזה, כדאי אולי להציבם בראש סדר-היום, להתחיל אותם בשעה 16:00, ואת החקיקה והסעיפים האחרים שעל סדר-היום אפשר אולי לדחות לשעה 18:00 או לשעה 19:00. לא מוכרחים לתכנן את עבודת המליאה לפי נוחיות של שרים. זאת לא חובה, אף שאם אפשר לעשות זאת, יש לעשות זאת. לא אחת קורה שדיונים מסוג כזה הופכים לדיונים אינטימיים מדי. זאת הערה ברוח קונסטרוקטיבית.

כ"ט בנובמבר שלי הוא כ"ט בנובמבר המסמל אולי דוד. אני הייתי באותה עת ליד רומא, במסדר של ילדים משאית הפלטה. המוסד היה בשכונה ליד רומא, שנקראת מונטה-מריו. אנחנו היינו אורחים רצויים של העם האיטלקי. וצריך לומר כמה מילות שבת על התנהגות רובו בזמן השואה וגם על התנהגות רובו אחריה. בתקופת ההעפלה ועלייה ב', ישבנו, כמו כל היהודים בעולם, צמודים למכשירי הרדיו, וכאשר נודעה לנו התוצאה, היינו כמו כובן מאושרים. יצאנו במחולות, כפי שתואר כאן, ובשירה, היתה לנו ממש תחושה של חלום מתגשם. למחרת היה מצער של כל שארית הפלטה שגרה ברומא ובסביבתה, ואנחנו היינו אז כנראה אלפים רבים, אולי אפילו רכבות, ויחד עם יהודי רומא צעדנו כ-30 בנובמבר בחוצות רומא, עברנו את רחובות הגטו ומשם המשכנו לפורום-רומנו ועברנו בהמונינו תחת שער-טיטוס.

כאשר מדברים על משק כנפי ההיסטוריה, אני יכול לבוא ולהעיד על עצמי, שלפחות פעמיים או שלוש פעמים כחיי חשתי את משק כנפי ההיסטוריה. הפעם האחת היתה כאשר עברנו תחת שער-טיטוס. איזו סמליות, איזו סגירת מעגל. איפה טיטוס, ואיפה הרומאים, ואיפה אנחנו? פעם אחרת, קצת מאוחר יותר, כאשר ישבתי על הדשא בהדסים והאזנו דרך מכשירי הרדיו, כבר בארץ-ישראל, לנאומו של דוד בן-גוריון על הקמת המדינה, וזה ההמשך של כ"ט בנובמבר. פעם נוספת היתה, כאשר שחרר אותנו הצבא האדום.

אני מזכיר את הנקודה הזאת — אף שעלי-ידי כך אני מקדיש לזה אולי מחצית מן הזמן שנותר לי — כדי לתאר באמצעות הדוגמה האישית שלי כמה כמיהה, כמה חלומות התרכזו בתאריך הזה, כמה רצון טוב, כמה מחינות, כמה ריאליזם פוליטי, איזו נכונות מצד רוב היישוב ללכת אל חלקת אלוהים קטנה כדי להקים לנו בית לאומי. ואני אומר את זה לעמיתי וליריבי, אשר כשצף-קצף של פסבדו-היסטוריוניות ורעשה את זה כאן דדי צוקר — מאמצים היום את החלטות כ"ט בנובמבר כולן, תוך התעלמות מוחלטת משטף האירועים ההיסטורי, שבו לא אנחנו היינו אלה שחיבלו ברעיון הגלום בהחלטת האומות המאוחדות. איי-אפשר להתוכח היום שום ויכוח ארגומנטטיבי, בשל הגישה הפלקטית וקפיצות הדרך. זאת היסטוריוניות? זאת היא גישה סלקטיבית חסרת כל ערך

ישראל לאחוז בעצמם בכל הצעדים הנדרשים מצדם הם לביצוע ההחלטה. הכרה זו של האומות המאוחדות בזכות העם היהודי להקים את מדינתו אינה ניתנת להפקעה. זוהי זכותו הטבעית של העם היהודי להיות ככל עם ועם, עומד ברושות עצמו במדינתו הריבונית."

זאת גם הסיבה, אדוני היושב־ראש, שכאשר נאמרים דברים שהם היפוכה של מגילת העצמאות על-ידי חבר הכנסת צ'רלי ביטון או חבר הכנסת מתי פלד, מוטב למען הבריאות הנפשית ובריאות העם להיעדר ולהדיר דגליים מן האולם, ולא לשמוע את דברי הנאצה הללו.

היו"ר ד' בן-מאיר:
תודה.

דוד מגן (הליכוד):
אדוני היושב־ראש, אם תרשה לי, כדי למנוע ידידה לאולם ועלייה נוספת להצעות סיכום — — —

היו"ר ד' בן-מאיר:
אני קורא לך לקרוא את הצעת הסיכום בשם סיעת הליכוד וסיעת המערך.

דוד מגן (הליכוד):
אני מביא הצעת סיכום בשם סיעת הליכוד וסיעת המערך. אני מאמין ששאר הסיעות הציוניות תתלכדנה סביב הצעה זו. אני מתכבד לקרוא את הצעת הסיכום.

הכנסת ציינה בדיון מיוחד את מלאות 40 שנה ליום ההיסטורי, כ"ט בנובמבר 1947, שבו קיבלה עצרת האומות המאוחדות את ההחלטה על סיום המנדט הבריטי והקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל. זאת בזכות ועל רקע מאבקם של כוחות המגן העבריים על ארגונייהם השונים, שלחמו מול מעצמת המנדט למען פתיחת שערי הארץ בניגוד למדיניות היספר הלבן ולמען עליית שארית הפלטה של העם היהודי, ובמקביל נאלצו להילחם ולהרוף את צבאות ערב שפלשו לארץ-ישראל בניסיון להכחיד את בני היישוב העברי ולמנוע את הקמת מדינת ישראל.

הכנסת קוראת לציבור, ובמיוחד לציבור המחנכים, לחנך את הנוער על ערכי מורשת רוחם של לוחמי התש"ח, שבנפשם ובגופם הביאו להקמת מדינתנו העצמאית והריבונית.

הבטחת המשך קיומה והתפתחותה של מדינת ישראל תלויה באחדות העם ובהכרתו בצדקתו ובזכותו למדינת ישראל שתיתכן לעד.

היו"ר ד' בן-מאיר:
תודה. אני קורא לנציג חד"ש לקרוא את הצעת סיכום הדיון.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, אני רוצה מלה אחת של ביקורת בתשובה על דבריו של חבר הכנסת מגן.

היו"ר ד' בן-מאיר:
אני מבקש, אתה יכול רק לקרוא את הצעת הסיכום.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב־ראש, ממש משפט אחד.

היו"ר ד' בן-מאיר:
אני מבקש, אחרת יהיה גם עליו לענות.

שמעבר לתוכנית-אלון. על-פי התוכנית הזאת אנחנו נפסיק לשלוט על מיליון וחצי ערבים שאינם אזרחי מדינת ישראל.

אני גם מקווה שעובדה זאת תקל מאוד על ערביי ישראל להודות יותר עם מדינתם, שהיא מדינת ישראל. אני עושה זאת בשבילי ובשביל הבנים שלי.

על-פי הפילוסופיה והאסטרטגיה הצבאית של אלון מאפשרת לנו נוכחות ישראלית על הירדן ללכת לקראת הסיכון הזה.

אני רוצה לומר, שאם זה יוכיח את עצמו דור אחר, אולי נסכים להסדר נוסף, אינני יודע. אני לא מדבר על הסדר בגבולות 1967 — זהו המינימום הנחוץ לנו היום — אלא אולי על איזה סידור בבקעת-הירדן עצמה. אבל, קודם כל צריך לעבור דור, כדי שיצטננו השנאות הנוראות. זהו דבר חיוני.

אנשי הליכוד, חברים, אין לכם פתרון אחר. אי-אפשר בשום אופן לזכא את המהומות האלה. זה לא יעזור. כל ירי איננו מונע מהומה, אלא מזמין את המהומה שאחריה. תנועות כאלה ממש מחכות לטיפול ביד קשה. אינני אומר, שממחר יש בידינו לאפשר למהומות האלה להתחולל, אבל כלא סידור מדיני סביר וריאלי, שישחרר אותנו מהשלטון עליהם, לא יימצא פתרון. תודה רבה.

היו"ר ד' בן-מאיר:
תודה.

חבר הכנסת דוד מגן, אתה רוצה להשיב? בבקשה.

דוד מגן (הליכוד):
אדוני היושב־ראש, אין לי לסכם את הדיון אלא בהכעת דברי הערכה אמיתיים לכל החברים אשר השתתפו בדיון הארוך והמאלף הזה — — —

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מרכיב הדיון היית בחור.

היו"ר ד' בן-מאיר:
הוא היה נוכח באולם.

דוד מגן (הליכוד):
— — — להוציא כמובן את דברי הנאצה שנשמעו על-ידי נציגי רק"ח והמפלגה הקרויה המתקדמת.

דבריו האחרונים של חבר הכנסת שבת וייס, כמי שחווה את החוויה כחור ניצול שואה, מרגשים. אני מאמין, כי בהנצחת האירועים כפי שהיו החל בנובמבר 1947, ובהרכצת תורה, בהרכצת ציונות לשמה, כפי שקרה היום הכנסת, נוכל בהחלט לחנך את הדור הצעיר.

ירשה לי היושב־ראש לסכם את הדיון בציטוט קצר אחר ממגילת העצמאות שלנו, הנותן תשובה לנציגי רק"ח ולנציגי המתקדמת ומזכך את כל שאר חברי הכנסת אשר השתתפו בדיון: "שארית הפלטה שניצלה מהטבח הנאצי האיום כאירופה ויהודי ארצות אחרות לא חדלו להפעיל לארץ-ישראל על אף כל קושי, מגיעה וסכנה, ולא פסקו לחבוט את זכותם לחיי כבוד, חירות ועמל ישרים במולדת עמם, במלחמת העולם השנייה תרם היישוב העברי בארץ את מלוא חלקו למאבק האומות השוחרות חירות ושלום נגד כוחות הרשע הנאציים, וכדם חייליו ובמצור המלחמתי קנה לו את הזכות להימנות עם העמים מייסדי ברית האומות המאוחדות. כ"ט בנובמבר 1947 קיבלה עצרת האומות המאוחדות החלטה המחייבת הקמת מדינה יהודית בארץ-ישראל. העצרת תבעה מתושבי ארץ-

ובערכי השבת. עלידי כך נוכל להמשיך לחיות יחד במדינת ישראל.

הכנסת מביטה בדאגה גדולה על הירידה המבוהלת מהארץ, שהיא תוצאה של התערטלות החינוך מערכי התורה.

הכנסת מביטה בכאב ובבושה על כך שניצולי רוסיה מעורפים הגירה לארצות אחרות ואינם עולים לארץ-ישראל.

הכנסת מביעה דאגה חזרה מהתופעות שחוגים שמאלניים נהפכו ללוחמים למען הסטוריסטים ועלידי זה מעוררים אותם למרד, תופעה שלא היתה כמה מאז קום המדינה.

הי"ר ד' כ"מאיר:

תודה. אנחנו ניגשים להצבעה. תחילה נצביע על הצעת הסיכום של סיעות אגודת ישראל ופועלי אגודת ישראל.

ה צ ב ע ה

הצעת הסיכום שהובאה עלידי חבר הכנסת מ' פרוש לא נתקבלה.

הי"ר ד' כ"מאיר:

עתה נצביע על הצעת הסיכום של סיעת חר"ש.

ה צ ב ע ה

הצעת הסיכום שהובאה עלידי חבר הכנסת צ' ביטון לא נתקבלה.

הי"ר ד' כ"מאיר:

נצביע על הצעת הסיכום של סיעות הליכוד והמערך.

ה צ ב ע ה

הצעת הסיכום שהובאה עלידי חבר הכנסת ר' מגן נתקבלה.

הי"ר ד' כ"מאיר:

חברי הכנסת, בזאת אנחנו מסיימים את הדיון.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
ההצעה נתקבלה ברוב עצום.

הי"ר ד' כ"מאיר:

ברוב, חבר הכנסת תופיק טובי, 51% זה רוב. בזאת מיצינו את סדר-היום.

הישיבה הבאה מחר בשעה 16:00. ישיבה זו נעולה.

הישיבה נעולה בשעה 20:47.

צ"ל ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הוא עמר פה, ובנאום הפתיחה שלו וגם בנאום המסכם הוא תקף את מפלגת ר"ח.

הי"ר ד' כ"מאיר:

זו זכותו. עכשיו תקרא, אני מבקש ממך. אם אני אאפשר לך — אני אפרץ פרצה. אני מבקש ממך, עשה לי טובה.

צ"ל ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אני מתכבד להביא לבית הצעת סיעת חר"ש לסיכום הדיון על כ"ט בנובמבר — 40 שנה להחלטת האו"ם.

1. הכנסת רשמה בפניה את קריאת מגילת העצמאות. שבה נקבע כי מדינת ישראל תהא מובנה לשתף פעולה עם המוסדות והנציגים של האומות המאוחדות כהגשמת החלטת העצרת מיום 29 בנובמבר 1947, ותפעל להקמת האחדות הכלכלית של ארץ-ישראל בשלמותה. הכנסת קוראת לממשלה לכבד את העקרונות של החלטת החלוקה מ-1947 ולפעול לביצוען עלידי הכרה בזכות ההגדרה העצמית של העם הפלשתיני להקמת מדינתו העצמאית בגדה המערבית וברצועת-עזה לצדה של ישראל.

2. הכנסת קוראת לממשלה להסכים לכינונה של ועידה בין-לאומית לשלום במזרח התיכון שבה ישתתפו כל הצדדים המעורבים, לרבות אש"ף וממשלת ישראל ובהשתתפות החברות הקבועות במועצת הביטחון.

3. הכנסת קוראת לממשלה להפסיק את מדיניות הדיכוי האכזרי בשטחים הכבושים. הכנסת תובעת מהממשלה לכבד החלטת מועצת הביטחון שקראה לישראל לא לגרש תושבים פלשתינים ממולדתם וכן לשחרר את אלפי העצורים הפלשתינים ממחנות המעצר.

הי"ר ד' כ"מאיר:

תודה רבה. בבקשה, חבר הכנסת פרוש, אתה קורא את הצעת ההחלטה בשם סיעות אגודת ישראל ופועלי אגודת ישראל.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, הגד לי, אחרי דברים כאלה אי-אפשר להטביל את הבמה במקוה?

הי"ר ד' כ"מאיר:

אי-אפשר לעשות דבר, רק לקרוא.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

בשם סיעות אגודת ישראל ופועלי אגודת ישראל אני מתכבד להציע הצעת סיכום לדיון, וזוהי ההצעה של סיעות ציוניות תורתיות.

במלאות 40 שנה לקיום המדינה קוראת הכנסת לשמור על הסטטוס-קו בנושאי דת ולמנוע פגיעות בקדושת השבת